Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

ÅRSSKRIFT

1993

Egnshistorisk Studiecenter

Ulfborg-Vemb

ÅRSSKRIFT

7. årgang

Marie Kirstine Sørensdatter, født18/12 1842.

Til trods for, at hun døde allerede som 47 årig, har hun sikkert bidraget til sognets kulturelle liv. Hun skrev meget og digtede også sange. Hun var en mesterlig fortæller med stor viden om sin egn med dens sagn og myter og havde sine meningers mod.

Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter Ulfborg - Vemb
Redaktion: Rudolf B. Uhre, John Smidt, Kristen Bro
Sats: Hee Offset
Tryk: Hee Offset
ISSN: 0903-9074

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side:

04 Introduktion til Dagbog, Kristen Bro

08 Kirstines Dagbog, Kristen Bro (afskrivning)

31 En vestjysk Fjordfisker, Niels Plougmann, Thorsminde

39 Mit Liv som Fisker paa Fjord og Hav, Kaj Nielsen

42 Selvejergårde i Ulfborg herred før 1700, Svend Gissel

48 Mejeriet "Fjorsminde" 100 år, Rudolf Uhre

54 Bissevejr, Kaj Munk

55 Pevernødder, Steffen Steffensen

56 Hans Thomas Pedersens Dagbog, Eva Krogh, John Smidt (afskrivning)

65 En Rejse til Viborg, Hans Thomas Pedersen

77 Maren Katborg i Stationsbyen Ulfborg, Alfred Kaae

79 En sykkelhandel, Steffen Steffensen

80 Der tales så meget om markante personer, Rasmus Bilde-Kjeldsen

83 Formandsberetning

87 Regnskab

88 Arkivet siger tak...

Introduktion til Dagbog

Om dagbogsføreren Marie Kirstine Sørensdatter Damgaard

Som historisk kilde spiller dagbøger og breve en særlig rolle. Mange mennesker har skrevet deres erindringer, og også de er en vigtig kilde, hvis man vil danne sig et billede af, hvordan vore forfædre har levet. Det er oftest barndommen og ungdommen, der bliver erindret, og det er oftest ældre eller gamle der i tilbageblikkets lys ser på deres egen barndom. Man har ro og distance til at pudse på sproget og fortælle i helheder, og det giver normalt en større litterær værdi. Heldigvis er de også ofte præget af står åbenhed og oprigtighed, men med en bevidsthed om hvad man ønsker at få med, og hvad man ønsker at glemme, hvis man ikke allerede forlængst har fortrængt det.

Dagbøger er ikke erindringer men fastfrysning af nutiden, og det giver en form for friskhed der giver en større fornemmelse af at stå midt i deres dagligdag med dens sorger og problemer, med dens forventninger og glæder. Vel kan dagbøger være præget at større eller mindre åbenhed og vel kan de sprogligt være fattigere end erindringer, fordi man ikke har gjort sig umage med sproget. Det behøver nu ikke at være tilfældet, og de er under alle omstændigheder nutid, fulde af ligegyldige detaljer som alle ville være udeladt i erindringsformen, men samlet bliver alle disse ligegyldige detaljer meningsfulde ligesom de har været meningsfulde i den dagligdag, de er udtryk for. Man bliver taget ved hånden på en vandring ind i deres daglige arbejde og andre gøremål.

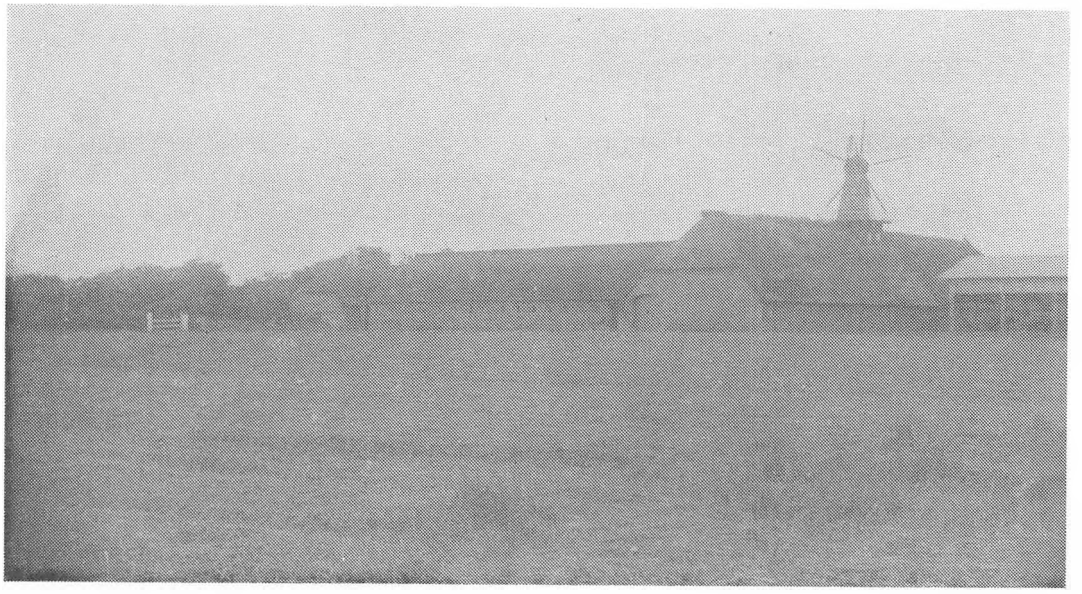

Kirstines fødehjem - Vester Damgaard, hvor hun har siddet og skrevet dagbogen.

Hvor lang tid Marie Kirstine Sørensdatter i Vester Damgaard har skrevet dagbog er jeg ikke bekendt med, men i tiden fra den 2. februar 1864 til den 19. juni 1865 er dagbogen bevaret. Det er måske den eneste periode, hun har ført dagbog i, men det er også så lang tid, at det giver et billede af årets gang og især et billede af en tid, der for Danmark var meget

dramatisk og sørgelig. Man kan undres over, hvor godt et kendskab hun har haft til krigshandlingerne og krigsforløbet. Man kan også undres over, hvor meget krigen har berørt dagligdagen og hvor mange troppebevægelser, der har været så langt fra den egentlige krigszone. Den sidste halvdel af dagbogen er først af alt en beretning om dagligdagen. Hun skriver i et nøgternt, næsten lakonisk sprog, og egentlige udtryk for følelser er der ikke mange af. Det gør det lettere nu så mange år efter at læse med over skulderen.

En side af deres dagligdag hun er meget omhyggelig med at notere sig er deres selskabelighed. Det er en syndflod af mennesker, der kommer i hendes hjem. Det er først og fremmest familie og naboer, der kommer på visit. Da jeg har interesseret mig en del for, hvordan de gamle familier i Ulfborg sogn hænger sammen, færdes jeg næsten hjemmevant mellem alle de opremsede navne og har forholdsvis let ved at holde rede på både familie- og naborelationer. Der er også kommet mange folk i arbejdssammenhænge, og mange af dem overnatter. Det er sypiger, Klaus Skrædder, slagtere, handelsfolk og andre. Det er heller ikke småting de selv kommer hjemmefra og egentlig ret vidt omkring. Jeg har prøvet at lave lidt statistik på hendes notater om faderens bygang. Faderen var en mand, der var stærkt engageret i det offentlige arbejde, og han sad blandt andet i sogneforstanderskabet, den tids kommunalbestyrelse. Han handlede også en del og var i det hele taget meget udadvendt. I løbet af et år har hun noteret, at han var hjemmefra 87 gange, deraf alene 22 gange i Holstebro. Flere gange skriver hun, at folk kom for at snakke med ham, men at han ikke var hjemme, så man har vanskeligt ved at forestille sig, at hun har fået det hele med. Da det har været i hestevogn eller til fods, har det været overordentlig tidskrævende. Det er mindre overraskende, at de passer deres kirkegang, men der er faktisk nogen afsted fra gården hver søndag. Et sted skriver hun dog undskyldende, at der ingen var i kirke på grund af det dårlige vejr. Moder syg, skriver hun kort ikke mindre end 12 gange i løbet af dagbogen uden at lade en eneste bemærkning falde om, hvad hun fejler. Det ser heller ikke ud til, at det er sygdom af længere varighed, for kort efter er hun nævnt i andre sammenhænge, der oftest er en eller anden form for bygang.

Maren Bro Damgaard. den tungsindige mor. der måske kom fra et mere kultiveret miljø i Skærumbro. I alt fald har hun haft svært ved at falde til i Vester Damgard.

Hvem var hun da, denne 22 årige dagbogsfører? Hendes far, Søren Damgaard Jensen, var barnefødt i gården, som da allerede havde været beboet af familien i mange

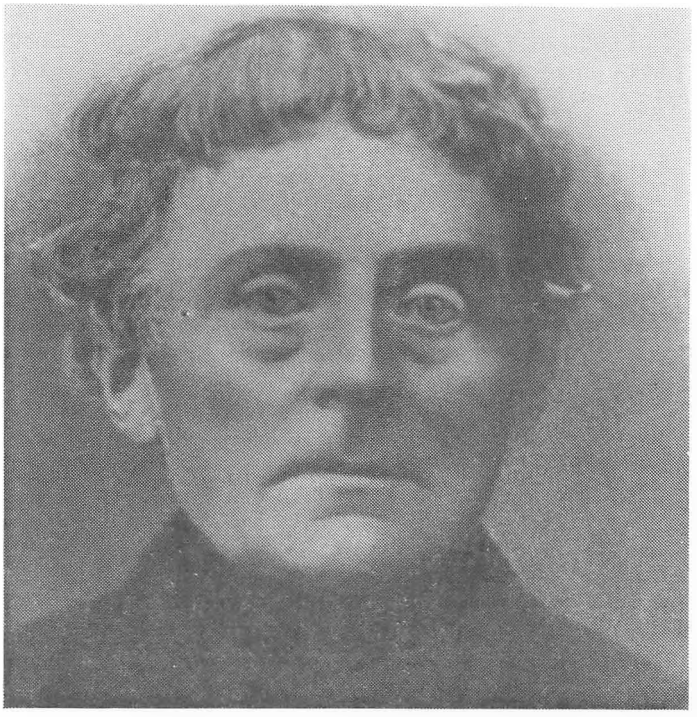

Faderen. Søren Damgaard Jensen. var en udadvendt mand. der sikkert har været selvbevidst og myndig. Han var født og opvokset i gaden. der havde været beboet af hans slægt i mange generationer. Hans bedstefar var den sidste fæstebonde pa gården.

generationer, først som fæstebønder og fra 1795 som selvejerbønder. Han var som før nævnt en udadvendt mand. Hans kone, Maren, var datter af Niels Lauridsen Broe, der var bromand og kroforpagter i Skjærumbro. Det var nok et velhavende og velagtet hjem, og alt tyder på, at hun var mere forfinet end bønderne i Vester Damgaard, hvor en stramtandet svigermor, der selv gik i marken med bare tæer, gjorde livet surt for hende. Som ung havde hun været glad ved dans, og hun kunne spille violin. Hun og Søren blev gift i 1842 og flyttede formodentlig efter brylluppet ind på gården, som de først overtog i 1847.

Et af hendes børn, Ane, har fortalt om sin mor, at hun var meget stille, og hun græd ofte, når hun sad ved sit arbejde. Hun led en del af migræne, hvad der kan være årsagen til de mange sygeage.

Svigermoderen døde først i 1853, og det ser ud til, at hun har domineret over svigerdatteren. Da hendes mand også virker dominerende, kan man vanskeligt forestille sig, at hun har haft gode vilkår for at bruge de kreative evner, hun øjensynligt har haft.

I det hjem voksede Marie Kirstine op som den ældste af 5 søskende. Hun var født den 18. december 1842. Hun har været en vågen pige, der skrev meget. Det fremgår da også af dagbogen, at hun havde brevkontakt med de fleste af de karle fra Ulfborg, der deltog i krigen. Hun blev gift med dagbogens Anders Kjærgaard, der sad en tid som krigsfange i Posen (Potznan) i det nuværende Polen. De bosatte sig i Ebbensgaard og havde Ole Kirk som aftægtsmand. Han var da en gammel mand og vist ikke særlig omgængelig. De fik to børn, Maren og Jens, der senere tog navnet Ebbensgaard.

Udover at være en god brevskriver var Kirstine også en mesterlig fortæller. Hun har meddelt mange sagn og fortællinger fra Ulfborg til folkemindesamleren Evald Tang Kristensen, som hun var jævnaldrende med. Hans far var fra den nu nedlagte ejendom Skaderis i Lillelund, så han havde sine rødder i Ulfborg.

Det ser ud til, at moderen har formået at give nogle af de kreative evner, hun ikke selv i særlig høj grad fik kræfter til at gøre brug af, videre til sin datter, der nok fik langt større mulighed for at udvikle sin personlighed. Det blev ikke noget særlig langt liv, hun fik. Hun døde i 1890, kun 47 år gammel, men hun nåede at sætte sig spor og har ydet sit bidrag til, at Ebbensgaard forblev et kulturelt centrum.

Her er så dagbogen i dens fulde ordlyd. Jeg har forsøgt at gengive den i det oprindelige

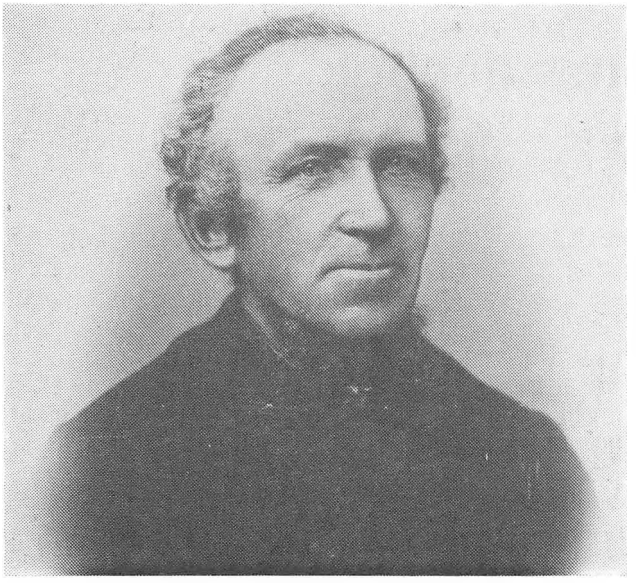

Anders Kjærgaard var fra Ulfborg Kjærgard. Han deltog i krigen 1864, hvor han sad som fange i Posen og blev hjemsendt med fortjenstmedalje.

Han blev i 1871 gift med Kirstine, og de bosatte sig i Ebbensgaard.

sprogbrug, for at tonen i den så vidt mulig bevares. Jeg har skrevet den af efter et afskrift og håber, at der ikke er gået for meget tabt undervejs, så den oprindelige dagbog ydes nogenlunde retfærdighed.

Lad den stå som et minde om en bevæget tid i Danmarks historie og som et monument over dens tids hverdag.

Kristen Bro

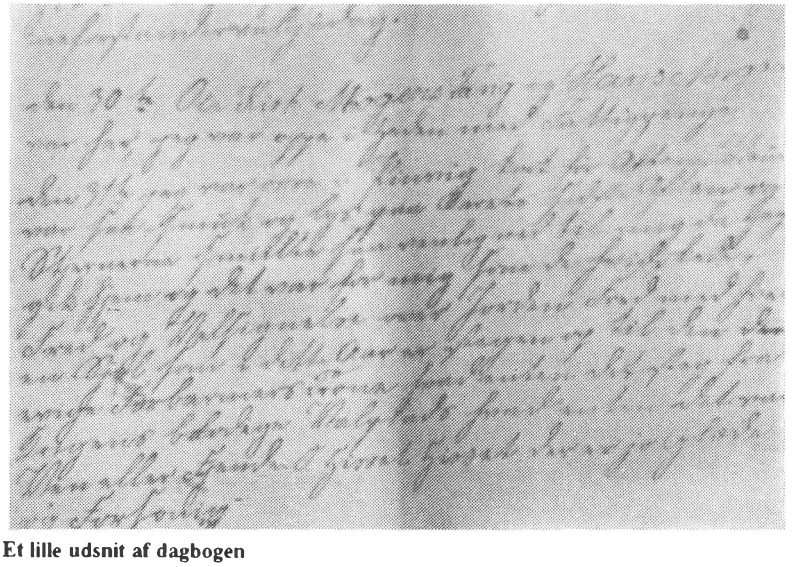

Et lille udsnit af dagbogen

Kirstines dagbog

Første Fægtning den anden Februar 1864 ved Mysunde. -Mysunde afbrændt, Ekernførde besat af Fjenden. Kaptajn Skov død Preimerleutnant Meulengrats fra Aarhus haardt saaret og faa dage efter død på Lasarettet i Flensborg.

d. 3. Februar. Kamp ved Leustrup niende Regiment med i Kampen, vort tab ikke ubetragtelig. Natten mellem 5. og 6. Februar Tilbagetog fra Dannevirke under General Mezas Overkommando. Vore Folk maatte efterlade meget som faldt i Fjendens Hænder. Vor Hær led meget ved denne pludselige og sørgelige Tilbagetog. Fjenden fulgte rask efter. Om eftermiddagen den 6. var en Forpostfægtning ved Lilskov Kro, ved Oversø maatte det tapre 1. Regiment under Anførsel af Oberstleutnant Bech, for at frelse en Del af Hæren, indlade sig i en heftlig Kamp mod den langt overlegne Fjende, mange blev saarede og fangne. Maaske sjælden har nogen Efterretning virket mere nedslaaende paa det danske Folk end denne, at Dannevirke var overgivet uden Kamp. Da enhver troede at vor Hær laa trygt og sikker bag Tyras Vold, men i et Krigsraad som blev afholdt kom man til den sørgelige Overbevisning at Stillingen paa Grund af Folkenes Udmattelse ikke kunne holdes længere; og det er jo ofte saadan for os, om vi dog kunne lære at indse hvor svage og afmægtige vi dog ere, og ere Tiderne trange og sørgelige for os; vi vil haabe og sige af vor Hjertes Grund "Herren er vor Tillid og vor Styrke en Hjælp i Trængsel og som er befunden at være saare stor."

d. 22 Feb. Kamp ved Dybbøl, af vore, ikke saa faa døde og savnede og henved 250 Fanger. Fjenden jaget ud igen af Dybbøl By.

d. 1. Marts I Dag fik vi brev fra Jens Damgaard og Anders Kjærgaard, med Tak for de fra Ulfborg tilsendte Penge 4 Rd. til hver, som de nu endelig har modtaget. - Faster Sidsel og Ida Tomsen var her i Dag. Mor var med dem omme i Øster Damgaard. Fader var til Strandauktion. Jens Bak er i Dag fløttet til Sandfær i Vind.

d. 2. Marts. Idag 1.te Gang iaar Fasteprædiken. Fader, Maren og Ane var i Kirke.

d. 4. Marts. Jeg var i Formiddags i Nymølle efter et Stykke Tøi. Ieftermiddag var Margrete Brøde og Maren Damgaard her.

d. 5. Idag er det Marens Fødselsdag. -Fader var i Ringkøbing (det var Valgdag) Sylvester blev gjenvalgt. Jeg kjøbte idag Kongens, Dronningens og deres Børns Portraiter kostet 2 Sk.

d. 6. Jeg var i Dag i Kirke. -Præsten takkede Menigheden hjertelig, fordi den i det forløbne Aar saa rigelig havde betængt de fattiges Kasse. Ieftermiddag kom der brev fra Vandborg om at der d. 2. Marts var født dem en Søn, og de ønsker gjerne at der ville nogle af Familien komme derned naar det lille Barn skal døbes. Jeg var i Kikkenborg med et Brev til gamle Kirsten. Jeg lovede hende at komme derop i Paaske og tage Ingerslevs Afskedsprædiken med og læse den for hende. -d. 2.den Marts har der været heldig Fægtning for de Danske ved Vorbask.

d. 7. Fader har idag forpagtet Kjæret af Præsten og han beholder selv Præstegaarden for det første.

d. 9. Moder var idag i Kirke. Maren var ovre i Fousing. Iaften var Pastor Gjærløff og Kone her.

d. 10.de Fader har i et par Dage været ude at kjøbe Køer til Præsten at besætte Præstegaarden med.

d. 11. Marts Moder er syg idag. -Fader og Niels var til Strandauktion. Det har regnet hele Dagen saa Fornøjelsen for Niels blev ikke saa god som den kunne have været.

d. 12. Idag var Jens Meldgaard, Mads Østergaard, Hans Larsen og 3 Karle, som jeg ikke kjændte, for at sige Farvel. De var staaet af Vognen henne paa Landevejen. Den 8.de Marts har der været Kamp ved Vejle under hvilke Møllen og en del af Byen afbrændte. I Mørkningen

maatte vore Folk trække sig tilbage og Fjenden besatte Byen. Ikke saa faae af de danske saarede og deriblandt General Vilster og Kaptajn Hofmand. Infanteriets Tab udgjør til 22.de Februar 43 Offiserer, 2 Læger og 1926 Mand døde saarede og savnede.

d.13.de En stor Mængde Rekrutter rejser i disse Dage til Skolerne alene i Dag er der koommet 16 Vogne her forbi disse har været mest fra Ribeegnen, da de ikke kunde komme anden Vei for Fjenden. - Idag er lille Jens Meldgaard i Grydgaard død. Han blev syg iaftes og Docteren blev straks hentet men der var intet for ham at gjøre.-Det er vistnok en tung Sorg for hans Fader, at miste ham saa pludselig og saa snart efter hans Moder og vi maa vel sige Herrens Tanker ere ikke vore Tanker, og hans Veie ere ikke vore Veie. Iformiddag var jeg omme i Dystrup for at faae 16 Alen Ulden trendet. Igaar vaskede vi og idag har vi faaet tøiet tørret ude. Else Kjærgaard var her omme da hun kom fra Kirke.

d.14. Idag har jeg skrevet et Brev til Peder Damgaard.

d.15. Der skal igaar være kommet en 29 Dragoner til Holstebro, men de ere nok afrejst igjen idag. -Posten kan nu for Fjenden ikke komme længere sydpaa end til Ringkøbing. Fader var nede i Kyttrup i Dag.

d.16de Idag ventes en Del danske Krisgsfolk til Holstebroe, Kronprinsen tilligemed mange af vore Folk skal nu være nede i Salling. - Moder var i Eftermiddag hos Fru Gjerløff med Paaskeægene og tillige ovre at besøge Fru Ingerslev. - Idag var den sidste Onsdagsprædiken for i Aar, jeg var i Kirke

d.17.de Jens Bertelsen var her i Dag. Fader var ovre i Raasted. Maren var i Staby.

d. 18de Idag er det 16 Aar siden min Bedstefader Niels Bro døde og et Aar siden Jens Brøde døde. -Idag fik vi et brev fra Kristen Pøtgaard tillige med hans Portrait. -Kristen Damgaard og Jeppe Nørmark var her, Fader var ikke hjemme, Moder var omme i Kjærgaard. -I søndags besatte Fjenden Aarhus, hvor man maatte udlevere dem en stor Mængde Fødevarer og mange andre Ting hvorpaa de igjen trak dem noget tilbage. I Varde har den samme dag været fjendtlig Patroulli. -For nogle Dage siden kom Østerrigerne til Jellinge hvorfra de bortslæbte en 500 Mennesker Store og Smaae, deriblandt 70 Seminairister med dem til Vejle hvor de maatte arbeide strængt, døie Sult og Prygl, endelig den anden Dags Aften fik de deres Frihed igjen og Seminairisterne ere nu reiste hver til sit.

d. 19de Idag har vi bagt til Paaske. -Klaus kom her for at sye noget til Drengene. -Jeppe Lillelund havde de 3 Portraiter med til Holstebroe for at faa dem sat i Ramme.

d. 20de Marie Dystrup var her idag med Væven, jeg gik straks til Nymølle med den til Stampning, da jeg kom tilbage var jeg inde hos Kirsten Kikkenborg og læse Ingerslevs Afskeds-prædiken for hende og Christen Brigs. Maren var i Kirke. Maren Kjærgaard var med hende heromme. -Fjenden har nu trukket dem noget tilbage igjen af hvad Grund vides ikke med Vished.

d.21de Fader har i Dag kjørt den første Tour med Hestene iaar.

d. 22de Idag har vi renset Kornet paa Loftet.

d. 23de Pastor Gjærløff var her i Dag. -den 15de 16de og 17de Marts har der været heftig Kamp ved Dybbøl den 17de er Leutnant Steffensen falden og Christen Bertelsen lille Stenum let saaret. 4de 5te 7de og 8de Regiment var i Kamp. Dybbøl By og meget af Sønderborg afbrændtes. ISøndags har der været voldsom Kamp foran Fredericia. Byen brændte paa flere Steder; om Kampens Udfald vides endnu intet bestemt.

d.24. (Skjærtorsdag) Maren og jeg var iKirke der var sidst Tjeneste. Ane og Bertoline var ovre at besøge Ane Femhøi. Karen Iversen var her i Eftermiddag. -Iaftes er gamle Kirsten Margrete Knygsand død

d.24de Maren Christensen og lille Maren var i Kirke. Bertel Kyttrup var her i Dag. Johannes Ingerslev kom hjem idag. Iaften var Maren og jeg nede hos Dalgaard for at se en Foræring til Fru Ingerslev som skal overbringes hende Paaskemorgen, det er en Sølv Plat de Menagie, Indskriften paa den er: Erindring om 22 Koner i Ulfborg 1864.

d. 26de Moder var idag nede til Dalgaards. Mogens Tang og Kone og Ole Kirk og Kone var her i Eftermiddag. Bertel Kyttrup Peder Christian Boutrup, Jeppe Hansen Lillelund og Fader var i Holstebro. Leutnant Laurids Marius Steffensen der fandt Døden i Fægtningen i Sundeved den 17de Marts var en Søn af Skolelærer og Kirkesanger Steffensen i Madum, i 1857 optoges han paa Jelling Seminarium, hvorfra han demiteredes 1860 med bedste Carakteer, han ville blive en udmærket dygtig Børnelærer, hvori de heller ikke tog feil. Straks efter blev han Hjælpelærer hos Hr. Skolelærer Dalgaard i Ulvborg, i hvilken Stilling han vandt sig lige saa mange smaa venner som han havde Børn at undervise, og ogsaa de ældre følte sig tiltalte af hans barnlige Munterhed der var parret med dyb Alvor. Skjøndt vi ikke kjendte noget til hans Dygtighed som Offiser, maa vi dog antage at vi i ham have tabt en meget dygtig Reserveleutnant, han var Nr. 2 af de sidste Efteraar udnævnte Reserve Officerer, dansk med Liv og Sjæl, lod sig ikke saa let forknytte, men var altid tilrede med "kraftig Skjemt der lokker om Læben frem et Smil." Og en god Sang, lige som han ogsaa sørgede for at faae gode Sange udbredt blandt sine Folk, og særdeles godt forstod at opmunte den menige Mand. Den første Kamp han tog del i, blev ogsaa den sidste, men han viste at det var Sandhed,naar han saa gjerne sang:

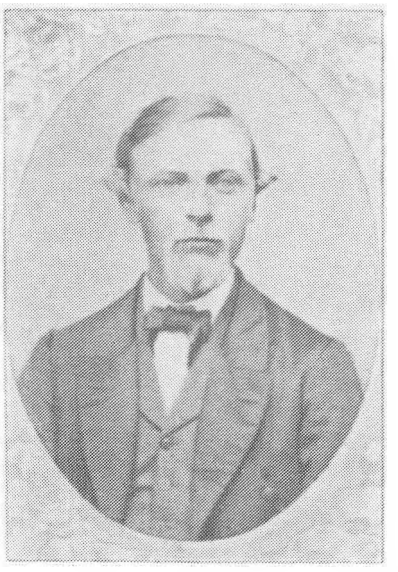

Laurids Steffensen. degnesonnen fra Madum. der blev en afholdt lærer ved Ulfboeg Hovedskole.

Han var soldat i krigen 1864 og faldt i den forste træfning. han deltog i.

Og før han (Dansken) lod dig (Sønderjylland) fare
Og før han dig forlod
Før vilde han ei spare
sit bedste Hjerteblod.

I Sorg og Glæde søgte han Gud, og det var hans trøst, at var han end svag, saa var Gud stærk og vilde lægge sin Styrke til hans Svaghed.

Efter den 17de savnet ca. 300 Mand hvoraf en ikke ringe deel formodes i Fjendens Hænder som Saarede eller Faldne. Hele Tabet angives til 650 Mand, deriblandt 12 Officerer og 1 Officersaspirant. -Horsens er blevet rømmet af Fjenden.

d. 27de (Paaskedag) Der var sidste Tjeneste og der var mange Mennesker i Kirke. Det er Johannes Ingerslevs 12te Aars Fødselsdag og et Aar siden Ane Damgaard havde Bryllup. Maren Refsgaard og Marie Damgaard var her ieftermiddag. Maren Christensen var i Torsted.

d. 28. Maren Christensen og lille Maren var i Kirke.Jeg var oppe at see til Maren Baunbæk, ieftermiddag var vi i Holm. - Niels var med Jeppe Steffensen hjemme. Leutnant Laurdis Marius Steffensen falden ved Dybbøl den 17de Marts 1964.

Du høste og blandt deres Tal
For Konge, Land, der maatte segne
Du vandrer ind i Dødens Hal
Til Fredens Paradisets Egne
Til os det Veemods=Budskab lød
Du havde stridt nu hædret Død

En Hædersdød man kan det kalde
At dø for Konge, Fædreland
Med Tro og Haab til Gud at falde
At døe som Kriger, dø som Mand;
Men vi som nu tilbage staar
Vi føle dybt, ak dybt et Saar!

Og Fader = Moder Øiet græder
For Sønnen som de mistet har
Og mangen Taare Kinden væder
Paa kjærlig Søster = Broderpar.
Og Vennen tager Trofast Deel
Thi deres Sorg forstaar han vel

Hvor gjerne havde vi ham hilset
Naar Kampen atter ophørt var
Men Gud os ham jo havde givet
Gud er den som igjen ham taer
Hos ham med Hjerte, Gudsfrygt, Tro
Var parret Klogskab, Vid og Maal

Gid det vor Haab og Trøst maa være
At Gud os sender alt til Gavn
Og mangt et Minde omden Kjære
Os mildne smertefulde Savn
Og freidig troe, nu glad han staaer
I høie smukke Himmelchor.

Anden Paaskedag den 28.de Marts var der atter Kamp ved Dybbøl, vort Tab 4 faldne og 4 saarede Offiverer samt 30 faldne og 108 saarede Underoffiserer og Menige, de Regimenter som har været i Ilden antages at være det 2det, 10de, 18de og 22de. Fjenden siges at have stormet 3 gange men blev hver Gang trængt tilbage med uhyre Tab.

d. 29de Idag var vi tilligemed flere paa Vosborg for at see nogle af vore Soldater som reiste her igjennen Sognet, der var ialt 106 Mand af 11te Regiment, skjøndt Etatsraaden ikke er hjemme, spiste de dog til Middag og drak Kaffe allesammen, ved Bordet afsang de flere Sange, og da de stode marchfærdige i Borggaarden, kom Etatsraadinden med en Pakke baade Linden og Ulden, som blev uddeelt mellem dem. Derpaa kjørte 21 Vogne af Ulfborg med dem til Ringkjøbing. - Et par Timer efter kom Etatsraaden hjem fra Kjøbenhavn. Pastor Gjærløff og Kone var her i aften.

d. 30te Faster Else og Maren Vium var her idag. - Jeg var oppe hos Gjerløffs.

d. 31te Karen Tang var her i Dag. -Maren Noe og Marie Steffensen kom for at sy en Kjole til Moder.

d. 1. April Idag var Fru Ingerslev tilligemed Johannes, Mathilde, Manang og Frederik her. Peder Steffensen var her i Dag.

d. 2den Idag har jeg første Gang været ude i Foraarsarbeide.

d. 3die (Konfirmationssøndag) de var i Kirke undtagen Jeppe Steffensen, Jens, Bertoline og mig. Maren og jeg var til Christen Damgaards. Portraiterne ankom idag fra Holstebro, Fader gik straks op til Fru Ingerslev med dem.

d. 4de Moder var oppe paa Bak og i Bukbjerg. Maren Bertelsen var her.

d. 5te Fru Gjærløff var her i Dag.

d. 6te Chresten Hansen Stenumgaard var her. Jeg var ovre i Pinvig efter noget Hørgarn. Mette Kirk var her.

d. 7de Idag har vi baget og brygget. Fader var i Husby til Auktion. Bartoline var syg. - Præsten var her.

d. 8de Moder var syg. Faster Else og Karen Damgaard var her. Fader var med Niels Lauridsen i By.

d. 9.de Maren var i Dysdrup hvor hun fik 36 Alen Bolster trendet for Fru Gjærløff.

d. 10de Fader og jeg var i Kirke, der var Altergang for Konfirmanterne. - Marie Bak og Marie Lillelund var her i Eftermiddag. Maren var oppe hos Fru Gjærløff med det Garn som blev levnet.

d. 2 og 3. April har der været Kamp ved Dybbøl forenet med et skrækkelig Bombardement paa Sønderborg.

d. 11te var der Anition i Præstegaarden. Fader var deroppe hele Dagen. Ane, Jens og Bartoline var deroppe et par Timer leftermiddag.

d. 12te Vi har lagt Kartofler i Haven. Jeg har seet Storken idag.

d. 13.de Jeg var hos Ane Mosborg med noget Uld som hun skal spinde og oppe hos Kirsten Kikkenborg med et brev fra Vandborg. Barnet dernede var i Kirke paa Skjærtorsdag. -Fader har saaet Havre idag.

d. 14de Niels Husted var her i Dag at see til Klokkerne.

d. 15de Moder var paa Bak. Jeg var nede i Kyttrrup. - Maren Bak var her. -Stenum paa Vosborg erdød i Dag.

d. 19de (Løverdag) Maren kjørte med Anders Korsgaard og jeg med Simon Holm til Lemvig, hvor vi mødtes med Marie Bertelsen og Marie Bak, og efter at vi havde seet os lidt om i Lemvig gik vi til Vandborg for at besøge vor Farbroder, men desværre var han syg, og Mathilde, Kirsten og Pouline var ogsaa syge; men Gudskelov at Johanne Marie dog er rask

d. 17de var vi til Jens Kjær og i Hou Kirke, hvor Marie Bertelsen skiltes fra os og gik med Grete Pedersen til Vadskjærgaard; da vi kom tilbage fra Kirken fulgte Jens Kjærs Søn og Bertel og lille Maren Damgaard i Katkjær med os til Vesterhavet og til Bovbjerg, hvor vi kunde see Vestervig Kirke.

d. 18de spadserede vi hjemad. Farbroder og Børnene var lidt bedre; Sidsel Marie Kjær var med os oppe i Tørring da vi skulde den Vei efter Marie Bertelsen; Grete var med os i Lemvig og ude i den yndige Anlæg. Klokken 3 gik vi fra Byen og Kl. 11 kom vi hjem.

d. 19de Vi fik et stykke af Høstakken ind. -Igaar kom der brev fra Chresten Tang om at han den 13de April er blevet haardt saaret. - Idag er det Frederik Ingerslevs 5te Aars Fødselsdag.

d. 20de Jeg var i Præstegaarden med noget Mælk. Igaar overtog Gjerløff Præstegaarden— Efter lang Tids Kamp har Fjenden d. 18 de April taget Dybbøl Skandsen, vore Folk maatte gaa over til Als; men med stor Tab af 1ste Brigade og 22de Regimendt er den aldeles overveiende Del gaaet tabt og af 8de Brigade 9de og 20de Regiment er næppe Halvdelen tilbage.

d. 15de April er Chresten Tang død.

d. 21de Fader var paa Vosborg og i Præstegaarden at byde til Stenums Begravelse, Moder var i Præstegaarden med den ene Dyne som Marie Dystrup nu havde færdig.

d. 22de (Stor Bededag) Fader, Maren og jeg var i Kirke. Maren Christensen var i Torsted. Sine Ræfsgaard var her - - der kom brev fra Jens Damgaard, han er d. 19de kommet til Faaborg i Fyn, efter at han havde været 6 haarde Dage ved Dybbøl, han troede at han nu skulde til Fredericia igjen.

d. 23. April Jens kom med et læs Havfisk til os. - Fader og Moder var til Begravelse paa Sønder Vosborg.

d. 24de Maren var ovre i Nistrup Maren (Ch?) og Fader var i Kirke. Sine Noe var her. I Eftermiddag var jeg ovre i Kikkenborg.

d. 25de Fader har begyndt at saae Byg og vi har saaet Frugten i Haven. Vor kjære uforglemmelige Fru Ingerslev er idag afrejst her fra Ulfborg med de fem yngste Børn, Karoline Mathilde, Manang Amalie, Frederik Christian, Christiane Margrethe og Anna Auguste Constanie, samt Sidsel og Marie Lillelund. Bendt Bertelsen og Knud Høgsberg kjørte med dem til Struer.

d. 26de Der var Convent jeg og Maren var i Kirke, Pastor Bertelsen fra Bøvling prædikede.

d. 27de Fader var i Holstebro til Marked. -Fru Gjærløff var her. -Jeg var hos Farveren med noget Garn; 2 ü (pund) til bedsteblaae og 2 ü til 3/4 blaa.

d. 28de Jeg var nede i Kjærgaard med Hilsen til dem fra Christen. Fader havde talt med Kirsten Brondbjerg igaar i Holstebro - fra Anders Kjærgaard har man ikke hørt siden den 18de, og man frygter for at han er fangen. Fjenden har nu trukket dem langt herned i Jylland, allerede paa Mandag var de i Viborg.

d. 29de Idag fik vi det sidste ind af Høstakken. Maren var i præstegaarden med den anden Dyne til Fru Gjærløff.

d. 30te Fader var i Skjærummølle.

d. 1ste Mai. Mølleren fra Vandborg og Ole Kirk var her. Maren Ch. og lille Maren var i Kirke. Jeg var hos Farveren med en Kjole af Anes til Presning. Jeg skrev Brev til Peder Damgaard. Jeppe Steffensens Moder og Maren Damgaard var her. Fader og Niels var paa Stenumgaard.

Jeppe Lillelund var på Meldvei og i Knudhus at arbeide

d. 2den Mai Igaar kom der en større fjendtlig Afdeling paa 4 a 500 Mand Østrigere til Ringkøbing, men de ere igjen afreiste idag og tog Amtmanden, Herredsfogeden, Procorator Møller og nogle Borgere med dem til Kolding. -Pastor Gjæløff var her idag. Han ønsker at Jens skal gaa derop til Præstegaarden i Sommer i Skole tillige med hans egne og Møllers Drenge.

d. 3die Fader var til Auction i Skjærummølle. Der kom Brev fra Anders Kjærgaard han er som dansk Krigsfange ført langt op i Preusen til Posen.

d.4de Skolelærer Pedersen var her. -Idag er det Pastor Ingerslevs Fødselsdag, og Gud give at han og hans kjære Familie maae opleve glade og lykkelige Dage i Vestervig.

d.5te (Christihimmelfartsdag) Fader, Moder og jeg var i Kirke, jeg var ovre hos Mette Marie Vei med 2 ü Uld som hun skal spinde. Der er kommet en stor Fjendtlig Styrke til Holstebro idag, man siger 1000 Mand Preusere og Gud om de ogsaa skal komme her til Ulfborg.

d. 6te idag har Maren Christensen og lille Maren lagt Kartofler i Marken

d. 7de Maren Noe og Marie Steffensen kom for at sye noget til Ane og Line, -Præsten var her med den gode Tidende at Fjenderne idag erafreist fra Holstebro til Viborg efter at de ligesom i Ringkjøbing havde taget Embedsmændene med dem.

d. 8de Fader og Moder var til Alters. Kirsten Fousing var her, Moder var med hende oppe paa Bak

Marie Kirstine Sørensdatter

Portrættet er måske det, hun fortæller i dagbogen, de er i Holstebro for at hente.

d. 9de Embedsmændene fra Ringkjøbing og Holstebro har Fjenden nu sendt tilbage igjen.

d. 10 Mai Fader, Ane, jeg og Line Noe var i Holstebro. Line og jeg var inde hos Foerbæk at blive taget af. Fra Kjøbmændene derude havde Preuserne taget en stor Deel Korn og andre Fødevarer; men de havde dog ellers opført dem nogenlunde skikkelige. Christen Post var her at kalke idag.

d. 11te idag har vi skuret Gulve. Fader og Jeppe Hansen var ovre hos Jens Graversens.

d. 12te idag har vi været ovre at bære Tørv op. Jeg var oppe hos Christen Jensens Postkarl og fik bud med ham til Holstebro efter Portraiterne.

d. 13de Idag har vi bagt til Pintse.

d. 14de Maren Noe var her med en Hat til Line. Den 12 Mai er der bleven sluttet Vaabenhvile i 4re Uger. Forbundstropperne maa vedblive at holde Jylland besat mod at de betaler hvad de faaer, og Danmark ophæver Blokaden.

d. 15de (Pintsedag) Fader, moder og jeg var i Kirke. Susanne Møller var her.

d. 16 jeg var nede hos Farver Larsen med et stykke Tøi og hos Torstensen efter noget garn.

d. 17de Idag har vi begyndt at kaste Klyne. Fader var i Holstebro. Han kom med Portraiterne

d. 18de Idag var Maren ogsaa med at bære Klyne ud.

d. 19de Maren var ovre i Madum, hun havde Pengene med til Postkarlen som skulde tage

dem med til Voerbæk. Klaus kom for at sye.

d. 20de Laurids Skau er død, han blev begravet d. 18 Mai. I Ringkjøbing og Omegn ligger der 1800 fjendtlige Tropper indkvarteret, de kom dertil paa 3die Pindsedag. Den 9de Mai har der været Søslag under Helgoland, de danske seirede.

d. 21de Idag er vi blevet færdige med Klynekastningen

d. 22de (Søndag) jeg og Maren var i Kirke. Maren Bertelsen var her med nogle Blade.

d. 23 idag har vi vadsket. -Fjenderne er igaar rejste fra Ringkjøbing. Forstærkningsmandskabet kommer hjem i disse Dage og 2 Aars Frilodder reiser hen at lære. Laust Tang var her i Dag. Siden Krigens Udbrud faldet ialt 80 danske Officerer.

d.24de Idag har vi vadsket Faar og klippet dem. Mads Koldborg kom hertil idag

d. 25 de idag har Jens været i Præstegaarden i Skole første Gang.

d. 26 Fader var paa Vosborg, det er Etatsraadens Fødselsdag. Vi begyndte at slaae Lyng.

d. 27de Fader var til Møde til Laust Thomsens.

d. 28de Fader Maren og mig og Marie Pedersen var nede i Kirken at gjøre reen der er bleven kalket.

d. 29de (Søndag) Karlene og Maren Ch. var til Alters. Fader og jeg var i Kirke. Moder skrev et Brev til Peder Damgaard. Maren Holm var her idag

d. 30te Mai Stine og Sine Damgaard var her med nogle Faar som vi skulde have i Græsning. Vi begyndte at tække på Klynehuset. Der kom Brev fra Jens Damgaard fra Aabye paa Fyn.

d. 31. Det er Jens hans 11te Aars Fødselsdag. Moder var syg.

d. 1ste Juni Vi var oppe at tække paa Jens Voddes Hus og jeg var med at stikke op.

d. 2Juni Idag kom Køerne ud - vi blev færdig med Tækningen paa Huset deroppe. Iformiddag var Ane, Line og jeg omme i Matilde huus. -Jeppe Steffensen og Maren Ch. begyndte at reise Klyne. Vi har bagt idag.

d. 3die vi har røglet Tørv jeg var ikke med. Tækkerne blev færdig

d. 4de Idag var vi nede at vaske Vinduer og gjøre det sidste færdig i Kirken - vi kjørte 6 Læs Lyng hjem der kom 5 Læs ind i huset. -Fader solgte en Hest.

d. 5te (Søndag) Moder var i Øster Damgaard at faae 45 Alen Lærredt trendet hun havde ü Trendegarn. Maren og Ane var i Kirke. Det var flere fra Ulfborg i Holstebro i Anledning af Grundlovsfesten.

d. 6te Idag skrev jeg et Brev til Christen Pøtgaard. Moder har lavet den første Ost

d.7de Fader og Jeppe Lillelund var i Holstebro med Hesten. Fader havde kjøbt en igjen. Moder var i Dystrup og Skonningsborg. Maren og Ane var nede ved Graven

d. 8de Fader var til Laust Tomsens. Maren var ovre i Staby og Madum med Penge fra Præsten.

d. 9de Juni. Anders Boutrup var her idag. Jeg var nede i Daugbjerg og hos Maren Noe efter min H

d. 10de Idag har vi kjørt vore Tørv hjem, - der afbrændte en Gaard i Buur

d. 11te Moder var oppe paa Bak. Maren var i Holstebro, hun kom hjem med Portraitterne.

d. 12te Maren, jeg og Niels var til Alters. -Ane Marie Kjærgaard var her. Maren var med Marie

Damgaard henne i Fem høi. Thomas Laursen er død sidste Onsdag i Kjøbenhavn der kom Brev derom til hans Forældre idag. Vaabenstilstanden er bleven forlænget i 15 Dage fra idag. Der kom Brev til Niels fra Christen Pøtgaard. Maren Ch. var i Torsted til Barsel

d. 13de Idag var de i Heden forat slaae Lyng til Kjærveien. Ole Kirk var her at slaae Reb. Det tordnede og regnede meget i Eftermiddag

d. 14de Jeg var paa Bak, og til Christen Vangs efter 300 Hvidkaalsplanter, som vi satte i Eftermiddag. - Fader var paa Vosborg til Møde. Den gamle Madam Harpøth paa Vosborglille er død i Dag

d. 15de Inat er der bleven 2 ü Blaargarn borte. Jeg var oppe i lille Høgsberg.

d. 16de Idag har vi sat Grønkaalsplanter, vi fik nogle i Skonningsborg og paa Brøde. -Fader og Niels var ved Havet efter noget Træ.

d. 17de Maren og Bartoline var nede at plante Blomster paa Gravene; de havde nogle med til Jens Brødes Grav

d. 18de det regnede meget stærk hele Eftermiddagen.

d. 19de (Søndag) Maren Ch. Fader og jeg var i Kirke. Maren Kjærgaard, Marie Damgaard og Maren Bak var her. Moder var syg. Vi har bagt Rugbrød idag

d. 20de Christen Hansen Stenumgaard var her. - Jeg var nede at feie i Kirken. Ieftermiddag blev der taget Syn over Kirken. Moder var nede i Kjærgaard. Jeg var nede i Lilletang.

d. 21de Idag begyndte vi at røgle Klyne. Maren var i Præstegaarden med noget Uld. Præsten var her.

d. 22de Vi har røglet Klyne hele Dagen. Læredet kom Idag

d. 23de Fader har kjørt Sand hjem. Karlene var henne at kaste Mergel. -Vi fik Brev fra Peder Damgaard og Christen Pøtgaard.

d. 24de Jeppe Hansen og Fader var nede at tage Syn over Bækken, det regnede meget stærk hele Dagen.

d. 25de. Jeg var nede til Laust Tomsens og oppe i Kikkenborg.- Ole Kirk og Fader var i by.-lilleNiels i Lillelund var her. Vi fik Østerhaven gjort færdig.

d. 26de Juni (Søndag) Fader, Moder og Maren var i Kirke – Else Kjærgaard var her. Fru Gjærløff og Drengene var her. - Jeg var oppe i Skaderis.

d. 27. Fader var til Møde i Skolen.

d. 28de Niels var oppe paa Bak. -Faster Sidsel og Else var her.

d.29de Fader og Jeppe Hansen var ovre i Raasted. -der skal have været 2 fjendtlige Officerer i Ringkjøbing. Vaabenhvilen ophørte den 26de. Jeppe Steffensen var hjemme iaften.

d. 30te Maren Noe kom her at sye - Vi begyndte at slaae ude paa Agrene - Moder var syg.

d. 1ste Juli Vi begyndte at slaae i Præstens Kjær, Lars Baunbæk var her. Vi skal have ham 3 Dage i Ugen i Høbjergningstiden - Fader var nede i Kyttrup -

d. 2den Idag har vi bagt.

d. 3die (Søndag) Fader, Maren og jeg var i Kirke. - Børnene var omme i Øster Damgaard

d. 4de Vi har samlet Hø på Agrene - - den 29. Juni har Fjenderne taget Als, vore Folk har lidt et stort Tab af 23 á 2500 Mand Fangne og 1500 Mand Døde og Savnede.

d. 5te Idag har vi samlet Hø i Præstens Kjær.

d. 6te Fader var i Holstebro til Marked. -Jeg var henne hos Farveren med et Stykke Tøi til Presning.

d. 7de Moder og Else Bak var ovre i Fousing. Sine Noe kom hertil idag

d. 8de Jeg var i Præstegaarden med Mælken. - Idag er det et Aar siden Ingerslev blev kaldet til Præst i Vestervig, og det er 3 Aar siden Kongen reiste fra Viborg; men idag kom et andet Optog, som kun var lidet glædeligt, gjennem Ulfborg nemlig 200 Østrigske Hestfolk (Bøhmere), der holdt de en 4re Timers Hvil paa Vosborg, i Kirkebyen og paa Veilstrup og reiste derpaa til Lemvig, der kom 3 Vogne med dem fra Ulfborg.

d. 10de (Søndag) Maren Ch. og Sine var i Kirke, men der blev ingen Tjeneste paa Grund af at der kom en Vogn der forbi med Østrigere, og Præsten frygtede for at der skulde komme flere, da enhver saa helst vilde være hjemme. De havde været nede i Kyttrup og kjørte derfra til Holstebro med Breve. Fader var med ude at kjøbe Stude til Tydskerne, han havde været i Kyttrup mens Østrigerne var der. -Børnene fra Laust Tomsens og Mariane lille Meldgaard var her.

d. 11te Idag kom der 30 Østrigere (Hestfolk) og blev indkvarterede i Vestergaard og begge Meldgaarde hvor de bliver i Nat. Der har vært 4re Østrigere i Kyttrup om at der imorgen skal leveres Forpleining til 300 Mand i Veilstrup.

d.12te Iformiddag Kl. 9 kom der 300 Ungarere til Veilstrup hvor der af Ulfborg blev leveret over 1000 Smørrebrød til dem. Kl. 12 kjørte 235 Vogne til Holstebro med dem, vi var henne ved Landeveien at see dem, det var allesammen unge og kraftfulde Mennesker.

d. 13de Juli. Idag var Jens Smed fra Stadil her, han havde været med i Holstebro igaar og var nu bleven fri i Nat, der var 10000 Mand dernede, men nu iaften reiste der 7000 ned til Limfjorden.

d. 14de Jeg lugede Hvidkaal. Trine Daugbjerg var her.

d. 17de (Søndag) Jeg og Maren var i Kirke. -Marie og Maren Øster Damgaard og Maren og mig var omme i Kjærgaard. Marie Bertelsen var her. Fjenderne er nu gaaet over Limfjorden.

d. 19de Idag er der 43 Vogne blevet ordret at møde i Holstebro imorgen.

d. 20de Fader var i Holstebro idag han har lejet 4re Vogne Vi har samlet Hø i Freikjæret.

d. 21 idag er der nogle Vogne komne tilbage igjen og deriblandt Peder Høgsberg, som Fader havde leiet.

d. 22de Idag har vi kjørt noget Hø hjem af Præstens Kjær.

d. 23de De var i Sletkjær at slaae. Maren var med at rive af. Vi fik det sidste Hø hjem af Engen. -Vi har bagt idag.

d. 24de Moder og begge Piger var i Kirke. Peder Høgsberg var her og fik gjort Afregning. -Vognene fra Ulfborg ere nu kommen tilbage undtagen nogle enkelte.

d. 25de Fader var i Holstebro og fik gjort Afregning med dem som som han havde leiet. Der var en Karl her fra Holstebro efter et Læs Hø.

d. 26de Juli De var nede i Møllerens Eng at slaae. Det regnede stærk i Middag. Ane Veilstrup var her d. 27de Idag har de slaaet i Rørkjær og vi har kjørt Høet hjem af Sletkjær. Fader, Niels og jeg hverrede. -i middag var vi ude at seile lidt, og vi var ovre i Hestehaven paa gamle Vosborgs Voldplads. Maren Rosendal var ogsaa med.

d. 28de Idag har vi kjørt Høet hjem fra Freikjæret

d. 29.de Fader og Moder, Margete Brøde og Karen Damgaard var i Holstebro med Smør, da der nu er Vaabenhvile i nogle Dage. Der er stadig nu 200 Mand i Holstebro og ofte kommer

der nogle og er der en kort Tid. -Nede iThy og Mors er de ikke saa meget flinke da Beboerne har nægtet at levere til dem.

d. 30te Idag har vi kjørt Høet hjem af Rørkjær. Præsten var her, der er kommet Skrivelse om at der skal leveres Skat til Fjenden, 4 Rd. af hver Td. Hartkorn, inden 4. August skal der betales 1400 Rd. af Ulfborg.

d. 31te Moder var henne i Holm. Alle Sognemændene var samlede i Skolen angaaende Skatten til Tydskerne, lille Maren og jeg var i Kirke.

d. 1ste August Idag er de første Penge bleven betalt til Tydskerne. Ole Østergaard er død idag.

d. 2den. Idag har vi kjørt Høet hjem af Møllerens Eng.

d.3die vi har begyndt at kjøre Klyne idag.

d. 4de Idag var Laust Tomsen og Fader i Holstebro med de sidste Penge.

d. 5. August Idag blev Ole Østergaard begravet, Fader var med til Ligfølge. Vi fik de sidste Klyne hjem.

d. 6te idag har vi faaet det sidste Hø ind.

d. 7de Maren Ch. og Sine var i Kirke. -Marie Holm var her.

d.8de Tomsen og Jensen fra Holstebro var her efter Høe, men det gav sig til at regne, saa de fik intet. Jeg var omme i Øster Damgaard med nogle Ribs.

d. 9de Idag har vi bagt.

d. 10de Idag har vi vadsket, vi begyndte at høste Rug.

d. 11te Idag begyndte vi at høste Byg Klaus kom her at sye.

d. 12te Idag var Jeppe Hansen og Fader i Holstebro efter nogle af Pengene, som der er bleven betalt til Tydskerne, da der nu er Vaabenstilstand i 3 Maaneder, og som man haaber skal blive afløst af Fred, men under saare sørgelige Betingelser for Danmark nemlig fuldkommen Afstaaelse af Slesvig, Holsteen og Lauenborg samt Smaaøerne som hører til Sønderjylland.-

d. 13de Tomsen og Viums Karl var her efter Høe.

d. 14de (Søndag) Maren og jeg var i Kirke. -Else Bak var her. -Der skal nu hver 4de Dag leveres (519?) ü Kjød i Vejle til Tydskerne.

d. 15.de August. Vi har bagt til Ulfkjær Marked. Idag har Ane Tang bekommet sig en Datter.

d. 16de Idag tidlig kom Jens Damgaard hjem - og der bliver nu mange hjempermitterede og Fangerne kommer nok ogsaa snart. -Vi har kjørt den første Rug hjem

d. 19de Vi var til Marked undtagen Moder og Sine. Jens og Maren fra Vandborg kom hertil idag og jeg var med til Marked

d. 20de. Idag var jeg med Jens og Maren oppe i Kikkenborg, og i Eftermiddag var jeg oppe paa Bak. - Anders Kjærgaard kom hjem idag. -

d. 21de (Søndag) Jens og Maren var med i Kirke. Niels og Sidsel Marie Kjær kom hertil i Aften. -Maren Hyldal var her

d. 22de. Idag gik Vandborgerne til Bak og Kyttrup hvor de bliver inat. - vi fik det første Byg ind.

d. 1ste September. Idag har vi faaet ophøstet, vi har haft Lars Baunsbæk 2 Dage til at høste

Havre.

d. 6te Idag er det 1 Aar siden Pastor Ingerslev holdt Afskedsprædiken, der var ifjor den 14de Søndag efter Trinitatis.

d. 14de Fader var til Marked i Hostebro, vi fik Kornet ind ovre i Kjæret.

d. 15de Idag fik vi det sidste Korn ind.

d. 18de. Idag var jeg med Maren Christensen ovre i Thorsted; vi var hos hendes Søster i Kronheden, i Kirken, hos Thue Møllers I Sønderesp og Nørreesp og hjemme hos hendes Fader.

d. 20de Idag har Fader fæstet en Karl fra Huusby. Moder var omme i Dystrup og fik et stykke Ulden trendet. -Imorgen skal der møde 16 Vogne af Ulfborg i Holstebro, da Østrigerne nu reiser derfra.

d. 25de (Søndag) Jeg og Ane var i Kirke, der var sidst Tjeneste.

d. 27de Idag har vi vadsket Faar. - Fader, Moder, Ane, Margrete Brøde og Marie Øster Damgaard var i Holstebro. Jeg gjorde Gangene rene i Øster Haven. Vi har bagt idag.

d. 28de Idag har vi klippet Faar Else Bak var her

d. 29de Idag er Sine Noe afreist.

d. 1ste october Jeg var henne i Gammelmølle med et Stykke Tøi til Stampning, jeg kjørte med Niels Tarp hjem.

d. 2den October. Maren og mig var i Raasted Kirke at høre Confirmation. Jeg var omme i Gammelmølle med et stykke blaat Tøi til Stampning, vi kjørte hjem med Præsten.

d. 3die Faster Else og Moder var nede i Kyttrup, vi gravede vore Kartofler op det har frosset haardt inat.

d. 4de Idag var vi ovre i Kjæret med noget Strøelse. - Dortea Holm var her.

d. 6te Niels Lauridsen var her. Jeg var ovre i Fousing at bede dem komme herover paa Søndag.

d.7de Moder var til Jeppe Hansens. Maren Noe var her at sye, Maren Ch. var paa Breining-gaard

d. 8de October Idisse Dage venter man en 1400 Prøisere til Holstebro og til Ringkjøbing kommer en deel Hestfolk og der skal begge Steder leveres en Mængde Senge til dem.

d. 9de (Søndag) Jens Christian og Kirsten Fousing var herovre og var i Kirke, der var Høstprædiken - Fader, Moder, Maren, Ane Sine og Maren Ch. var i Kirke. Anders Kjærgaard var her. Fader var i Ebbensgaard det var Ole Kirks Fødselsdag. -

d. 10de Idag var jeg nede i Kyttrup med en Dyne til Tydskerne, af Ulfborg bliver der leveret 20 Dyner i Ringkjøbing.

d. 11te Vi har bagt idag. Moder var syg

d. 12te Christen Post kom her at kalke. Vi har brygget og skuret Loftet og Dørene i Kjøkkenet.

d. 13de Idag har vi bagt Sigtebrød. - Fader var til Marked.

d. 14de Fader, Niels og Maren var i Holstebro til Marked. Vi har slagtet 4re Faar Marie Dystruo var her med Læredet

d. 15de jeg var oppe hos Kirsten Kikkenborg og i Gammelmølle. Tøiet var ikke færdig. - Niels var på Voldberg.

d. 16de (Søndag) Karlene og Maren Ch. var til Alters jeg var i Kirke. Johanne Sypige og Lovise Vium var her. Der kom brev til Niels fra Christen Pøtgaard.

d.17de Idag har vi slagtet vores gamle Sviin.

d.18de Fader og Jakob fra Brøde var i Holstebro med Flæsket.

d. 19de Idag var Maren Skoningsborg her med 2 Gjæs

d. 20de Idag kom Maren Noe hertil for at sye, hun har været herfra i nogle Dage

d. 22de idag har vi gjort vor Amdum, vi har revet Kartovlerne i 4re Aftener

d. 23de october (Søndag) Maren Ch. var i Thorsted til Begravelse, jeg var i Kirke.

d. 24de Idag har Maren faaet min Klædes Trøie Færdig. Moder var oppe hos Niels Jensen efter et Par Træskoe. - Peder Damgaard og en Mand til kom hertil iaften og bliver her inat, Johanne Marie og de 2 smaae Drenge er i Kikkenborg.

d. 25de Faster Else var her, dem fra Vandborg har været i Kyttrup idag og de kom hertil iaften. - Fru Gjerløff var her.

d. 26de Idag er de reist fra Vandborg. - Kreaturerne er bleven bunden ind.

d. 27de idag har Jens Bak Bryllup. - Børnene var til Examen.

d.28de Niels Lauridsens yngste Søn var her, -vi har brygget.

d. 29 Idag har vi bagt. Moder var omme i Skoningsborg.

d. 30. Søndag. Maren, Niels og jeg var til Alters- Johanne Margrete Smedegaard var her, det er Anes Fødselsdag.

d. 31te Idag har vi vadsket. - Moder var oppe paa Bak og i Kikkenborg.

den 1ste November. Fader var i Holstebro. -Maren var nede i Kyttrup. Marie Bak var her. Christen Bertelsen var her for at ordne Vogne til Ægtour, de skal møde i Holstebro. - Tomas kom hertil i Aften.

d. 2den Fader var i Holstebro for at leie en Vogn. - Jeppe Lillelund er afreist idag, -vi har slagtet de 4 sidste Faar.

den 3die November. Idag kom der Brev fra Vandborg om at Kirsten var død den 31 October, jeg var i Kikkenborg, Bak, Hyldalsboe og Kyttrup for at sige dem det.

d. 4de Jeg var oppe i Ulfkjær med et Brev til Peder Damgard. Den 30. October er Freden blevet sluttet, men endnu i 6 Uger skal de Allieredes Tropper blive i Jylland.

d. 5te Idag har vi begyndt at luge i Gaarden.

d. 6te (Søndag) Det har frosset meget haardt i Nat, jeg og Maren var i Kirke. ieftermiddag var jeg nede i Liselund.

d. 7de Idag var jeg i Kjærgaard, Refsgaard, Vodde, Skonningsborg og Dystrup for at indkræve Penge.

d. 8de Idag har vi fået Gaarden færdig udenfor Randen

d. 9de Idag var Fader til Marked i Holstebro.

d. 10de Jeg var nede til Pedersens og ovre i Pinvig efter mine Skoe. Mor var oppe paa Bak og i Hyldalsboe at see til Johanne Marie, -

d. 11te Idag var Fader og mig i Ringkjøbing, vi kjørte med Margrete Brøde og Bertel Kyttrup, jeg var omme i Stogaard at besøge Karen og hun var med mig i Byen, iaften var jeg omme til

Dalgaards med et brev fra madame Dalgaard; Klokken var 9 da vi kom hjem; Veiret har været meget smuk hele Dagen.

d. 12te Idag var Fader, Moder, Jens og Line ovre i Fousing

d. 13de (Søndag) Fader og Moder var til Alters, Maren Ch, var i Kirke.

d. 14de Idag har Karlene været nede at bjerge (?)

d. 15de idag er det 1 Aar siden pastor Gjerløff blev indsat, og 1 Aar siden Kongen døde

d. 16de Idag er der kommet Bud at vi ikke skal levere mere Kvæg til Tydskerne de er nu i fuldt Opbrud.

d. 17de Idag har vi faaet det sidste af Gaarden luget.

d. 19.de Idag var Maren nede i Kyttrup efter vor Dyne, Sengeklæderne er ikke bleven brugt da der ingen Tydskere kom dertil.

d. 20de (Søndag) Maren og jeg var i Kirke, Jens var i Kirke første Gang. Else Kjærgaard var her.

d. 21de Moder var i Øster Damgard at faae 40 Alen Tvist trendet. - vi fik noget Strøelse hjem fra Kjærhuset.

d. 22de Moder var nede til Pedersens og paa Brøde, Fader var i Holstebro. Kirsten Bundgaard var her.

d. 23 Fader ogTomas var henne og fik alle 4re Heste skoet, vi har bagt idag.

d. 24de Maren Ch. var oppe paa Vosborg.

d.25de Idag har det sneet noget; Moder begyndte at spinde Ulden Trendegarn. Jens Peder Noe fik den nye Kjærne færdig

d. 25de Maren var ovre i Fousing og i Slyk og i henne i Nees. Det er 1 Aar i Dag siden Jens Damgaard og Anders Kjærgaard reiste hen.

d. 27de (Søndag) Moder og lille Maren var i Kirke. Jeg var nede i Liselund og henne i Holm.

d. 28de Jeg var omme i Huusby til Jens Andersens og ude i Klitten, Inger Marie var med mig derude og ved Havet, det regnede og var meget mørk i Aften; Faster Sidsel og Else har været her. -

d. 29 Moder var syg. Maren Noe var her.

d. 30te Idag har vi brygget.

d. 1ste December. Fader var i Præstegarden til Møde angaaende Ligningen, - - jeg var ovre til Lars Baunbeks. Klaus kom hertil at sye

d. 2den Dyrlæge Sørensen har været her at vadske Kreaturer og han bliver her inat. - Marie Bertelsen var her med en Hat til Ane

d. 3die idag har Fader været i Holstebro.

d. 4de (Søndag) Klaus gik herfra idag men han er ikke færdig. der var ikke andre end Fader i Kirke da det har regnet stærk hele dagen. Iaften var vi omme i Øster Damgaard.

d. 5te Christen Meldgaard Maren Holm var her.

d. 7de Idag har vi støbt Lys. Sidsel Overgaard var her. Idag for et Aar siden var vi i Præstegaarden at karte

d. 8de Idag var Christen Damgaard her at byde mig til Barsel. Maren var dernede iaften.

d. 9de vi har slagtet 3 Gjæs. Moder var syg.

d.10de Idag har vi bagt. Marie Damgaard var her med 34 Al. Læredt som hun har vævet.

d. 11te (Søndag) Idag var jeg til Barsel til Christen Damgaards. Madam Jessen bar Barnet og Mathea Nicoline Jessen, Marie Bertelsen, Maren Bak og jeg var Faddere samt Bendt Bertelsen og Jens Damgaard Christensen.

d. 12te Idag kom Maren Noe og Christiane Vodde hertil at sye.

d.13de Idag kjørte Tomas med Peder Sahl til Ringkjøbing, han har været hos Jens Damgaard.

d. 14de Idag var Niels i Holstebro efter noget til Jens Damgaard. Andreas Overgard kom hjem igaar.

d. 15de iaften kom Klaus hertil at sye.

d. 16de Idag har vi vadsket. - Maren og Christiane blev færdig.

d. 17de Idag fik vi Linnedet nogenlunde tørret ude. Klaus blev færdig iaften.

d. 18de (Søndag) Maren Ch. og lille Maren var i Kirke. Det var min Fødselsdag. Niels forærede mig Ingemanns Portrait, den er jeg meget glad ved. Maren Ch. gav mig en Asiette, iaften var jeg omme i Øster Damgard. Der kom nogle Havfisk til os.

d. 19de Idag var jeg i Skonningsborg og Øster Damgaard med noget Fisk. - Vi har vadsket i Stuen, Kammer, Meldstuen og Forstuen.

d. 20de Idag har vi bagt Rugbrød og Pebernødder. Fader var i Holstebro, vi har slagtet de 2 sidste Gjæs.

d. 21de Idag har vi bagt til Juul.

d. 23de Iaften var Poul Refsgaard her at byde os til Julegilde paa 3die Juledag.

d. 25de (1ste Juledag) Maren og jeg var i Kirke, der var først Tjeneste. Maren Ch, var i Thorsted. Jeg var oppe i Kikkenborg.

d. 26de lille Maren var i Kirke. Laust Tang og Ane og deres lille Datter var her. Maren Ch. kom hjem iaften.

d. 27de Maren og jeg var ovre i Fousing. Fader kjørte med os til Kjeldal i Vemb. Veiret var meget smuk hele Dagen, da vi kom gik vi til Refsgaard. - der har været Sogneforstandervalg idag.

d. 30te Ole Kirk, Mogens Tang og Hans Nørgaard var her, jeg var oppe i Heden med Fattigpenge

d. 31te Jeg var ovre i Pinvig kort før Aften. Veiret var saa smuk og lys paa Aarets sidste Aften og Stjernerne smiilte saa venlig ned til mig da jeg gik hjem, og det var for mig som der hvilede Fred og Velsignelse over Jorden, Fred med hver en Sjæl som i dette Aar er stegen op til den evige Forbarmers Trone hvad enten det steg fra Krigens blodige Valplads, hvad enten det var Ven eller Fjende. o, hisset, hisset der er jo Glæde og Forsoning

d. 1ste Januar 1865. Jeg og Maren Ch. var i Kirke der var først Tjeneste - - Peder Knak var her og Maren Refgaard var her, jeg var med hende omme i Øster Damgaard

d.2den idag har vi slagtet nogle Ænder

d.3die idag har vi brygget og baget lidt. Moder var syg.

d. 4de iaften har vi haft vor Julegilde, der var ialt 24 Fremmede og jeg tror nok at vi morede os godt.

d. 5te Mette Knudhus var her med en Trøie til Moder.

d. 6te. Jens var oppe i Præstegaarden, vi havde Helligtrekongerslysene tændt. Sine var heromme.

d. 7de. idag har vi skuret Gulve. Christen Vang var her med en Kourv.

d. 8de (Søndag) jeg var i Kirke der var sidst Tjeneste. Simon Holm og Anders Korsgaard var her og Marie og Maren Øster Damgaard var her i Aften.

d. 9de, idag var jeg oppe til Jeppe Hansens og ovre i Pinvig med mine Skoe.

d. 11te. Idag var Moder og Faster i Kyttrup og Hydalsbo. Maren var omme i Dystrup.

d. 12te. Moder var i Nederklæm med noget Uld.

d.14de Margrethe Brøde var her i Dag.

d. 15de (Søndag) Sofie Grøndlund, Marie Veilstrup, Hanne, Stine Steffensen og Carl og Ferdinand var her, og iaften var Skolelærer Pedersen og Laurids Vodde her, jeg var omme i Øster Damgard. Maren Ch. og lille Maren var i Kirke.

d. 16de. Idag har Fader leveret Tiende i Præstegaarden.

d. 17de. Idag tidlig har Frue Gjerløff bekommet sig en Søn. Jeg var omme i Kjærgaard, nede til Pedersens og oppe paa Bak. Klaus kom hertil at sye.

d. 18de. idag var Fader til Mølle. Bertel Kyttrup var her.

d. 19de. Niels Lauridsen og to af hans Sønner var her. Fader fulgtes med dem i By.

d. 20de. Idag har fader solgt en Hest til N. Lauridsen. Faster Sidsel og Else var her. Marie Dystrup var her med noget Fiirsel som hun har vævet til Skjorter. Hans kom med en Kurv til Line. Maren Eskild har Sølvbryllup idag. - - vi har brygget og bagt.

d. 21de. Idag har vi vadsket. Moder var omme i Dystrup og fik trendet.

d. 22de, Moder og jeg var i Kirke der var sidst Tjeneste. Maren Bak ver her.

d. 23de. Moder var oppe at besøge Frue Gjerløff, jeg og Maren var nede til Dalgaards.

d. 24de Idag har vi havt Linnedet nede til Tørring, det har rimet stærk de sidste nætter. Fader har kjøbt en Hest af Stine Østergaard.

d. 25de. Idag var Fader med Jens Peder Noe i By. Niels var henne i Holm i Aften.

d. 28de. Idag har det knyget meget stærk hele Dagen

d. 29de. Lille Maren, Fader og jeg var i Kirke. Ieftermidag var jeg henne i Holm hos Maren.

d. 1ste Februar. Idag har vi slagtet vor Koe.

d. 2den. Idag har vi slagtet 3 Svien

d. 3die Fader var i Holstebro med Flæsk, Anders Korsgaard kjørte med ham. Moder var syg. - Der kom en Væv herom fra Dysdrup Væverløn (?)

d. 4de Maren var omme i Dysdrup og fik 3 Ulden Tørklæder trendet. Iaften skal vi til Julegilde i Kjærgaard.

d. 5te. (Søndag) Maren Ch. var i Kirke der blev prædiket til Anskars Minde, den 3die Februar var det Tusinde Aar siden han døde. Børnene var i Veilstrup, Marie Lillelund var her iaften med mange Hilsner til os fra Pastor Ingerslef og Frue.

d. 7de. Idag var jeg oppe at se til gamle Kirsten Kikkenborg og jeg var ogsaa paa Bak.

d. 8de. Idag har vi brygget.

d.10de Idag har vi bagt. - Niels var ovre hos Lars Baunbek forat bede ham om at kjøre nogle Klyne op til Kirsten Kikkenborg.

d.11te. Marie Dysdrup var her med Væven, der blev kun et Tørklæde, det øvrige blev vævet i Tøsel. Moder betalte 4 i Væverløn. Idag blev Moder færdig med Trendegarn 12 ü

d. 12 (Søndag) Fader og jeg var i Kirke.

d. 13de Fader var ovre i Gjørding og Nees. - vi fik vor ny Hegle. - Bertel Kyttrup var her, Sine Refsgaard var her og begyndte at spinde Ulden Islet.

d. 14de. Der kom en Svinehandler ieftermiddag og han bliver her inat.

d. 16de. Dorthea Refsgaard var her og Fousing Pige var her med noget Fisk.

d. 17de. Idag har Moder heglet Hør, vi havde 24 ü Hør og 9 ü Blaar. Det har sneet hele Dagen.

d. 18de. Pastor Gjerløff og hans Broder var her, han er Landmand og bor i Nærheden af Hobro. - Moder begyndte at spinde Hør

d. 19 (Søndag) Det har sneet og regnet; men nu iaften begynder det igen at fryse, der var slet ingen i Kirke fordi Veiret var saa daarlig.

d. 20de. Også idag har det sneet meget. - Fader var oppe til Jeppe Hansens.

d. 21de Fader var til Mølle. - Mogens Tang og Karen Iversen fra Storgaard var her.

d. 23de Idag var karlene til Sneekastning. - Fader var til Sogneforstandermøde.

d. 25de. Jeg var omme i Dysdrup og fik 40 Alen Ulden trendet, vi har bagt idag. - Moder var syg.

d. 26de. (Fastelavnssøndag) Fader, Maren, Niels og jeg var i Kirke, der var først Tjeneste. Iaften var Marie, Sine og Johannes Øster Damgaard og Christen Kjærgaard her.

d. 27de Jeg var nede hos Farveren med noget Garn, Tøi og en Ulden Tørklæde til Farvning, og jeg var oppe i Kikkenborg. - Der var Generalforsamling i Skolen.

d. 1ste Marts. Kirsten Knude var her, hun fik 6 ü Hør med, som hun skal spinde. Far var oppe paa Bak.

d. 4de. Jeg var ovre hos Lars Baunbek og nede til Kjelds med 3 ü Blaar.

d. 5te (Søndag) Det er Marens Fødselsdag. Fader Maren og jeg var i Kirke, Laurids Tang og Jørgen Poulsgaard var her.

d. 6te Idag var her 3 Mænd fra Stadil og Christen Damgaard og Christen Stenum og Stine Tang, - Jeg Begyndte at spinde Hør.

d. 7de. Fader var til Marked i Holstebro. Poul Stokholm og Niels Bach var her, de kjøbte en Hest af Fader. Lidt før Aften trak Tomas til Holmgaard med den anden Hest. - Mette Marie Vei var her, hun fik 3 ü Hør med at spinde.

d. 8de. Idag var Lars Østergaard her med Hesten.

d. 9de. Vi har slagtet et Svin som vi selv skal beholde. - Niels Laurids Bach kom hertil og han bliver her inat. Fader var til Møde i Skolen. -

d. 10de Maren Nederklæm var her med 3 ü fiin Trendegarn. Fader var med Niels Laurids paa Stenumgaard og ude at samle Penge til Jakob Christian. -

d. 11te Idag kom Marie Dysdrup med 43 Alen Ulden. Væverløn 1 Rd. 2 l Fader var i Brogaard.

d. 12te (Søndag) Fader, Maren Ch. lille Maren og jeg var i Kirke, der var først Tjeneste. Fru Gjerløff, Dorthea og Maren Pedersen gik i Kirke. Der var nogle fra Holm her.

d. 14de idag fik vi Havrestakken ind. Der kom Brev til Moder fra Frue Ingerslev. Fader var paa Sønder Vosborg.

d. 15de Idag var den første Onsdagsprædiken Fader Maren og Ane var i Kirke, vi har bagt idag. Soen har lagt grise

d. 16de. Jeg var oppe paa Brøde med 3 ü Garn til Moders Kjole. - Fader var oppe i Præstegaarden med en Kvie. Jens Damgaard Bak var her. Maren Ch. var i Nymølle med et Stykke Tøi.

d. 17de Vi har vadsket idag. - Fader var i Nees. - Peder Sognefoged var her fra Holstebro, og en Mand til var her.

d. 18de. Karen Damgaard var her efter en Skp. Salt.

d. 19de (Søndag) Fader, Maren, Niels og jeg var i Kirke, jeg var omme til Dalgaards, der blev lyst til Ægteskab første Gang for Maren Østergaard. - Jeg fik et Brev fra Marie Lillelund, Pouline Madsen var her.

d. 20de Christen Hansen Stenumgaard var her. Fader var ikke Hjemme. Vi har faaet Linnedet tøret ude., Det har været smuk Solskinsveir hele Dagen. Iaften var der en underlig lys Stribe paa Himlen den strakte sig fra Nordøst til Sydvest over hele Horisonten og havde Skikkelse med en Regnbue og laa lige som en let hvid Taage over Stjernerne.

d. 21de. Idag har vi brygget, jeg var oppe i Præstegaarden med Paaskeæggene.

d. 22de. Chresten Damgaard og Jeppe Nørmark var her. Bertel Kyttrup og Fader var oppe i Bukbjærg. Moder var i Kirke. Else Kjærgaard og Stine Tang var her.

d. 23de. Maren Nederklæm var her med 2 ü Trendegarn. Jensens Søn fra Udstrup var her, jeg var oppe paa Bak, i Liselund og nede i Vester Tang at tale med Maren Noe.

d. 25de. Christen Hansen var her. Det har sneet en del og det fryser meget Haardt. -

d. 26. (Søndag) Fader, Maren Ch., lille Maren og jeg var i Kirke, Stine fra Vodde var her og blev fæstet hertil. Mogens Tang var her og Ch. Kjærgaard var her.

d. 27.de Idag kom Maren Noe og Christiane hertil at sye.

d. 28.de Idag var Fader og Jens Damgaard i Holstebroe.

d. 29de. Jeg var med Fader ovre paa Stenumgaard idag tidlig at bære hans Kjole, da jeg kom hjem gik Maren Ch. og jeg i Kirke.

d. 30te. Moder var oppe paa Bak.

d. 31te. Maren Rosendal og hendes lille Dreng var her og Else Bak og Johanne Lillelund var her. Moder var ikke rask.

d. 1ste April Idag blev Maren og Christiane færdig

d. 2den. Søndag. Moder og lille Maren var i Kirke. Maren Ch. var oppe paa Vosborg. Bertoline og jeg var oppe paa Bak at see en Svane som Jens har fanget. Maren Iversen var her med en Tørklæde fra Karen Iversen.

d. 3die. Anders Boutrup var for at bede om nogle Penge til en Gave til Pastor Ingerslev. Maren var ovre i Staby.

d. 4de. Idag var Maren nede i Kjærgaard og Øster Damgaard om Penge.

d. 5te. Jeg og Maren var i Kirke vi havde Pengene med til Anders Boutrup. Fader begyndte at Pløie.

d. 6te. Idag var Præsten her at byde Fader og Moder til Barsel paa Søndag.

d. 7de. Jeg var ovre i Pinvig med mine Skoe. Moder var nede til Pedersens og paa Brøde. Johanne Marie Jessen var her.

d. 9de. (Søndag) Fader og Moder var til Barsel i Præstegaarden. Ane og jeg var i Kirke. Igaar har Bendt Bertelsen og Øllegaard Kathrine Nielsen havt Bryllup. Marie Damgaard jeg var nede i Liselund, til C. Gades og i Hyldalsboe.

d. 10de. Idag har vi skuret Gulve. Jeg var nede i Kyttrup med Karens Sjavl som Bertel lovede at tage med til Ringkjøbing.

d. 11te. Idag har vi bagt til Paaske, jeg var første Gang ude i Foraarsarbejde. Jens Christjan Vium er død inat.

d. 13de. (Skjærtorsdag) Moder, Maren og jeg var i Kirke. Margrethe Lillelund var her med nogle Stikkelsbæ Riis. Laurids Tang og Ane og deres lille Christine og Jens, Marie og Maren var heromme.

d. 14de.Maren og Maren Ch. var i Kirke. Moder var oppe til Lars Kjeldsen. Klaus var her.

d. 16de. (Paaskedag) Jeg var oppe hos Kirsten Kikkenborg. Maren og jeg var i Kirke. I.M.B. forærede mig Pastor Ingerslev og Kones Portraiter. Maren Moustesgaard og Peder var her. Ieftermiddag var vi alle 6 omme i Øster Damgaard.

d. 17de. Moder og jeg var i Kirke. J.C. Vium blev begravet idag efter Tjenesten. Inger Marie fra Husby var her, og Fru Gjerløff og Drengene og Sine Noe var her.

d. 18de. Fader var i Hee Kroe. Soen har lagt Grise inat. Jeg var omme i Ebbensgaard.

d. 19.de Maren Rosendal var her for at sige Farvel, jeg var med hende oppe paa Brøde.

d. 21de. Fader begyndte at saa Havre, jeg var oppe i Præstegaarden efter nogle Blomster.

d. 22de. Idag har vi sat Blomsterne om.

d. 23de. (Confirmatioenssøndag) Fader, Moder, Maren, Ane og jeg var i Kirke. Jens Kjærgaard var her. Jeg var nede i Korsgaard.

d. 25de. Jeg var ovre i Pinvig og i Refsgaard med nogle Tusindfryd. Marie Dysdrup var her med en Stykke Tøi til Kjolen.

d. 27de. Niels var i Hee Kroe med nogle Stude. Der kom en Hest til os fra Skjærum Mølle, og Hansen, S. Holm, C. Stenum, J. Holm Brøde og Jens Damgaard var her.

d. 28de. Margrethe Brøde var her. Maren Rosendal er afreist idag. Maren Hyldal var her, jeg var ovre til Mads Eskildsens, - vi fik Østerhaven færdig. Klaus kom at sye.

d. 30te. (Søndag) Moder, Maren og Ane var i Kirke. Maren Ch. er i Staby. Marie Øster Damgaard er afreist idag til Rindum, hun var her at sige Farvel. Jeg var henne (hos) Farveren. - Klaus blev færdig.

d. 2den Mai Moder var nede i Hyldalsbo og paa Bak.

d. 3die. Maren var omme i Husby, hun kom med nogle Blomster fra Holm.

d. 4de. vi har bagt idag. Christian Vang var her.

d. 7de. (Søndag) Fader, Maren og jeg var i Kirke, jeg var inde paa Brøde med "Tilbageblik"

og "Livets Drøm". Else Bak og Skolelærer Pedersen var her og Peder Grønlund var her efter noget Havre.

d. 9de. Jens Andersen kom med et Læs Havfisk, vi var ved at vadske.

d. 10de. Jeg var nede til Dalgaards og i Skonningsborg og Dysdrup.

d. 12te. (Almindelig Bededag) jeg var i Kirke, gamle Maren Tranflod blev begravet. Dalgaard var meget syg, jeg var deromme. Kirsten Fousing var her. Bertel Kyttrup og Fader var oppe i Arbjerg. Christen Damgaard var her.

d. 13de. Maren og Drengene har renset Kornet pa Lovtet.

d. 14de. (Søndag) jeg og Maren var i Kirke. Niels Laurids var her og han bliver her inat. Fader var med ham paa Stenumgaard.

d. 15de. Maren Noe kom hertil at sye en Trøie til Line, Fader var paa Sønder Vosborg, i Holm og paa Bak. O. Kirk og C. Vium og Mine Stenum var her. Jeg var nede til Pedersens med nogle Æg og hos Farveren efter en Trøie der var presset og jeg var inde i Veilstrup.

d. 16de. Ieftermiddag var vi omme at bære Tørv op.

d. 17de. Jeg var nede hos Pedersens med 5 Snese Æg.

d. 18de. Idag har vi bagt, og vi begyndte at kaste Klyne.

d. 19de. Idag var jeg nede at bære Klyne ud, imiddag var vi omme i Øster Damgaard Have.

d. 20de. Idag har vi vadsket Faar og klippet dem, vi begyndte at klippe Klokken 3 ½.

d. 21 (Søndag) Karlene og Maren Ch. var til Alters og Moder og Ane var i Kirke, jeg var ovre i Staby hos Tækkeren, og jeg var i Kirke derovre. Marie Steffensen var her.

d. 23de. Fader var paa Holmgaard med en Hest. Margrethe Brøde var her iaften.

d. 24de. Fader, Moder, Line og Margrethe Brøde var i Holstebro. Maren Noe kom hertil at sye. Kirstine Bak var her, vi blev færdig med Klynekastningen, vi har kastet i 5 ½ Dag

d. 25de. (Kristihimmelfartsdag) Jeg og Maren var i Kirke, der var sidst Tjeneste. Christen Post var her at kalke. Kirsten Koldborg var her med nogle Faar. Fader var ovre i Vemb. Sidste Mandag har der været en stor Hedebrand i Møborg og Nees.

d. 26de. Fader var paa Nørre Vosborg, vi var ovre at reise Tørv. Vi har faaet Mælken ned i Kælderen.

d. 27de. Idag har vi bagt. Else Bak, Moder og Line var ovre i Fousing.

d. 28de. (Søndag) Maren, Moder og jeg var til Alters. Faster Sidsel og Else og Marie Bak var her med et Brev fra Pastor Ingerslev.

d. 29de. Tækkeren kom hertil idag. Jeg skrev et Brev til Marie Damgaard. Margrethe Brøde var her med et Brev fra Maren Rosendal.

d. 30te. Kreaturerne er kommet ud. Maren Ch. var paa Brøde.

d. 31te. Det er Jens hans Fødselsdag. Vi forærede ham en Pesalmebog. Jeg var nede til Pedersens og paa Brøde. Fader og Bertel Kyttrup var oppe til Henrik Udstrups.

d. 1ste Juni Idag har vi gjort rent i Haverne.

d. 2den. Idag har vi bagt til Pintse, vi begyndte at tække ovre paa Kjærhuset.

d. 3die. Niels var i Holstebro, vi har sat Hvidkaalsplanter. Maren Noe gik herfra, jeg var med hende paa Vei.

d. 4de (Pintsedag) Maren Ch. var i Torsted, Jeg var ovre i Kikkenborg og i Refsgaard. Fader, Ane, Bertoline og jeg var i Kirke leftermiddag var vi henne i Femhøi.

d. 5te. Fader og Moder var til Alters, Maren Ch. og lille Maren var i Kirke. Præsten og hans Kone var her, men de gik straks igjen da Moder var syg, jeg skrev et Brev til Maren Rosendal.

d. 6te. Jeg var henne i Gammelmølle og i Præstegaarden efter nogle (?)

d. 7de. Idag var (?) i Holstebro til Marked, Margrethe Brøde og Christen Holm Rosendal var her, vi var nede at reise Klyne.

d. 8de. Idag er Tækkeren bleven færdig, de begyndte at slaa Lyng, vi har skuret Gulvet i Soveværelset.

d. 9de. Idag var Moder nede i Kyttrup. Fader kjørte med hende til Bak, og Else var med hende dernede, vi har skuret Gulve.

d. 10de. vi var ovre at røge Hedetørv, og vi fik kjørt et Læs Lyng hjem.

d. 11te. (Søndag) Idag var vi nede til Bertel Kyttrups. Laurids Tang, Ane og deres lille Christine var her.

d. 13de. Idag har vi lagt Tørvestakke.

d. 14de. Vi har kjørt Hedetørv.

d. 15de. Idag har vi røget Klyne. N.B.P.S. var her, Moder og Maren var i Ringkjøbing.

d. 18de. (Søndag) Maren Ch. og Ane var i Kirke. Christen Pøtsgaards Moder var her. Jeg var ovre i Vemb.

d. 19de. Idag var vi nede at gjøre rent i Kirken. Provsten har taget Syn over Kirken iefter-middag.

Den meget skrivende dagbogsfører, skrev også sange, her i hendes egen håndskrift.

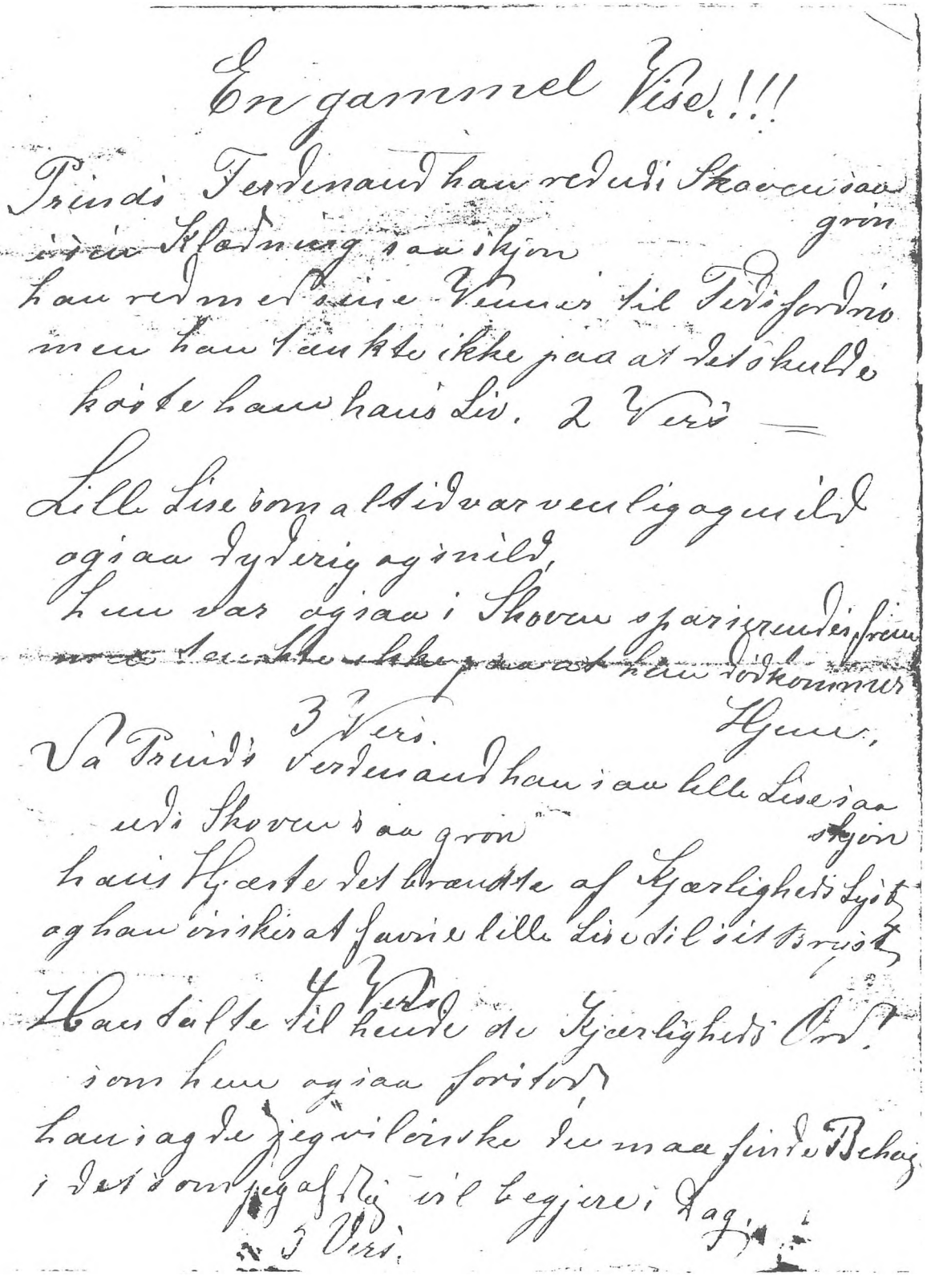

En gammel Vise!!!

Prinds Ferdinand han redudi Skoven saa grøn
i sin Klædning saa skjøn
han red med sine Venner til Tidsfordrivs
men han tankte ikke paa at det skulde
koste ham hans Liv. 2 Vers

Lille Lise som altid var venlig og mild
og saa dyderig og snild,
hun var og saa i Skoven sparierendes frem
~~men tankte ikke paa at hun dødkommer~~
Hjem.
3 Vers.

Da Prinds Ferdinand han saa lille Lise saa skjøn
udi Skoven saa grøn
hans Hjæste det brandte af Kjærligheds Lyst
og han ønskir at favne lille Lise til sit Bryst
4 Vers

Han talte til hende de Kjærligheds Ord
som hun og saa forstod
han sagde jeg vil ønske du maa finde Behag
i det som jeg af dig vil begjere i Dag.
5 Vers.

I

Den Gang Budskabet lød
Christian Tang han er død
magen Taare da vældet vort Øje
Sorg i Hjerterum blev
Herren ham fra os rev
for at nyde sin Fred i det Höje

II

I sin Ungdom han var
altid munter og glad
og han kunde til alle sig vende
var Forældrenes Trøst
deres Glæde og Lyst
ak det fik jo saa hastigt en Ende

III

Thi den fjortende April
satte Fjendernes Ild
ham fra Kongen og Landet at tjene
Han blev saaret saa haardt
at han baaret blev bort
en Granat knuste begge hans Ben

IV

Dog taalmodig han led
var til Døden beredt
og gik den saa frimodig i Møde
tvende Dage han laa
hvor han ej kunde staa
paa Augustenborg saa rolig han døde

V

Herren gav, Herren tog
Herren priser vi dog
Han er den der os alle ledsager
Christian er i hans Hjem,
hvor vi mødes med dem
der i Krigen har endt deres Dage

En vestjysk Fjordfisker

Niels Plougmann, Thorsminde

En vestjysk håndværker-

og husmandsfamilie

Det stod ikke skrevet, at Niels Kristensen Plougmann skulle blive fisker. Han blev født i Bøvling i juli 1915 som søn af Anders Kr. Kristensen Plougmann og Nikoline Petrine Plougmann, født Outzen. Faderen stammede fra Sdr. Lem i Salling, hvor han var udlært som murer, mens moderen var født ude i Bøvling Klit, som datter af fisker Mads Outzen. Foruden Niels var der endnu en søn i ægteskabet. Han kom som voksen i arbejde hos Statsbanerne og bor i København. Fra et tidligere ægteskab havde faderen en datter med. Hun blev siden gift med en fisker ved Thorsminde, men de flyttede i 50erne til Esbjerg.

Som så mange andre vestjyder dengang ernærede Anders Plougmann sig ikke kun ved ét erhverv. Ved siden af arbejdet som murer havde han en lille landejendom på 8-9 tdr.land nede ved indfjorden, og om vinteren, når der hverken var arbejde som murer eller landmand, så gik han på isen med nedgarn og ålejern. "Mens vi boede her", husker Niels Plougmann, "hjalp vi drenge ikke til; vi var vel nærmest i vejen. Men senere, da vi i 1922 flyttede til Sahl sogn ved Vinderup, kom vi til at hjælpe til".

Familien flyttede fra Bøvling, fordi faderen var bange for, at det gamle hus, de boede i, skulle styrte sammen, når det stormede, og så fordi han ved at flytte til en lidt større ejendom i Sahl ikke var så afhængig af at skulle gå ud på arbejde. Det nye hjem var en hedeejendom på omkring 25 tdr. meget sandet jord, men dog nok til at en familie skulle kunne leve af det. - Både Niels og hans ældre bror var begyndt at gå i skole i Bøvling, men ved flytningen kom de i Sahl skole, hvor man gik 4 halve dage ugentligt om vinteren og 2 halve dage om ugen i sommertiden.

Som 14-årig blev Niels konfirmeret i Sahl kirke og kom derefter ud af skolen. I den første tid var han hjemme for at hjælpe forældrene med landbruget. Storebroderen var allerede ude at tjene, og efter et år "ville jeg da også ud. Jeg kunne ikke blive gående hjemme alle dage, og jeg ville hellere se på vand end på lyng, så jeg fik en plads på en mindre gård ved Høvsøre lige norden for Nissum Fjord". Det var en plads som almindelig tjenestedreng ved landbruget, men i fritiden satte han lidt nedgarn efter skrubber i fjorden. Efter et år kom han hjem for at arbejde på forældrenes ejendom igen i et års tid. Det var i 1931-32, og Niels spekulerede meget på at komme til at fiske. Hans planer gik mest i retning af Esbjerg, men forældrene var ikke meget for, at han skulle så langt væk.

Havfisker ved Thorsminde

I 1931 blev slusen ved Thorsminde åbnet, og det gav helt nye muligheder for fiskeriet. Så i 1932 tog han til Thorsminde, hvor han tilmed havde en del familie på mødrene side og sin ældre halvsøster. Han kom til at bo hos morbroderen, Peter Outzen, og for de få kroner, han havde med, købte han sig lidt nedgarn og begyndte at fiske skrubber i fjorden. Der gik dog ikke lang tid, før begge hans morbrødre og endnu en fisker, Svend Kjærgaard, begyndte at tale om at købe en båd i fællesskab for at drive havfiskeri, nu hvor slusen havde skabt en havn

ved Thorsminde. De kikkede på en brugt kystbåd, der var til salg ved Lild Strand; men den ene morbror, Markus Outzen, ville hellere bygge en ny båd, så han faldt fra, og det blev årsag til, at Niels Plougmann kom med som den tredie parthaver. Han kom med, fordi han kunne skaffe lidt penge, og der var der ikke så mange ved Thorsminde, der kunne dengang.

Båden kostede 1.500 kr, så en trediepart stor i 500 kr. Dem lånte han hos sin far, og så rejste de tre købere op til Lild Strand for at hente båden. Det var det største fartøj på landingspladsen, men den var så gammel, at ejerne ikke vovede at bruge den på kysten længere, mens det jo bedre kunne gå at sejle med den fra Thorsminde, hvor de nu havde fået havn. "Tabor" hed båden, og det navn beholdt den. Den var spejlgattet og af den type, der stammede fra Vorupør. Der var en 14 hk. Hein-motor i den, men ikke styrehus. Det fik de selv sat på senere.

Fiskeriet i 1933

Det var i vinteren 1993, at de købte kystbåden og sejlede den hjem til Thorsminde, hvor den var den største båd, da den kom, men hurtigt blev overgået af andre fartøjer som blev købt til pladsen. De gik straks igang med fiskeriet, der på den tid blev drevet med forskellige redskaber alt efter årstiden:

Januar-april

Torsk med garn ud for kysten. De var 4 mand om bord på "Tabor", den fjerde var med som såkaldt "agemand", dvs. at han deltog med halvt så mange redskaber som de øvrige. For at deltage i arbejdet fik han hele fangsten fra sine garn. De 3 parthavere brugte op til 12 garn per mand, mens fjerdemanden havde en 6-7 garn. - Fangsterne blev hovedsagelig afsat til købmand og fiskeopkøber Møller-Larsen i Thorsminde.

April-midsommer

Tunger med garn. Fiskepladserne var først i sæsonen nær kysten, senere gik de længere til havs, op til 3 timers sejlads af land. På de fjernere pladser skete det dengang, at de blev generet af engelske damptrawlere. De var fortsat 4 mand om bord og brugte 45 garn pr. mand. - Tungerne blev også afsat til den lokale opkøber, når de om morgenen kom i havn efter nattens fiskeri. Der var ikke mange tunger dengang, og rødspætter var nærmest en sjældenhed, men alligevel var priserne meget små.

Juli-oktober

Torsk og skader etc. med "langsættede kroge", der blev eset med levende ålekvabber købt hjem fra Limfjorden. Fiskepladser 4½ times sejlads ude - det var så langt ude, at Bovbjerg fyr forsvandt under horisonten. Krogene stod op til et par dage. De fangede en del store skader. og dem var der lidt priser på.

Oktober-december

Igen torsk med garn, jvf. ovenfor. Sådan fortsatte fiskeriet, men i 1934 gik der rygter om et stort fiskeri af skrubber i Ringkøbing Fjord, og en hel del både fra Thorsminde sejlede derned for at prøve lykken. De sejlede også "Tabor" derned med alle parthaverne og fjerdemanden, Jens Kirk. De boede om bord med 2 mand i køjerne og de andre 2 på kistebænkene i det lille lukaf. Det var småt med plads, og det var lige så småt med udbyttet af skrubbefiskeriet, så de sejlede hjem igen. - Næste efterår solgte Niels Plougmann sin part i båden og flyttede hjem til sine forældre. "Jeg gik ud af det, fordi der nærmest overhovedet ikke var penge i det. Jeg tjente da min føde ved det, mens jeg var der; men jeg havde da godt med tøj, da jeg kom. Det havde jeg pinedød ikke, da jeg rejste derfra", fortæller han med et smil.

Igen ved landbruget

Sidst i 1935 tog han så igen hjem til Sahl. Han havde atter tænkt på at tage til Esbjerg og fiske, men hans far var blevet syg og behøvede hjælp til at passe gården, så resultatet blev, at han rejste hjem. Her hjalp han forældrene, men måtte gå på arbejde ved siden af for at tjene en løn, for den kunne landbruget hjemme ikke give.

Han blev nu hjemme indtil foråret 1939, hvor forældrene solgte gården, da Niels ikke ville overtage den. Han tog så plads på en gård i Skalstrup i Nees sogn for sommeren, mens han kikkede sig om efter en lille ejendom tæt ved fjorden, da han havde lyst til at kombinere lidt landbrug med fiskeri. I november samme år købte han så "Søgaardhus" i Bøvling. Det lå ikke langt fra hans barndomshjem og lige ned til Indfjorden. Der var 3½ tdr. agerjord foruden 7 tdr. land eng og rørskær til ejendommen.

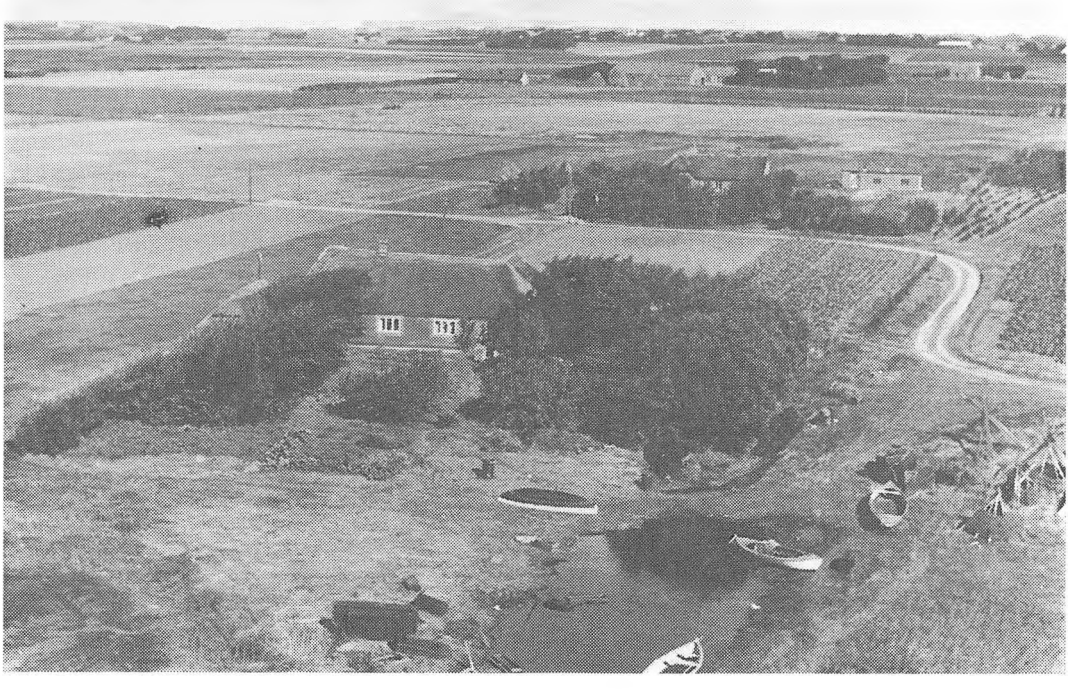

Niels Plougmanns hus - Søgaardhus ved Inderfjorden i Bøvling. Anders Plougmann er født her.

Husmand og fjordfisker

Ved ejendommen var der fra Indfjorden en lille gravet kanal, hvor man kunne lægge ind med små joller og pramme. Her lå også den pram, som han havde anskaffet med, at han købte gården. Men fiskeredskaber var det svært at få fat i, fordi krigen lige var brudt ud, og der var blevet rationering på materialer, så kun allerede etablerede fiskere kunne købe. Han havde dog lidt nedgarn, så han kunne begynde at fiske efter skrubber og helt. Efterhånden fik han købt materialer til lidt flere redskaber, med det var dyrt dengang, for først måtte han betale for indkøbstilladelser, som han købte hos andre fiskere, dernæst for selve bomuldsgarnet.

Året gik nu med at passe landbruget og det par køer, der var eneste besætning, foruden at fiske med nedgarn i Indfjorden og ude i den nordlige del af Nissum Fjord. Også rørskæret gav

lidt indtægter, når han om vinteren bjærgede og ordnede tagrør til salg.

I 1941 blev han gift med Henny (f. Nielsen), der kom fra Fjaltring. Hun havde været husbestyrerinde på en gård, men da de blev gift holdt hun op med at arbejde uden for hjemmet. Til gengæld skete det, at Niels indimellem tog noget arbejde ude omkring for at supplere indtægterne. I 1943 fik de deres første barn, en datter, der idag er cand.mag og underviser i København. I 1945 fik de sønnen Anders, der er fulgt i sin fars fodspor og er fjordfisker, og siden fik de endnu en datter,der nu er gift og bor i Dronninglund-

I krigsårene var der god afsætning på al slags fisk, men det kneb som sagt med at skaffe redskaber. I 1944 fik Niels Plougmann sit første bundgarn, som han købte brugt af stumper fra forskellige steder. Efter at have fået dette garn blev han efterhånden berettiget til at købe materialer, så det hjalp jo lidt.

Bundgarnsfisker

Det første bundgarn var et laksebundgarn, men med så små masker, at det også kunne bruges til at fange sild; det var dog ikke dybt nok til at kunne bruges nede ved Thorsminde, hvor de fleste sild var. Garnet måtte sættes uden for de faste stadepladser, da Niels endnu ikke var berettiget til at deltage i de årlige lodtrækninger om disse pladser. Det blev han først efter at have fisket med bundgarn i et par år omkring 1946. Samme år blev fiskeriet for første gang også den største indtægtskilde for ham og familien, men hverken landbruget eller rørskær kunne dog undværes. På samme måde var det for adskillige småbrugere rundt om fjorden. De fiskede fra de mange små landingspladser på kysten om sommeren, og om vinteren gik de ud og satte garn efter skrubber under isen. Om vinteren var de også mange, der høstede tagrør nede i Felsted Kog, hvor man om efteråret ved auktion kunne købe retten til at høste en parcel af de store statsejede rørskove.

I disse år købte og fremstillede Niels Plougmann stadig flere redskaber. Han købte egentlige, stormaskede laksebundgarn, dybere sildebundgarn og ålebundgarn. Ruserne til de sidste bandt han selv om vinteren, fordi det net man kunne købe, var for løst i knuderne. - Så snart der var tegn på forår blev garnene til laks sat ud som de første og lige efter fulgte udsætning af sildebundgarn. Så skulle jordbruget jo også passes, og han lånte gerne et par heste af en nabo og lavede selv arbejdet.

Laksegarnene, der var små redskaber med en ring på omkring 12 favne, stod inde på grundt vand, hvor laksene gerne ville gå, så længe vandet var koldt, og de kom op i maj måned. Sildebundgarnene, der kunne være op til 25 favne i ringen og var op til 3 meter dybe, stod ude til omkring Grundlovsdag, hvor de skulle op og tørres. Efter den tid var der dengang en stille tid i fiskeriet til hen i juli; men det passede jo med at høet på engene skulle slås og tørres.

Efter lodtrækning om stadepladser den 1. juli skulle ålebundgarnene sættes ud i løbet af måneden. - Det skal her indskydes, at man ved Nissum Fjord har 2 årlige lodtrækninger om stadepladser til forårsbundgarn og til ålebundgarn. - han havde dengang 5-6 ålebundgarn, der stod både i Indfjorden og ude i den nordlige del af Nissum Fjord. De var 90 masker dybe med masker på 16-18 mm og med én ruse på ringen. Ålebundgarnene blev stående ude til hen i november, men i Indfjorden kunne de stå til hen mod jul. Ål, sild, helt og ferskvandsfisk blev alle solgt til fiskeeksportør, Frederik Christensen i Staby. Det vigtigste fiskeri var så absolut ålefangsten, der udgjorde i hvert fald de to trediedele, mens silden var den næstvigtigste fangst.

Her sidst i 40erne søgte Niels Plougmann hvert år at få købt materialer og fremstillet flere grejer. Han købte også nye fartøjer. Først anskaffede han en større pram, da han gik ind i fiskeriet med bundgarn, og sidst i 40erne købte han en forhenværende redningsbåd fra

Thorsminde. Der var sat en 3½ hk Energi-motor i, og jollen var også blevet forlænget. Da han købte båden var motoren taget ud og lå i stumper, men en lokal mekaniker fik sat den sammen, og så virkede den fint. - Opbygningen af fiskeriet fortsatte gennem 1950'erne med køb af nye redskabet finansieret bagud ved overskuddet af årets fiskeri; men i 1958 blev der problemer, da fiskeriet pludselig svigtede totalt. Det samme skete i Ringkøbing Fjord, men ingen har nogensinde kunnet forklare, hvad det var der skete. Siden kom fiskene dog igen, og som noget nyt begyndte Niels Plougmann nu at sætte nogle laksebundgarn nede ved Thorsminde i juni, når sildebundgarnene blev taget op. Disse laksebundgarn skulle fiske efter de 2 års laks og havørreder, der på denne årstid gik ind i fjorden.

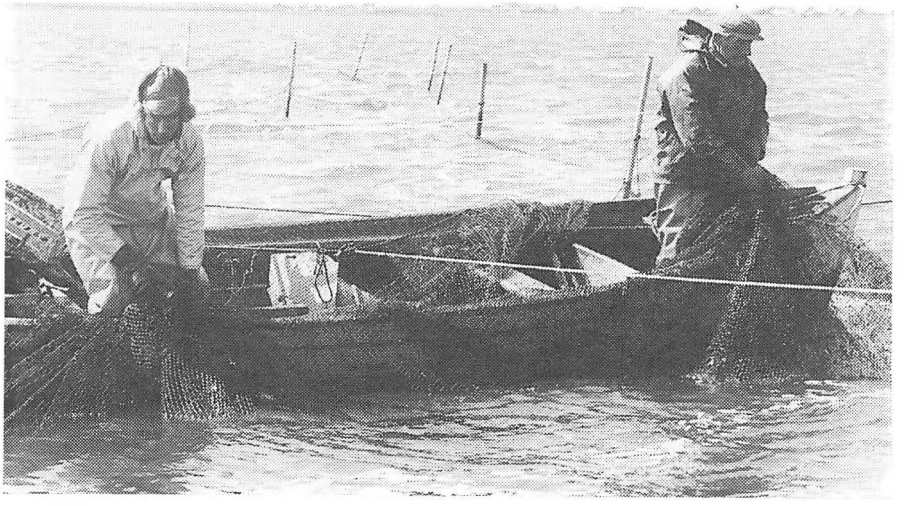

De to fiskere. Anders Plougmann og Niels Plougmann

Faktisk siden børnene havde lært at gå, havde de været med og hjulpet til i fiskeriet efter evne. Men da sønnen Anders var blevet konfirmeret i 1959 meldte spørgsmålet sig, hvad han ville? "Alle andre deres børn kom jo ud at tjene dengang. Der var slet ingen diskussion om, at det skulle de. Det var jo til at støde alle anstændige gårdfolk med, hvis Anders skulle gå hjemme på sådan et husmandssted" - Da Anders ikke havde lyst til landbruget, blev det aftalen at han skulle blive hjemme og være medhjælp i faderens fiskeri. Han skulle have 10% af udbyttet fra fiskeriet, og den første sommer tjente han 1.800 kr, hvad han ikke kunne have tjent som karl på en gård.

Efter den første sommer begyndte Anders selv at købe og fremstille redskaber. Først fik han et par sildebundgarn, som han selv fik udbyttet af ved siden af at deltage i faderens fiskeri. Hvad han tjente investerede han i flere redskaber, så han snart fik en hel del grejer. Da han i 1963 var 18 år, kunne han selv deltage i lodtrækningen om pladser til garnene, og på det tidspunkt gik far og søn så sammen om fiskeriet og delte udgifter og indtægter ligeligt.

Til Thorsminde igen

Da sønnen ville være med i fiskeriet blev det klart, at Indfjorden var for lille til dem begge, og efter store overvejelser valgte familien i 1962 at flytte til Thorsminde for at drive fjordfiskeri herfra. Overvejelserne var dels følelsesmæssige, for de holdt jo af deres ejendom i Bøvling, dels af økonomisk art, for de ville jo få større boligudgifter i et nybygget hus, og desuden havde de haft nogle særlig gode indtægter fra rørskæret og ved opkøb af rør for en forhandler. Men de flyttede altså og byggede hus i Thorsminde. Det talte til fordel for flytningen, at det var lettere at afsætte fangsterne herovre, og dertil kom at der ikke var ret mange fjordfiskere på pladsen, så det var let at etablere sig.

Niels lagde sine planer efter de gældende ålepriser, især på de helt små ål son er et speciale i Nissum Fjord. De blev dengang som nu eksporteret til Holland som sætteål og til konsum, og de indbragte her i begyndelsen af 1960erne 70 øre per kg. Det skulle vise sig at være et forsigtigt budget, for prisen på disse ål steg hurtigt til 2-3 kr. pr. kg.

Samtidig med at de flyttede, skete der nogle kraftige ændringer i fjordfiskeriet. De nye kunststofgarn kom frem, og nogenlunde samtidig kom der påhængsmotorer, som var både billige og driftssikre. De investerede i de nye garn og var nærmest glade, efterhånden som de gamle bomuldsgarn blev slidt eller rådnede, for med tjæring, tørring og bødning var de meget arbejdskrævende. Ved udsigten til at skulle investere i de nye kunststof redskaber var der mange af bierhvervsfiskerne ved fjorden, der holdt op og koncentrerede sig om deres andre erhverv. Til gengæld fik de resterende fjordfiskere flere redskaber, end de før havde haft, så de nu kunne leve udelukkende af deres fiskeri ved fjorden. Nylongarnene kunne stå længere ude; måske fiskede de ikke på grund af skidt, men de rådnede ikke væk, som bomuldgarnene ville have gjort.

Selve fiskerimønstret fortsatte som tidligere, men altså med flere redskaber. De har lejet plads til et redskabshus ude på det oppumpede areal syd for slusekanalen. Her har de også plads til at brede garnene ud og til at sætte deres stager (pæle) op. Pælene er af grantræ, der købes fra plantagerne, når man har tyndet ud i træerne, så det er billigt træ, der ikke har den store betydning for økonomien i fiskeriet. I Thorsminde anskaffede de et par gamle traktorer til at køre med redskaberne til og fra stranden.De købte også en større trækjolle med en svensk motor, og denne jolle havde de til sidst i 60erne, da de købte en 21 fods Ramo glasfiberjolle med en 18 hk Saab-motor. For det meste bruger de dog forskellige træpramme med påhængsmotorer til at passe fiskeriet.

Fiskeriet 1976

Hen i 60erne gik laksefiskeriet så meget tilbage, at de holdt op med at sætte laksebundgarn, men satte dog nogle af ålebundgarnene på steder, hvor der kunne risikere at gå en laks i dem.

Af udstyr havde de i 1976 følgende redskaber: 17-18 sildebundgarn, henved 50 ålebundgarn af hvilke flere dog var meget små til helt lavt vand,og omkring 200 nedgarn af forskellige slags til sild, helt, laks og skrubber. Til bundgarnsredskaberne havde de mellem 1.500 og 2.000 pæle. Af fartøjer havde de den nævnte 21' glasfiberjolle, 5 klinkbyggede pramme af forskellige størrelser og hertil 2 stk. 7,5 hk Mercyry påhængsmotorer.

I årets løb blev der fisket således:

Januar-februar

Skrubber med nedgarn fra isen eller fra båd. I øvrigt reparerede de gamle redskaber og monterede nye.

Marts

Fiskeri efter sild og helt med nedgarn. På land tjærede man sildebundgarn, som også blev sat ud, så snart det var mildt nok i vejret.

April-maj

Sild med bundgarn. De første ålebundgarn sættes også ud.

Juni

Sildebundgarnene tages op, og flere ålebundgarn sættes ud.

Juli-oktober

Ål med bundgarn. I september-mørket sættes så mange bundgarn ud som muligt for at tage blankålene, når de trækker.

November-december

Ålebundgarnene tages op.

Ålene, der sælges til Henning Brasen's eksportfirma i Hemmet, er fortsat den vigtigste fangst og tegner sig for henved 75% af indtægterne.

De to fiskere. Anders Plougmann og Niels Plougmann

10 år senere

Fra begyndelsen af 80erne har Niels trukket sig gradvis ud af fiskeriet, så Anders har overtaget det meste. Men også på anden måde er der sket store ændringer i deres fiskeri. De har 12-13 sildebundgarn, men fra i år bruges de ikke mere, da Anders ikke kan få hjælp til at fiske med dem, og desuden er sildepriserne så små, at der kun er 2 fiskere i hele fjorden,

som stadig sætter nogle sildebundgarn. Af ålebundgarn har de nu over 50, der er fra 60-70 masker til 145 masker dybe og kan klæde fra en meter til godt 3 meter vand. Idag er der ikke bund i ringen på garnene mere,det er hvad der i den lokale vedtægt kaldes "bundgarnslignende redskaber". Dertil har de fortsat et par hundrede nedgarn, af hvilke skrubbegarnene i de sidste isvintre er blevet vigtige redskaber, da der er virkelig mange skrubber i fjorden. I 1986 indbragte skrubberne en god del af årets indtægter. Skrubberne sælges direkte til fiskeeksportør, Thomas Nørgaard i Thorsminde, mens sild og hornfisk går til auktionen. Ålefangsten var også i 1986 den vigtigste indtægt for Anders og Niels Plougmann, men for fjordfiskeriet som helhed udgjorde ålefangsterne nok kun omkring 25% af den samlede fangstværdi.

En ørken under vand

Lige siden han begyndte at fiske, har Niels Plougmann været medlem af Sønder Nissum Fjords Fiskeriforening. Sidst i 40erne kom han i bestyrelsen, blev en overgang også formand og var senere i en lang årrække kasserer. Han har også været i Dansk Fiskeriforenings repræsentantskab, og han sidder i det såkaldte sluseudvalg, der behandler alle spørgsmål om regulering af vandstanden i fjorden mv. Han har således på flere niveauer kunnet følge udviklingen. Også de sidste 10 års drastiske ændringer i fjordens tilstand har han fulgt og har forsøgt at gøre opmærksom på. Selv skildrer han den nuværende situation på denne måde:

"Jeg må desværre vedgå, at det ikke er med glæde jeg fortæller om forholdene i Nissum Fjord i dag. Jeg kan ikke øjne et eneste lyspunkt for fiskeriet her og i Ringkøbing Fjord, hvor gerne jeg end ville. Årsagen til denne pessimisme er naturligvis forureningen, men også det stærkt tiltagende fritidsfiskeri, der med nedsat arbejdstid næppe vil blive af mindre omfang.

Forureningen består her især af tilførsel af næringsstoffer, og det varede nok temmelig længe, inden vi blev klar over, hvad det var, der var ved at ske. Vi har tidligere altid haft en pæn bevoksning med ålegræs og af finere græsser inde på det lave vand. Men sidst i 60erne og først i 70erne tiltog bevoksningen kraftigt. Jeg formoder idag, at det skyldes en stigende tilførsel af næring. På samme tid steg ålefiskeriet betydeligt. Det bedste år blev der fanget mere end 90 tons, men siden gik plantevæksten og fiskeriet langsomt tilbage igen. Så omkring 1980 begyndte planterne helt at forsvinde, så det nu faktisk er umuligt at finde plantevækst på steder hvor vanddybden er mere end 10-15 cm.

De sidste år har ålefiskeriet i hele fjorden ligget på omkring 18-19 tons årligt, altså en nedgang på omkring 70% i forhold til det gennemsnit på 60 tons årligt, som ellers har været almindelige. Samtidig med at planterne er forsvundet, er bestanden af skrubber taget til, så den aldrig har været så stor som idag. Da bunden er bar, er der fine betingelser for skrubberne, der på det nærmeste er ene om den føde, der findes. Der synes stadig at være mange smådyr i bunden; men biologiske undersøgelser har vist, at bundens fauna består af helt andre arter nu end for 15 år siden.

Selv om biologerne ikke vil udelukke, at faldet i ålefiskeriet til dels kan skyldes en mindre tilgang af glasål og små ål, så må forureningen med gødningsstoffer tage skylden for, at planterne er forsvundet fra fjordens bund. Der tilføres ikke mange andre kemikalier til fjorden, men af kvælstof er der en tilførsel til hver tønde land af fjorden, der svarer til 3-4 gange så meget, som en bonde giver sin hvedemark. Der er ingen steder i landet et stykke vand, der er så belastet med kvælstof og fosfor som Nissum Fjord".

Niels Plougmann afgik ved døden i september 1987.

Mit Liv som Fisker paa Fjord og Hav

Af Kaj Nielsen. Sdr. Nissum

Jeg er født i Fjand 28. August 1921, søn af Magdalene og Niels Chr. Nielsen (Skadborg). Min Far var Fisker og Husmand, men det var mest Fiskeriet, der havde hans interesse.

Jeg kom ud at tjene som elleveårig til en løn af 40 kr for en sommer. Efter endnu et par sommertjenester, og konfirmationen, begyndte jeg i 1935 at fiske sammen med min Far. Han havde en motorbåd "Max". Det var en kutterjolle fra Esbjerg, fra dengang de sejlede voddet ud med jollen. Der var en 3 1/2 h.k. Glødehovedmotor fra 1903, den blev skiftet ud med en 6 h.k. Struer Motor i 1946. Fiskeriet var mest efter skrubber på Fjorden. De blev sat i hyttefad, indtil der kom en opkøber og hentede dem. Ofte var det Frederik Christensen (Hvergel) fra Staby eller Dyekær fra Ringkøbing.

Anna Jensen født Laursen. søsteren Erna Laursen og Matinus Nikolaisen. alle Sdr. Nissum

Om vinteren når isen blev sikker blev nettene sat ud. Det foregik på den måde, at man begyndte med at hugge et så stort hul i isen, at man kunne sætte et net, så huggede man små huller, med afstand så en lang tynd stage kunne sætte en line skråt ind fra det ene hul og fanges fra det andet indtil man havde nettets længde, så et nyt stort hul. ("Drovog") så kunne første net trækkes under isen og så fremdeles. Når nettene senere skulle skiftes, bandt man dem sammen, så en halede og den anden satte et klargjort net.

Om foråret gik vi på havet fra stranden ved Bjerghuse med en råbåd, en såkaldt "Snave". Det

Fra V. Klare "Huge" Jensen.Fjand. Ole Dahl. Fjand. drenge. Kaj Nielsen. Niels Skadborg. Nielsen. Fjand. - Børnene: Jytte Nielsen. Rosa Nielsen. Thorsminde. Gerda Nielsen

var mest tunger, dem bar vi i en sæk på nakken op i ishuset øst for klitterne, hvor de blev vejet og pakket til Esbjerg Fiskeriauktion. Andre brugte motorbåde, hvor der var 4 mand ombord. De havde en landmand til at køre nettene. Som betaling for det havde de nogle net med, som fiskerne satte og halede. De kørte så nettene rundt til de forskellige hjem, hvor koner og børn klarede dem op, inden de igen blev kørt til båden på stranden.

Under krigen med de hårde vintre var der ingen tunger, men til gengæld masser af rødspætter, så da lejede vi en med hestevogn til at fragte fiskene op til ishuset.Senere fandt man ud af at det var nemmere at sejle ud gennem kanalen ved Thorsminde, hvor der nu var bygget sluser.

Så kom en tid, hvor folk fra Fjand og Nissum sejlede ind i Fjorden, hvor der var pumpet en sejlrende ind ved Helmklint i den sydlige ende af fjorden, men den sandede efterhånden til, så det endte med at bådene blev i Thorsminde, og man cyklede til Fjand, en tur på en 8-10 km. Men så kom tiden hvor mange fik et lille træhus at bo i om foråret i tungesæsonen. Det begyndte vi med i 1950. Det var primitivt. Det første år havde vi kun en primus at lave maden på, men næste år fik vi gasapparat.

Da var der liv på havnen med alle de fremmede, og når morgenrutebilen kom til Thorsminde, var der mange med, som skulle rede net op. Som købmand Møller Larsen sagde, at nu kom sommerfuglene, så var det sommer. En hel del af Thorsminde fiskerkoner var omme op havnen og klare net op. Det foregik i fiskeskurene, samtidig kunne de lave maden på et gasapparat, så blev tiden jo udnyttet.

Dengang var der mere sæsonfiskeri end i dag, hvor bådene er blevet så store, at de kan bruge fiskeriet det meste af tiden. Den gang skulle vi op og se havet om det var forhold til at

gå ud, hvis det blæste en smule. Senere da min far holdt op med fiskeriet i 1956, kom jeg med en båd fra Fjaltring, der fiskede fra Thorsminde. Det startede tidligt om foråret med at fange stenbider. Det foregik ofte fra Thyborøn, ellers var det rødspætter, tunger og pighvar. En del år fiskede vi efter sildinger, det foregik på den måde at vi sejlede langs med kysten. Når man så kunne se en stime sildinger, roede vi i en pram voddet rundt om stimen, tak mod land, så de blev fanget, hvorefter de blev halet ud til skibet, hvor man så hev dem op i løft á 800-1000 pund.

Om efteråret kom torskene til land for at lægge rogn, så var det dem vi fiskede efter. En del år sejlede vi i Kattegat og fiskede rødspætter. Det foregik mest fra Aså i oktober og november måned.

Fr. Christensen . Fiskeeksport Ust. kart. nr. 1338

Staby pr. Ulfborg
Telf. 31

№ 3529

Modtaget af: Raj Nielsen

d. 31 / 12 19 45

Fiskerens hjemsted:	Fisken er landet direkte fra fangstpladsen i:	Fiskeriet foregået i:
Hjand	H.	N. H.

kg	Nr.		á	Kr.	Øre
	8	Sild			
193	10	Skrubbe	180	347	40
	16	små gule Ål			
	16	mellem —			
	16	store —			
	15	mellem blanke Ål			
	15	store —			
		Aborre			
	18	Gedde			
		Skalle			
	21	Laks			
	43	Ørred			
		Helt			
	23	Tunge			
	19	Pighvar			
	3	Torsk			
	5	Rødspætte			
	9	Makrel			
	10	Isinger			
	11	Skidtfisk			
		Total			

Selvejergårde i Ulfborg herred før 1700

Af Dr. phil. Svend Gissel

Når de danske konger i 1500-tallet drog fra deres sydjyske slotte Riberhus og Koldinghus mod nord gennem Jylland, fulgte de bestemte ruter, som sikkert har haft århundredgammel hævd, omend man tilbage i højmiddelalderen nok i højere grad benyttede den midtjyske hærvej.

Også den vestjyske vej havde dog hævd. Det var den, kong Hans fulgte, da han i begyndelsen af 1513 drog ud på sin sidste rejse, som endte i Aalborg, hvor han døde den 20. februar af mén efter sit fald i "Kong Hans' Hul" ved Skjern å.

Det var den samme vej, ad hvilken Johan Rantzau og hans tropper rykkede nordpå i december 1534, da han afgjorde Clementsfejden med sin ilmarch gennem Jylland, der var lige så hurtig som kongerejserne, hvilket bekræfter Rantzaus ord om den ringe modstand han mødte.

Den rejse, der her især interesserer os, er den kong Christian d. 3. påbegyndte, da han 1545 20/1 som flere gange tidligere brød op fra Ribe og tog over Varde og Lundenæs til Ringkøbing. På de store rettertingsrejser, som denne hørte til, havde kongen stort følge. Den kongelige familie havde sine egne vogne; men på en lignende rejse 1535 skulle desuden de len, man passerede, stille hele 67 vogne, deraf 14 til kancelliet og 26 til drabanterne, og til hvert måltid skulle der leveres masser af fødevarer - en tradition der kendes helt tilbage til Kong Valdemars Jordebog 1231. Desuden skulle der være staldrum, hø og stråfoder til 250 heste, hvoraf 50 skulle stilles af bønderne.

Undervejs overnattede kongen og hans følge om muligt på de kongelige slotte, f.eks. Lundenæs, eller i købstæder som Varde og Ringkøbing; men kongen kunne også visse steder tage ind på en "Barfred", en solid bygning - tit i to etager. Der fandtes bl.a. en "Barfred" i Lunde nordvest for Varde; i Lunde stod "Barfreden" på præstegårdens grund, hvilket ikke var usædvanligt.

Når jeg går lidt nærmere ind på dette, skyldes det, at man af den kongelige rute 1545 ser, at da kongen 26/1 forlod Ringkøbing, tog han ind hos Oluf Simonsen på Holm (Dansk Magazin 4. rk. I, 1864, s. 106), nu Holmegårde i Ulfborg sogn sydvest for kirken, og det ser ud til, at det ikke var den eneste gang, kong Christian hjemsøgte ham. I hvert fald hedder det 1537, at kongens rejserute gik over Ulfborg eller Tim (Da. Mag. 3. rk. VI, 1860, s. 122 f.). Det bemærkelsesværdige er i denne forbindelse, at kongens vært Oluf Simonsen var selvejerbonde. Han var en velstående mand - selve Holm var i Matriklen 1688 god for 59,3 tdr. land eller 21,79 tdr. htk. og blev senere delt i flere ejendomme. Oluf Simonsen var dertil en meget anset mand, som var herredsfoged i Ulfborg herred. Der var heller ikke noget at sige ham på fra Grevefejdens tid, da han *"hold seg troligen oc well"* på Skanderborg *"oc slagit sit ben sønder"*. I det hele taget synes fejden ikke at have forårsaget mange ejerskifter på selvejergårdene i denne egn, og man kan derfor nok få sine tvivl om, hvorvidt de oprørske bønder var at søge i selvejerkredse. Alligevel er det umiddelbart opsigtsvækkende, at kongen tog ophold hos en selvejerbonde og det kunne være værd at undersøge - hvis man da kan, om det kan være en tradition af ældre dato, at kongen tog ind hos bonden på Holm. Det spørgsmål må rejse sig, om der på Holmegårds jord har stået en "Barfred", hvor kongen kunne tage ind. Hvorvidt en sådan bygning kan genfindes arkæologisk, er måske nok tvivlsomt, da den trods alt kun har været bestemt til sæsonbenyttelse, men altså også i årets koldeste måneder.

Vi vender tilbage til året 1537, da kongen som nævnt ville tage enten til Ulfborg eller Tim. Ejeren af Tim var Knud Pedersen Gyldenstierne, der på den ene side var en personlig fjende af kong Christiern 2., men på den anden side havde gjort sig uheldigt bemærket under Grevefejden; han fik dog et come back i december 1536 og var endog udset til rigsmarsk, men måtte

nøjes med at blive hofmarskal, hvilket dog placerede ham nær ved kongen. Da der kom en ny konge efter Christian 3., var Knud Pedersens søn Peder Gyldenstierne if. sagn om Timgård meget ivrig efter at overtage værtskabet for kongen, og kong Frederik 2. overnattede da også på Timgård, men kun een eneste nat, nemlig natten efter den 15. september 1560. Peder Gyldenstierne havde senere, 1579 1/8, den tilfredsstillelse at erhverve kronens rettighed i Holmegård fra Oluf Simonsens søn Simon Olufsen (med ret til at tilforhandle sig ejendomsretten), således at traditionen for kongelig overnatning på Holmegård formentlig nu gik over til Timgård. Det er muligt, at dispositionsretten over naturalieleverancerne til kongens natlogi fulgte med.

Men tiderne var nu andre. Kongerne rejste ikke mere så meget i Vestjylland som i tidligere århundreder. Da kong Christian 5. 1768 20/7 - 21/7 overnattede i Ringkøbing, var det en sjælden undtagelse (Carl Lindberg Nielsen: Ringkøbing Købstads Historie, 1970, s. 170 f.). Kongerne holdt sig nu mest på slottene ved hovedstaden - til nød i Østjylland, og det gamle kongelige gæsteri i hele landet hørte fortiden til. Timgårds ejere mistede da også interessen for Holmegård, som 1683 og 1688 lå under Sønder Vosborg.

Det er således lykkedes os ad en sidevej at få indblik i, hvilken position der kunne tilkomme en selvejerbonde som Oluf Simonsen på Holm; men de vigtigste kilder til belysning af Selvejerbønderne i Ulfborg herred skal findes mere lokalt, nemlig i lensregnskaberne. Ulfborg herred var i 1530'erne en del af Riberhus len; men senere gik herredet over til Bøvling len, fra 1660 Bøvling amt.

Den væsentligste kilde til selvejerbøndernes historie i vort område er et regnskab aflagt til Riberhus len 1538 vedrørende afgifterne "vognpenge, setgærd og ledingepenge", der blev betalt til lenet i regnskabsåret 1537-38 - altså umiddelbart efter Grevens Fejde; en fjerde afgift "kopenge" optræder også.

De to største afgifter var "vognpenge" og "kopenge", der kunne nå op på henholdsvis 3/4 mk. og 2 mk. af hver bonde. Disse ydelser var pengeafløsninger af ydelsen "1 skovvogn" og "1 ko", som endnu svaredes af fæstebønderne, og de var relativt nye.

Som det ses, var skovvogns- og koafgifterne fælles for selvejere og fæstebønder, og man kan derfor ikke ved hjælp af dem skille selvejerne ud.

Det kan man derimod gennem "leding" og "setgærd", der kun betaltes af selvejerbønderne (eventuelt tidligere selvejere), og som i nyere tid var ganske små afgifter; dette gjaldt især "setgærd", der tit kun var 1 albus, af hvilke der gik 3 på en sk. Ydelserne "leding" og "setgærd" forekommer fortsat i Matriklen 1664, og om alle de bønder, der svarede dem, gjaldt det, at de var eller havde været selvejerbønder. Traditionen er på dette punkt utrolig sejg, og dette giver os mulighed for at følge denne samfundsklasse langt tilbage. "Ledingsskatten" eller "ledingsafgiften" var en afløsning af ledingstjenesten og dateres af historikeren Erik Arup for Jyllands vedkommende så langt tilbage som 1223-24, uden at det dog skal påstås, at alle gårde, af hvilke der svaredes "ledingepenge", var lige så gamle. Men herom senere! -Arup mente, at "ledingsskatten" blev svaret af landsbyer, afgiften "kværsæde" derimod af enkeltgårde. Forholdene i Ulfborg herred viser imidlertid klart, at der blev ydet "leding" også af enkeltgårde, hvorfor Arup formentlig må have taget fejl. Det må nok være rigtigere med Johannes Steenstrup og C.A.Christensen at antage, at "kværsæden" svaredes i bestemte områder, hvor ledingsordningen var ophævet (bl.a. i dele af Jylland og Halland), eventuelt således, at kværsæden knyttedes til nyopdyrkede områder og ledingsskatten til ældre dyrkningsområder.

Også afgiften "setgærd", der forekommer i dele af Jylland, bl.a. i Ulfborg herred, og som ligesom ledingsafgiften svaredes af selvejerbønderne, tolkes forskelligt. Ligesom ledingsafgiften var setgærd en penge- og ikke en kornafgift. Historikeren Oluf Nielsen, der har udgivet Harsyssels Diplomatarium og Gamle jydske Tingsvidner - foruden meget andet, mente ud fra svenske forhold, at ordet "setgærd" betød en ydelse af 6 bøndergårde, der var lagt i læg

sammen; dette er dog højst tvivlsomt. Det ser ud til, at "setgærd" har været et supplement til "leding", således at der har bestået et talmæssigt forhold mellem på den ene side "leding" og "setgærd" og "kongstødhavren" på den anden, idet alle gårde i Bølling herred, der 1498 svarede disse ydelser, gav lige så mange skilling i "leding" og "setgærd" tilsammen som skæpper havre i "kongstød". Såvel på Stevns som på Falster ses "leding" eller "havnepenge" i 1500-tallet at være en forholdsvis mindre afgift end kornafgiften "stød" eller "stus". I Kong Valdemars Jordebog 1231 ses de to afgifter derimod at stå lige, og det er da tænkeligt, at man i dele af Vestjylland, bl.a. i Ulfborg herred, men ikke i andre dele af landet, har udlignet den opståede difference med en "setgærd". Da flere kilder såvel i middelalderen som i nyere tid konsekvent taler om "leding" og "setgærd" til forskel fra andre afgifter, der det i hvert fald givet, at de to slags pengeafgifter må ses i sammenhæng.

Det er meget væsentligt til belysning af selvejendommene og deres størrelse, at de ved overgang til fæste skulle sættes til "bondeskyld", der var lig med halvdelen af fæsternes hovedlandgilde (tit kornlandgilde). "Bondeskylden" var altså så mange tønder korn, som selvejergården kunne yde ud over sine gamle afgifter. Ejeren af "bondeskylden" skulle derfor fra 1548 yde skat heraf med et beløb, der var dobbelt så stort som en hel fæstegård. (H.H: Fussing: Stjernholm len, 1951, s. 21 ff. - H. Bennike Madsen: Det danske skattevæsen. Kategorier og klasser. Skatter på landbefolkningen 1530 - 1660, 1978, s. 63. - Søren Balle: Statsfinanserne på Christian 3.s tid, 1992, s. 89.) I følge et kongebrev af maj 1542 skulle alt "bondegods" sættes for fæste, og dette betød så igen i praksis, at selvejergodset skulle indskrives i jordebogen med "bondeskylden".Vi finder derfor efter 1542 i jordebøgerne,samt i kong Frederik 3.'s matrikel 1664, bl.a. fra Bølling len, selvejerne indført dels med "herlighed", nemlig de omtalte afgifter vognpenge, kopenge, leding (og sætgerd), samt yderligere smør, svin og heste (gæsteri), og dels med "angiven bondeskyld" i tønder korn. "Bondeskylden" tillader altså en sammenligning med fæstegårdene, når blot man husker, at "bondeskylden" skal ganges med 2 for at tåle sammenligning med fæsternes hovedlandgilde. Foruden til kronen overgik der en del selvejergods til adelen ved salg (især dokumenteret efter Grevefejdens tid), som vi allerede har berørt det for Holmegårds vedkommende; også sådanne gårde blev vurderet til "bondeskyld".

I regnskabet 1538 står bønderne opregnet med navns nævnelse sogn for sogn, men som regel uden nøjere stedsangivelse, i Råsted således Marine Anderskone - med de tre afgifter vognpenge, leding og setgærd; da der kun var een selvejendom i Råsted sogn, kan jeg allerede nu røbe, at Marine må have boet i Lille-Stenum. I Ulfborg sogn nævnes der fire bønder, ligeledes uden nærmere lokalisering: Stygge Graversen, Christen Jensen, Seve(ri)n Jyde og Nis Willesen.

Men her lysner det: Nis Willesen kender man fra en retsag 1537 2/4, da han havde 1/8 af gården Holmegård, men nu måtte afstå den til Oluf Simonsen, som ejede de 7/8 (Det kgl. Rettertings Domme etc. I, 1959, s. 21); selvejergårde måtte nemlig ikke deles og derved svækkes som økonomiske enheder og skatteobjekter. Oluf Simonsen, som vi jo kender fra kong Christian 3.'s rejse 1545, var herredsfoged og som sådan skattefri, og dette kan være grunden til, at han 1537-38 ikke betalte leding og setgærd og derfor ikke nævnes i skatteregisteret (men derimod i et samtidigt landegilderegister). (Den manglende omtale skyldes derimod næppe, at Oluf Simonsen og hans brødre før Clementsfejden en overgang havde afstået Holmegård til kronen (Kong Frederik 1.s Danske Registranter, 1879, s. 350)). Da 1538 registret var et regnskab og ikke en jordebog, skulle kunde indkomne beløb med, hvilket gør det hele noget uoverskueligt. I jordebogen 1625 er de skattefri bønder derimod medtaget. Et klart fremskridt i 1600-tallets kilder er det, at man anfører ikke alene sognenavnet, men tillige navnet på den bebyggelse, hvor selvejergården lå; denne forbedring har været til nytte for nærværende undersøgelse. Identifikationen af de enkelte bønder bliver da betydeligt lettere, også med tilbagevirkende kraft. Undertiden kan man identificere selvejergårde, fordi deres ejere afhændede dem til et af egnens godser. Især Timgård og senere Sønder Vosborg, men naturligvis også Nørre Vosborg, havde travlt med at skaffe sig selvejendomme. Den

sikreste mulighed for identifikation af 1538-bønderne finder man imidlertid - foruden i jordebøgerne - i matriklen 1664, hvor afgifterne leding og setgærd stadig optræder - også hvis bønderne var gået over til fæste; samtidig lokaliseres bønderne her klart til enkelte gårde eller til samlinger af gårde. Udbyttet bliver da, at jeg i 36 tilfælde, d.v.s. langt de fleste, har kunnet lokalisere de selvejere, der nævnes 1538 og plotte dem ind på et kort. Man må imidlertid være klar over, at der faktisk har været flere selvejergårde end de i 1538 nævnte, idet der bl.a. omtales nogle i 1400-tallets tingsvidner, som ikke omtales i mit materiale fra 1500- og 1600-tallet.

Det er ikke udelukket, at der fremover ved et nøjere studium kan identificeres flere selvejergårde; men det er nok de sikreste, der nu er blevet lokaliseret.

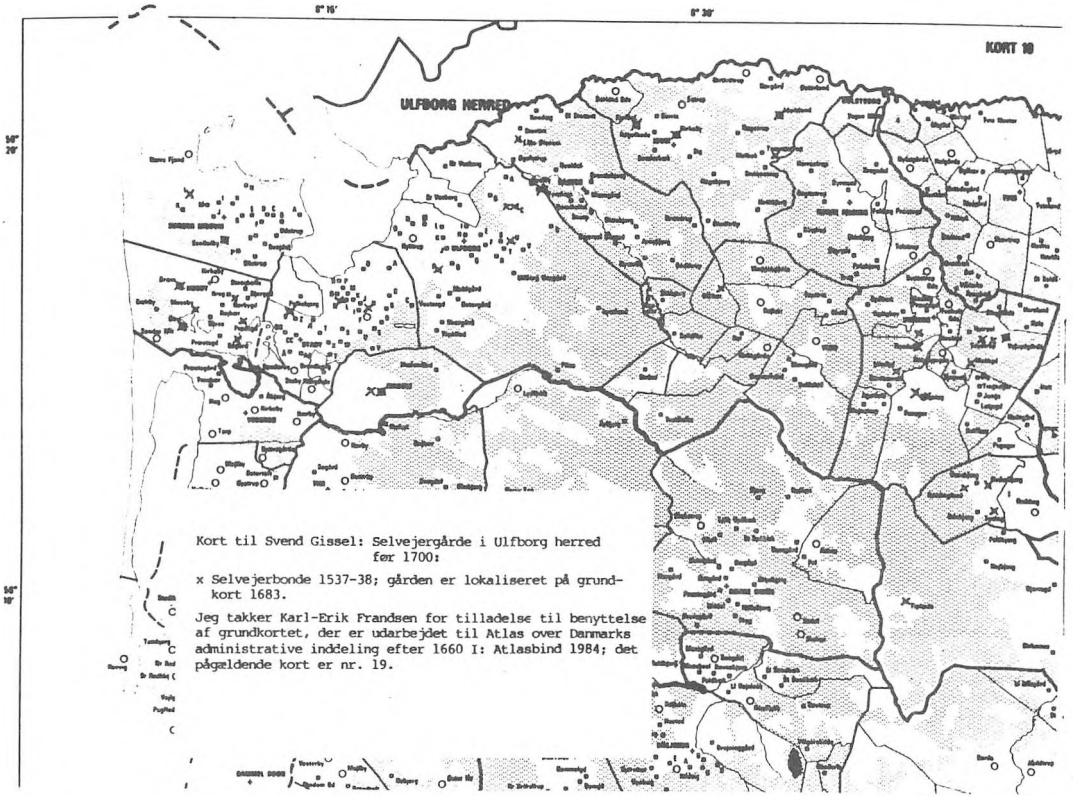

Lad os nu se på, hvordan de fordeler sig i landskabet og i herredet.

Det eneste sogn, der er helt tomt for selvejerbønder, er Nørre-Felding, der jo var et af de to sogne (Tvis og Nørre- Felding), som Tvis kloster havde patronatsret til, og det er vel en rimelig antagelse, at det mere eller mindre skyldes klostret, at alle sognets bønder var blevet fæstebønder. Også i Råsted sogn, hvor slægten Juel havde været virksom fra - i hvert fald - omkring 1400, var der luft omkring selvejergårdene. Der var i 1500-tallet som nævnt kun een,

i Lille-Stenum, og den kom 1606 31/10 til Stenumgård. Heller ikke idet store Ulfborg sogn eller i Idum sogn var der mange selvejere. De fleste selvejergårde lå i kystsognene mod vest eller i hedesognene mod øst, især i Vinding og Vildbjerg sogne. Der var dog forskel på hede-sognene. I Vind sogn var der i 1500-tallet kun een selvejendom - i Blåkjær - og i Timring sogn ligeledes kun een - i Tiphede. Som helhed kan man formentlig slutte, at de egne midt i herredet, som var fattige på selvejergårde og blev det mere og mere, netop lå i de strøg, som var domineret af store hovedgårde, dels de adelige Vosborg og Tim og dels klosteret Tvis. Mindre hovedgårde som Stenumgård gjorde også deres.

Betegnelsen for en selvejerbonde var i middelalderen "bonde" eller "bondo" (lat.) og det kan derfor ikke overraske, at man i Ulfborg herred som andetsteds i landet finder gårdnavnet "Bundgård" knyttet til selvejergårde - således i Staby og Madum sogne; betegnelsen "Bundgård" viser altså i disse tilfælde besidderens sociale status.

Hvad i øvrigt angår efterleddet "-gård", er der relativt mange eksempler herpå blandt selvejergårdene, nemlig foruden de to "Bundgårde", som netop er omtalt, ialt en halv snes stykker - tre i Husby sogn, et i Sønder-Nissum sogn, et i Staby sogn, et i Madum sogn, to i Ulfborg sogn og et i Vinding sogn. Af disse navne på "-gård" har et enkelt et slægtsnavn som forled, nemlig Prasgård i Husby sogn (måske også Øster-Refsgård i Ulfborg sogn); de fleste af de øvrige er naturnavne, nemlig Mosegård (2), Søgård, Kjærgård og Holmegård.

Der er ikke sjældent selvejere i bebyggelser med navne på - by, således i Nørby, Husby sogn (hvortil der eventuelt kan heftes et-gård:Nørbygård). Endvidere finder der selvejere i følgende bebyggelser på -by: Sønderby, Sønder-Nissum sogn; Nørre Staby, Staby sogn; Lille Holby Ulfborg sogn; Kirkeby, Idum sogn. I herredets østlige sogne er der kun enkelte navne på -by (Vindby 1547 1/3, Vind sogn), hvorimod disse navne er almindelige mod vest. Følgende selvejergårde har - torp-navne: Torup, Sønder-Nissum sogn; Tovstrup og Vognstrup, Vinding sogn.I følgende bebyggelser med navne ældre end Vikingetid forekommer der selvejerbønder: Græm, Husby sogn; Vium (2), Ulfborg sogn; Lille-Stenum, Råsted sogn. Desuden er der i Ulfborg herred følgende mere eller mindre egnstypiske navne på bebyggelser med selvejergårde: I Idum sogn Idumlund, "Iffue" (uforklaret) og Kjeldal, i Vinding sogn Birke (Røjkjær), Lund, Resdal, Revning, Sørvad, Tagvad og Vejvad, i Vind sogn Blåkjær, i Timring sogn Tiphede og i Vildbjerg sogn Rødding, Nordenbjerg og Tusing. Det er nok karakteristisk, at flere af dem har navn efter vadesteder.

Disse navne, der i et vist omfang falder uden for de klassiske kategorier af bebyggelsesnavne og vel som nogle lag af norske navnegårde snarere er naturnavne end bebyggelsesnavne, ligger alle i herredets østlige del, hvor hederne breder sig, hvorimod navneterminologien i kystsognene mod vest er mere traditionel med navne på -um, -by og -torp af hvilke -by-navnene knytter tråden til Vikingetiden, da ledingen må have fået sit afgørende stempel. Da le-dingtjenesten senere afløstes af en skat, blev også den betalt af såvel landboer som selvejerbønder; men hos landboer eller fæstere blev leding oftest ret hurtigt indsmeltet i andre større afgifter, især kornskylden.

Afdøde rigsarkivar Svend Aakjær har i værket "De danske Heder" I, 1943, s. 333-352, publiceret en artikel om "Nørrejyske Hedenavne". Aakjær opholder sig dog mest ved selve navnet "Hede" o.l. og kommer ikke ind på navne som de her nævnte. Det må kunne oplyse en del om Ulfborg herred, at der således inden for herredsgrænserne er forskellig navneskik. Jeg ved godt, at vi i Sønder-Nissum sogn finder et særdeles karakteristisk navn som Fjand, og at vi også mod øst i herredet finder mere traditionelt navnestof, men alligevel!

Det var meget at ønske, om man under den fortsatte udforskning af Ulfborg herreds bebyggelseshistorie kunne få klarlagt de forskellige grupper af bebyggelsesnavne, idet man samtidig prøver at grave dybere i navnenes kronologi for således at hjælpe de arkæologer, geologer og pollenanalytikere, der går i gang med at udforske området. Dette er en oplagt opgave for interesserede stednavne- og dialektforskere.

Skal man se på historikernes muligheder for dateringer af navnestoffet -har disse muligheder tit sammenhæng med den omstændighed, at en ledingspligtig selvejergård er knyttet til et bestemt bebyggelsesnavn. Navngivningen må i sådanne tilfælde stamme fra en periode i historien,da ledingen eller i alt fald ledingsskattesystemet endnu var i brug og vel at mærke produktivt, så der endnu kunne oprettes og navngives nye selvejergårde. Da den unge kong Erik af Pommern 1398 nygrundlagde landsbyen Listrup på Falster, blev to af gårdene i byens "eiendoms Bøndergaarde"; hermed mentes imidlertid ikke selvejergårde i ældre forstand - dem oprettedes der på dette tidspunkt ikke flere af, men snarere "målsgårde", og de betalte ikke ledingspenge, men 4 sk. grot i afgift (Falsterundersøgelsen bd. 1, 1989, s. 308). De selvejergårde- såvel i Ulfborg herred som andre steds, der svarede leding, var altså af ældre dato.

Men vi kan nå længere tilbage endnu: 1304 13/3 gennemførtes under kong Erik Menved en ledingsreform, der forudsatte, at den gamle ledingsordning var forældet og ubrugelig, og dette gælder også ledingsskatten, der kun eksisterede som et rudiment. I stedet for de smalle elegante ledingsskibe skulle man 1304 have store kogger på 50 læster, og de forudsatte en skat af en helt ny type. Det er derfor givet, at de gamle ledingsafgifter på dette tidspunkt har været ganske stereotype, og de var i den grad ude af trit med udviklingen, at man ikke engang tænkte på at afskaffe dem, når der nu trådte noget nyt i stedet for Valdemarstidens leding. Det synes derfor sikkert, at ledingsafgifterne, som vi finder dem i 1400-, 1500- og 1600-tallets kilder, i hvert fald må gå tilbage til 1200-tallet, omend deres størrelse givetvis er blevet radikalt ændret siden. Hermed kan også de bebyggelser, hvor der boede selvejere, efter mit skøn dateres til 1200-tallet eller tidligere. Det er imidlertid afgørende for forståelsen af bebyggelsesudviklingen i Vestjylland, at dateringen af den del af bebyggelsen, der er ældre end år 1300, kan specificeres yderligere- for så vidt også dateringen af bebyggelse yngre end 1300, hvad enten det skal ske ad historisk, sproghistorisk, arkæologisk, geologisk, botanisk eller - allerhelst - ad tværfaglig vej. Jeg tror, at det vil kunne lykkes, hvis alle parter samarbejder målrettet derom.

De selvejerbønder, som vi møder i Nyere tid, havde overlevet truslerne fra godsherrerne og de økonomiske kriser i Senmiddelalderen. Af et brev fra 1492 26/5 (Gl. jydske Tingsvidner, 1882, s. 28) erfares, at noget af selvejergodset på egnen ligger øde, bl.a. Lille-Stenum i Råsted sogn, og det dukker ikke altsammen op igen, sådan som Lille-Stenum gjorde.

Med Clementsfejden kommer der så nye problemer. Selvejerbønderne i de oprørske herreder,som Ulfborg herred jo hørte til, skulle efter borgerkrigen købe deres fred af kongen og dermed redde livet, nemlig ved den såkaldte "halsløsning", hvorved de afstod deres ejendom til kongen - eller tilbagekøbte den. Der er imidlertid tegn til, at det i denne forbindelse kun i mindre grad er gået ud over selvejerbønderne i Ulfborg herred.Meget tyder på, at listen 1537-38 omfatter bønder, som allerede sad på gårdene før fejden, og af dem måtte tilsyneladende kun to bønder i Idum sogn opgive deres gårde som forfaldne til kronen. Om selvejerbøndernes hovedmand, herredsfogeden Oluf Simonsen på Holmegård i Ulfborg sogn, ved vi jo, at han klarede frisag for enhver anklage og oven i købet nød en sådan yndest, at kong Christian 3. en eller flere gange overnattede hos ham på vejen fra Ribe til Skive, således som jeg tidligere har omtalt; året efter opholdet 1545 kunne Oluf Simonsen købe de to forbrudte selvejergårde i Idum sogn.

De forandringer i selvejerbøndernes status, der skete i tiden efter Clementsfejden, ser i Ulfborg herred, når man ser bort fra undtagelsestilfælde, ud til at være forårsaget af kronens og adelens godsinteresser. Der synes på dette punkt ikke at have været nogen forskel på forholdene i Vestjylland og på Stevns. Nogle af selvejergårdene i Ulfborg herred blev ved med som tidligere at give afgifter til kronen, fra 1597 til Bøvling slot.

Denne artikel, som bygger på Ulfborg-projektets Arbejdspapir nr. 4. er en studie til en større undersøgelse - ved samme forfatter - af de danske selvejerbønders historie i ældre tid.

Mejeriet "Fjordsminde" 100 år

I 1860 nedsatte Ulfborg-Hind Herreders Landboforeninger et udvalg, der skulle virke for bedre smørproduktion, og der blev udsat to præmier for "de bedste mejeriindretninger med mælkestue og tilhørende mælkeinventar på gårde under 6 tønder hartkorn" I 1868 holdtes den første smørudstilling i amtet, nemlig i Ringkøbing, og i det følgende årti anbefalede man oprettelse af fællesmejerier.

På Pallisbjerg var der i 1860 en mejerske, som hed noget så fint som Agnes von Fischer Benzon; men i 1880 har der været et større mejeri, hvortil sikkert er leveret en hel del mælk fra sognets gårde. Der var da på gården en mejeribestyrer, en mejerske og en ungmejerske. Mejeriet var vist indrettet i den vestre ende af den lange herskabsbolig, og det virkede til "Fjordsminde" blev bygget i 1893.

Efter at det første andelsmejeri i landet i 1882 blev sat igang i Hjedding og det første i amtet her i Amstelborg i Strellev gik der en bølge af iver efter at bygge andelsmejerier også over amtet her. I tiåret 1884-93 blev der oprettet 50 andelsmejerier i Ringkøbing amts 100 sogne, og her kom da Staby sogn med, og før 1900 var landet stort set dækket med mejerier, der var 1.000.

Fra mejeriets første 10-års periode haves ingen videre oplysninger. I 1943 var der 220 andelshavere, og mælkeleverancerne i en lang årrække lå på følgende tal i millioner kilo:

Mejeriet var selvfølgelig med i den almindelige bekæmpelse af oksebremserne, ag kvægtuberkulosen og den smitsomme kalvekastning, og det har været af meget stor betydning for kvægholdet. Og der arbejdes stadig med yverbetændelse og leukose.

I oktober 1963 startede nedlægning og centralisering af mejerier, da Ulfborg mejeri blev nedlagt, og der kom 14 leverandører fra dette mejeri. Man begyndte at afhente mælken i tankvogne 1967, og samtidig optoges 11 leverandører fra Vedersø, og man dannede Vest Konsummælkselskabet sammen med Skærum mejeri. I 1968 nedlagdes mejeriet Phønix i Tim, og samtidig kom en del leverandører fra Nissum, og året efter blev dette mejeri nedlagt og flere kom med her til Staby.

I 1968 begyndte man også sammen med Skærum på konsummælkleverancerne til København. Der går hver eftermiddag vogntog med frisk mælk fra begge mejerier, så det er fremme hos de københavnske mælkehandlere om morgenen. Denne mælketur tværs gennem Danmark til de mælkehungrende københavnere køres af vognmand Frans Lisbjerg, og leverandørerne af denne mælk får både stalde og køer kontrolleret efter noder, for det skal være første klasses varer, og det er det også. Mælken fra de to mejerier har et godt ry på sig.

Og når vi nu nævner centraliseringer, så må det jo siges, at fra 28. august 1970 eksisterer mejeriet Fjordsminde ikke mere som selvstændigt mejeri. Den dag gik det ind i Vestjysk Mejeriselskab, der omfatter en 12-13 mejerier fra Staby mejeri og i nord til Limfjorden; men mejeriet ligger der stadigvæk og er større end nogensinde med 5 mejerister og 3 tankvognsførere.

Indvejet mælk (fra de gamle protokoller)

1902: 4,2
1908: 3,8
1914: 4,2
1917: 4,2
1922: 4,3
1926: 5,0
1930: 5,7
1935: 4,8
1940: 5,1
1943: 2,5

1930: 5,7
1935: 4,8
1940: 5,1
1943: 2,5
1945-46: 3,7
1852-53: 4,8
1956-57: 5,0
1959-60: 5,4
1963-64: 5,9
1967-68: 6,7
1968-69: 11,4

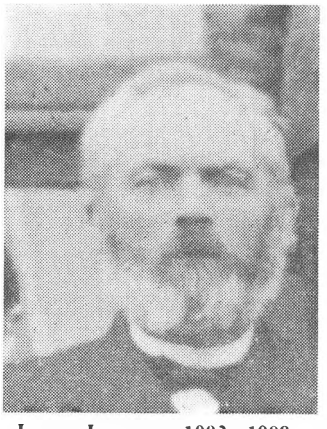

Jørgen Jørgensen 1903 - 1908

Christian Peter Knudsen 1908 - 1909 1910 - 1912

I årene fra 1893 har der været 16 formænd for mejeriet, og de fleste havde denne ansvarsfulde post i få år. Af dem, der sad længst i formandssædet, kan nævnes: Jens P. Thomsen 1893-1903 lærer J.Jørgensen i søndre skole 1903-08, Milter Chr. Sørensen 1915-21, Hans Iversen 1922-29, Kristen Toft 1929-30 og 1946-60, C. Strandbygård 1930-39, Jeppe Bennedsgård 1943-45 og 1960-62 og Henrik Toft fra 1965.

Jens Kirk 1909 - 1910

Jens Brondbjerg 1912 - 1913

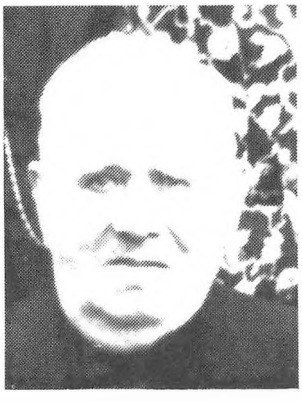

Niels Skytte 1913 - 1915

Milter Chr. Sørensen 1915 - 1921

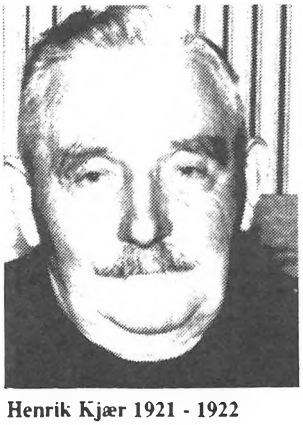

Henrik Kjær 1921 - 1922

Hans Iversen 1922 - 1929

Som mejeribestyrere har i samme tidsrum virket: O. Nielsen 1903-07, Fr. Korsgård fra 1907-10, da han døde som unge mand sidste i tyverne, J.P. Jensen havde så stillingen i 35 år til 1946, hvorefter A.B. Svenstrup var bestyrer til 1962, da stillingen blev overtaget af Knud Jensen.

Af mejeriets forhandlingsprotokol fremgår det, at der var andelshavere også i Husby og Vedersø. Der var i 1903 fem bestyrelsesmedlemmer i Staby sogn, tre i Husby og tre i Vedersø, og der førtes mange forhandlinger med leverandører i S. Nissum,Madum og Husby Klit om betingelserne for at være medlemmer, da kørsel af mælken derfra var noget dyrere. Også missionsfolkene var der særlige regler for. De var ikke medlemmer, men solgte mælken til mejeriet, og er bundet for hele perioden. De har formodentlig ikke leveret mælk om søndagen.

Allerede i 1904 fik mejeriet en elektrisk lysmaskine, der for øvrigt også kunne levere strøm til købmand Ibsen. Der var det år 13 mælkekuske. I 1907 så man sig nødsaget til at bebrejde en kusk, at han væltede med sit læs mælkespande, hvilket kunne være en temmelig farlig ting. I Hee blev en mælkekusk dræbt ved en sådan vælteulykke. Ham her fik en advarsel, fordi han havde spildt mælken, og samtidig fik de to andre kuske at vide, at de skulle køre hjem, når de havde fået mælken skummet. Man ville ikke vide af, at det skulle være ud på eftermiddagen, inden de havde skyllet den sidste kaffepuns ned og var hjemfærdige.

I 1909 får man opstillet en kartoffelkoger, og i 1912 vil man have telefon til mejeriet. Under krigen 1914-18 og mange år senere måtte man bruge hjemligt brændsel, kvas, træ og tørv. I 1922 fik man syrningsanlæg, så skummetmælken kunne syrnes, og fra 1927 afregnes efter fedtenheder. Under besættelsen i 1940-45 brugtes igen store mængder hjemligt brændsel; men i 1947 skal der opsættes et oliefyringsanlæg. I 1949 vedtager man at yde mælkehandler Andreassen et lån til indkøb af en mælkebil til mælkehandel i Ulfborg, og man drøfter at bygge et nyt mejeri, der skal tegnes af arkitekt Lind i Skive, en erfaren mand på mejeribyggeriets

Kristen Toft 1929 -1930 - 1945 - 1960

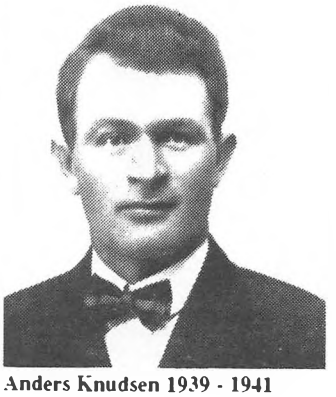

Anders Knudsen 1939 - 1941

Aage Ebbensgård 1941 - 1943

Jeppe Bennedsgård 1943 - 45 1960 - 1962

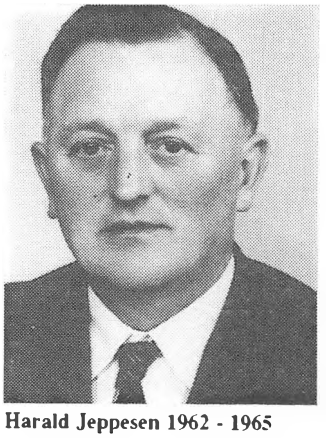

Harald Jeppesen 1962 - 1965

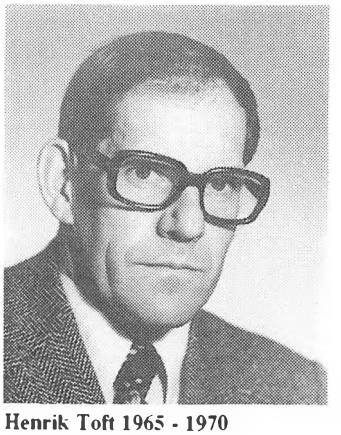

Henrik Toft 1965 - 1970

område. Til byggeriet vil man låne en halv million kroner. Man fik den i Ringkjøbing Landbobank, og mejeriet blev indviet ved en tredags fest den 8. og 9. og 11. oktober 1952, og så havde man nu et fuldt moderne mejeri, der også var indrettet til osteproduktion.

Alfred Kaae

Staby Andelsmejeri blev et af de 6 mejerier, der under ledelse af Knud Jensen fik lov at fortsætte efter rationaliseringen i Vestjysk Mejeriselskab nytår 1971. Mejeriet blev udbygget til at skulle fremstille en special-ost til det engelske marked, nemlig Cheshire.

Den sidste formand i Fjordsminde Andelsmejeri, Jens Ebbensgaard, Staby, blev repræsentant i den nye bestyrelse, og her gjorde han et stort arbejde for at få den nye forening til at blive bæredygtig, samtidig med at der værnedes om værdierne i andelsprincipperne. Den nye produktion gik godt, ligesom de øvrige fem mejerier havde fået deres speciale, og driftsresultaterne blev da også for det samlede mejeridrift i området meget bedre. Tendensen bar mod endnu større enheder, og i 1984 lukkede mejeriet efter fusion med "Mejeriet Danmark", som også i sit navn havde strøget Andelsbevægelse, hvad nok var symptomatisk, idet direktørerne herefter fik mere at skulle have sagt en repræsentationen.

Staby Mejeriby's vigtigste hus ophørte så efter 91 minderige år med at fremstille mejeriprodukter. I de ni år har der været 4 forskellige virksomheder, som uden held har forsøgt sig.

Den nuværende meget store bygning burde kunne udnyttes til turisme på en eller anden vis. Men da den jo er i privat eje, så er det jo ønsketænkning for Stabyboerne, som var parate til

Jens Ebbensgaard, repræsentant i Vestjysk Mejeriselskab 1970 - 1984

Mejeribestyrer J.P. Jensen 1911 - 1946

A.B. Svenstrup 1946 - 1962

Knud Jensen 1962 - 1984

at omstille sig til noget sådant. Bygningen er så ny og solid, at den vil stå længe endnu.

Her i 100 året for andelsmejeriets start er det spændende at gå til kilderne og se, hvorledes det meget fattige samfund her fik finansieret dette nye storbyggeri i 1893. I Staby Sparekasses protokoller kan man tydeligt se, at de enkelte andelshavere har lånt i forhold til gårdenes størrelse, såvel Pallisbjerg, som Svendsholm er med, og det er mere end halvdelen af vort sogns gårde, der her går sammen og skaber bedre tider for sig selv og helheden, idet også mange husmænd fra starten er med. Mejeriet var sikkert gældfrit, da det startede, idet altså lånene var private. Svends-holm låner 200 kr, andre kun 50, mens husmanden kun 10.

De første protokoller er borte, så vi ved ikke hvor mange andelshavere, der var i efteråret 93, hvor den første formand, førstelærer Thomsen, kunne overvære indvejningen

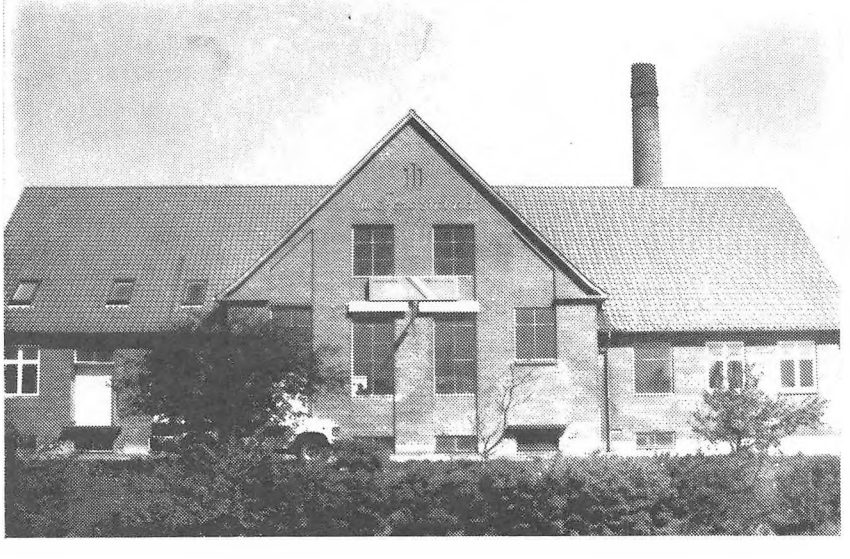

af den første mælk. Til dette øjeblik havde Møllegården sammen med kirken og Pallisbjerg været, hvad man kendte fra Staby, nu talte mejeriets store bygning og firkantede skorsten også med.

Da vejenes linieføring skulle ændres først i århundredet fik man linieføringen ført igennem fra Ulfborg til Husby. Den optages senere som amtsvej. Omkring århundredskiftet kom mælkekuskene på alle hverdage og de fleste søndage med spandene fra 6 veje, som i en stjerne sluttede midt i mejeribyen.

Vi har billeder af mælkekusken fra Vedersø, der i sin almindelige ar-bejdsvogn fragter mælken frem; ja, nogle af jungerne hænger under vognen på særlige påsmedede kroge. De flade mælkevogne var normalt mælkekuskenes egen anskaffelse, men mejeriet har dog ofte hjulpet med at få mere hensigtsmæssige vogne anskaffet. Mælkekuskene var jo ofte bud til

købmanden for andelshaverne, og i Staby Købmandsgård kunne man helt frem til 1984 se de faste bænke rundt om langbordet i kuskestuen, hvor mælkekuskene blev beværtet, mens budsedlerne blev omsat til varekurve.

Alle de historier, som er fortalt fra 1893 til 1958, hvor tankbilerne afløste kuskene, de ville nok have kunnet underholdt også i vor tid. Herfra spredtes tildragelser, nyheder og vel også sladder og rygter.

Rudolf Uhre

Bissevejr

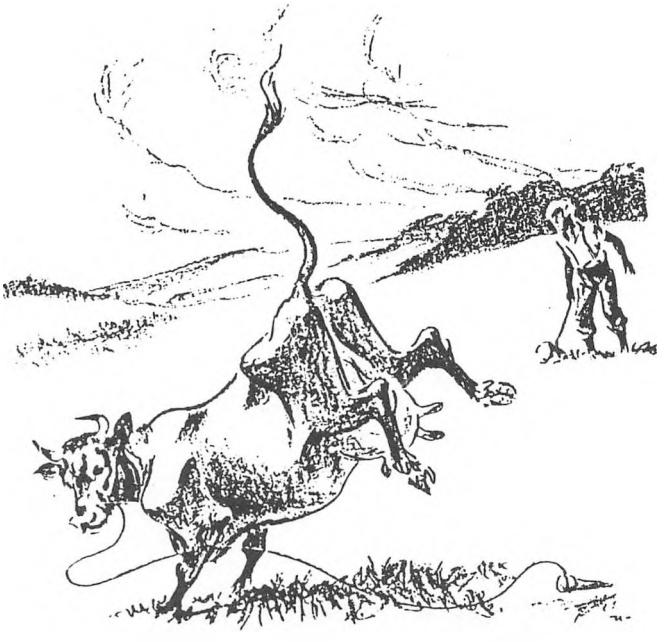

De uartige Bremser gør den gode ko Fortræd,
helt rundtosset bli'r hun og styrter af Sted
med Tordensolen over sin Isse.
Og Hyrdedrengen glor kun, for han ved, at ingen
kan holde en Ko, der vil bisse.

Og Koen selv har glemt baade hvad og hvis og hvems
Hun farer rundt og tror, hun er blevet til en Brems
og at Bremserne er Køer, hun kan stikke.
Saa standser hun og kikker sig forundret omkring
med klare godmodige Blikke.

Kaj Munk

Pevernødder

Der war tow Ting, a kjæænd så nyww,
fa'r a ku tæll te fiir:
Æ Pevernødder bløw moe te Ywel,
å Mowers bløw alti hwiir!

De ku jo goe en bette Gråend,
men di bløw snåer beskidt,
næer de sku goe fra Håend til Håend
å vindes alt for tit.

Nej, Farbror Jeppes di war browwn,
dem ku vi lii å ha;
dem spilld vi mæj i Timevis,
å di war browwn endda!

Men i æ Hus o Kjargor Mark,
hur gammel Trine boer,
der hååj vi no dem allerbedst,
- dem trok vi i æ Hoer!

Steffen Steffensen

Hans Thomas Pedersens Dagbog

Fortsat fra årsskrift 1992

Løverdag, 1 Oktbr. I Dag kom jeg op Kl. 6 1/2, læste lidt Geografi, spiste så Davre og gik i Skole. AJ. fortalte om Biskop Synatius fra Antiokien som led Martyrdøden i Rom under Hadrian, den romerske Kejser, og så læste han lidt af de Breve Synatius skrev til de Kristne på sin Rejse til Rom og han læste tillige en Stykke hvori en datidig Hedning omtalte de Kristne, hvilket kan læses i "Birkedal den hellige Historie" bag i Bogen, så regnede vi en Time og så kom Fotograf Lund og vi skulle fotograferes, og vi sad også to Gange, men Solen skinnede for meget, så det blev ikke godt og vi skal til det i Eftermid.

Vi havde en halv Times Naturlære om Dampmaskinen, som jeg her vil prøve at tegne.

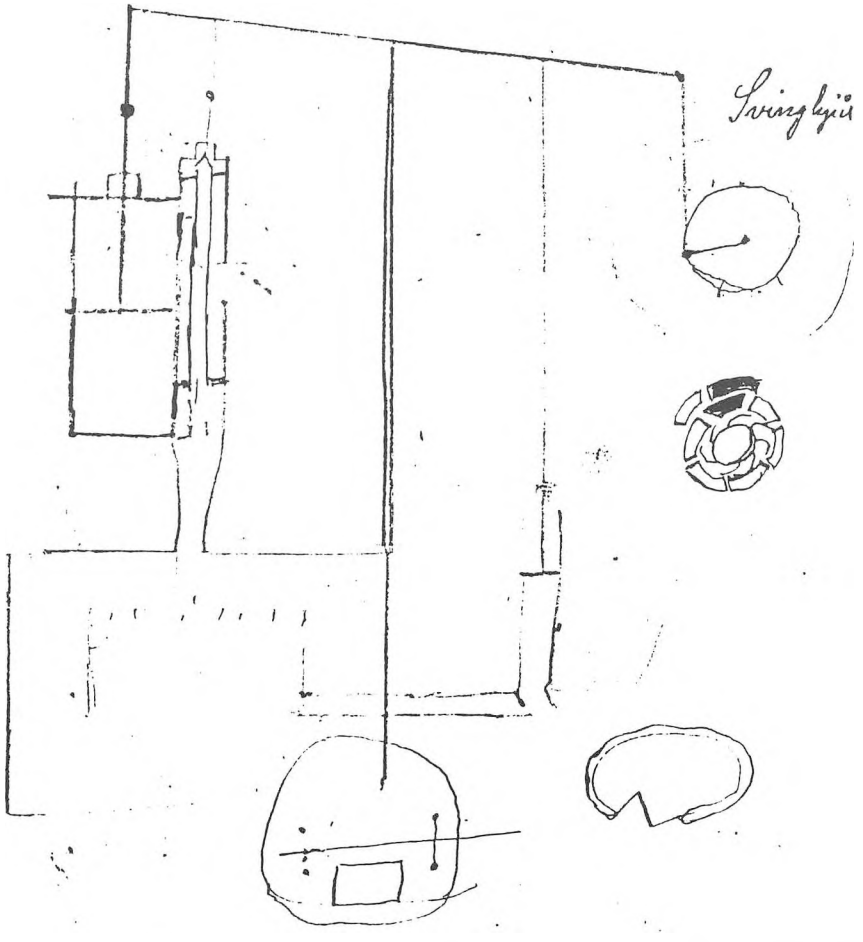

Efter Middag gik vi igjen til Skole og da Solen dulmede lidt skulde vi prøve at sidde igjen for at blive fotograferet, men vi sad en Gang og vi sad fire gange, men det blev lige dårligt, så det blev ikke til noget i Dag, vi fik så kun en Time i Skolen. AJ. fortalte os nogle nordiske Personnavne, som vi skrev op. Nu skulde der nogle med Fotografen over med hans Tøj, men alle løb hjemad det bedste de kunde og da der jo skal være noget til det værste, så gik jeg

med. Det var tungt at bære, men vi var fire om det, og så gik det jo, jeg kom ikke hjem får Kl. 9 1/4. Spiste Nadver og læste min Bibelhist. over, i Seng kl. 10.

Løverdag, den 2 Oktober 1875. I Dag var der ikke mange i Skolen, vi fortalte Bibelhist., jeg fortalte om Nehemias. Så havde vi Hovedregning. Efter Frikvarteret Sangøvelse og Oplæsning af "Åge og Else". Gik så hjem og spiste Pandekager og Brødsuppe og nu skal jeg gå Post. Så drak jeg Kaffe og gik så op på Skolen for at få Postsagerne, der kom Jens Hårh og Peder Knudsen og vilde også til Ulfkjær og det var rart for der var mange Ærinder at forrette. Jeg kom først til Nistrup kl. 5. Så spiste jeg Melmad og lavede lidt ved mine Bøger og så blev det Aften. I Aften bestilte jeg ikke noget af Værdi. Jeg betalte 16 øre for Markus for to Breve.

Vejret med stærke Regnbyger fra S. Øst. I Aften regner det stærkt.

Nu er Kl. 9 1/2 og nu vil jeg i Seng.

De dovne Kroppe

Som ej kan være oppe

For dem ved jeg intet bedre

End at lægge sig i Fjedre.

Godnat!

Søndag,den 3 Oktober 1875. I Nat har det regnet voldsom og regner endnu i Dag, jeg sov til Kl. 7 1/2, gjorde så Nikolajs Træsko ved, spiste så Davre, lavede så Signeter, klippede så Laursens Hår og skulde nu til at læse, men det blev ikke til mere end en halv Times Tid, så blev det Middag. Vi fik Æbleskiver og noget som skulde været sød Suppe. –

Jeg har i det hele misbrugt denne Dag og ikke gjort noget nyttigt. I Aften læste jeg lidt Geografi og med Laursen sang nogen Sange.- Vejret vekslende med Regn Byger. Vinden S.V.

Jeg syede ved Torestrups Støvler og fik derfor 8 Øre tilgode.

Mandag, den 4 Oktober. Jeg kom op Kl. 6 1/2. I Skole Kl. 8. Vi skulde fortælle Bibelhist., men kunne ikke noget. Lustrup fortalte dog lidt. Så havde vi Lærebogsforklaring. Frikvarter. Sproglære og tilsidst Naturhistorie. AJ. fortalte om Løven og Tigeren, de to største Rovdyr. Løven er udbredt over hele Afrika, også i det sydlige Asien, og Tigeren har hjemme i Østindien navnlig om de store Floder.

Vi var i Skolen til Kl. 12 1/2, gik så hjem og spiste Fisk og Kartofler og Mælk og Kage. Så skrev jeg lidt op af Lærebogsforklaringen, savede et Stykke Kjød for Stine og drak så Kaffe og gik i Skole. Der fortalte Markus Geografi, han kunde det ikke godt og jeg kunde det heller ikke selv så meget godt. Så fortalte Forst. J. Fædrelandshist. om Knud den sjette og hans Forhold til Tydskland; efter Undervisningen klippede jeg Forstanderens Hår og da jeg kom hjem og fik spist Melmad var det Aften. I Aften læste jeg Bibelhist. om Jøderne under Grækerne og lidt Verdenshist. om Alexander den store og regnede lidt på Tavlen. Nu er Kl. 10 og nu vil jeg til Seng.

Vejret "efterårs". Vinden S.Ø.-S.V.

Tirsdag, den 5 Oktober. jeg kom op Kl. 6 1/2, læste min Bibelhist. over, spiste så Davre, så blev Lund båren ned i Sovekammeret, da han er syg og kan ikke tåle at være heroppe, så gik vi til Skole, men deroppe var Kl. 8 1/2 og vi fik Skjænd fordi vi kom for sent. Så fortalte vi lidt Bibelhistorie, det sidste før Makkabæerne og da vi var færdig fortalte Forst. J. videre, så

havde vi Bibelforkl. og så Frikvarter. Så havde vi en Time Annalyse. Vi betalte også Månedspenge, jeg betalte 10 Øre for mig selv og 10 Øre for Toustrup, jeg har også kjøbt mig et Blyant til 12 Øre. Vi skulde også have havt Matematik, men det var bleven Midd. så det drev over, og vi gik hjem og spiste, men skulde møde præsis Kl. 2, da vi skulde skrive Stil i Eftermiddag. Da jeg havde spist klippede jeg H.T. Nielsens Hår, drak så Kaffe og gik i Skole, der skrev vi så Stil i 3 Timer. Jeg skrev over det Ordsprog: "Det er den Største Sejr at overvinde sig selv", så gik jeg hjem og spiste Melmad og skrev så dette og nu er det snart Aften. Det er sandt i Formiddags kjøbte jeg ved Ausjon "Hammeriks Læsebog" af Tødstesen for 8 Mark 10 Skjilling, da jeg havde tændt Lyset skrev jeg et Brev til mine Forældre. Så spiste jeg Nadver og så kom der fremmede, Elever som vilde lege Ordsprog, og jeg måtte med, skjønt jeg er gal i Parykken over, at jeg intet har fået bestilt, nu skrev jeg et Brev til Bollerup om Andersens Jordbeskrivelse og så er det snart Sengetid.

Efterårsvejr. Vinden S.V.

Jeg læste Fædrelandshist. til Kl. 10 1/2 og gik så i Seng.

Onsdag, den 6 Oktober 1875. Jeg stod op Kl. 6 og læste Danmarkshist. og gik i Skole Kl. 8. A.J: fortalte lidt om den kristne Menighed i det andet Århundrede efter Kristus. Om den berømte Polikarp, der sagde at nu havde han tjent sin Frelser i 86 År og aldrig havde han bevist ham andet end godt, hvordan skulde han så fornægte ham. Polykarp var Biskop i Smyrna, og om Irenæus Biskop i Lyon fra hvem vi har et Brev, hvor han gjør gjældende at Trosordet har været til fra Apostlenes Dage og han nævner ledene deri, så vi ser at Bekjendelsen er den samme endnu som den har været fra den første Kristne Tid. Det er først Grundtvig, som har gjort opmærksom på, klaret det, at Kirken er ikke bygget på Bibelen, men på den jævne Bekjendelse (da det nye Testamente først er samlet 2-3 hundrede År efter Kristus) som det også hedder: "den ganske Skrift kan gjøre dig vis til Salighed ved Troen på Jesus Kristus." I den næste Time havde vi Regning, jeg begyndte at regne Pyramider og Kegler. Frikvarter. Så fortalte Forst. J. Fædrelandshist. om de forvirrede Forhold i Europa, om den franske Konges Giftermål med Valdemar den stores Datter m.m. om Bisp Valdemar som på Dagmars Bøn blev fri og forførte Vender til at gjøre Oprør, men måtte så vige fra Erkesædet i Bremen som han imidlertid havde fået efter at Hartvig var død. Så havde vi Øvelse i Geometri, gik så hjem Kl. 12 1/2 og spiste Fåresuppe og i Middag har jeg nu skreven dette og skal nu i Skole. Der fortalte vi Geografi om Århus, Horsens, Skanderborg, Silkeborg og Vejle.

Den sidste Time holdt Forst. J. et Foredrag over Ragnarokkampen, så gik vi hjem og spiste Melmad og så gav jeg mig til at skrive lidt op af Foredraget og det tog hele Aftenen til Kl. 10.

Jeg har idag givet 16 Øre for to Frimærker, og to for Pebermynte. I Seng Kl. 10 3/4. Vejret var koldt med store Regnbyger. Vinden S.V.

Torsdag den 7 Oktober 1875. Jeg stod op Kl. 6 og syede ved mine Bukser og spiste Frokost. Så gik vi til Skole i en øsende Regn Kl. 7 3/4, men da var der ingen andre kommen og vi fik ikke begyndt før 8 1/2. AJ. fortalte så videre om den Kristne Kirke på Konstantin den stores Tid. Den Tid måtte komme da Kristendommen måtte vinde Sejr, thi når Løgn og Sandhed mødes da har Løgnen tabt, så hvad der er af Sandhed kan ikke forhindres og hvad der ikke er må gå til Grunde. Det kom altså dertil at kristendommen blev Statsreligion, og Konstantin hæves jo til Skyen af de ældste Kirkefædre fordi det var ham, der tog den i sin Beskyttelse, og nu voksede Kirken i en farlig Hast og man skulde jo synes at det var godt, men der var dog en meget stor Hage derved, den varme stærke Kjærlighed som hidtil havde sammenbundet de Troende, det var ligesom den ikke kunde slå til, den kølnedes og nu blev Kirken langtfra så ren som den før var, thi nu strømmede alle ind i Kirken, Revl og Krat, fordi

der nu var timelig Fordel derved og der var en Ting som man i Kirken endnu ikke havde lært, at man ikke kan tvinge nogen i åndelig Henseende, og hvis det sker da bliver det kun et ydre Skin, der havde man ikke lært, man vilde tvinge alle ind i Kirken, man nedbrød alle Gude Huse, både de hvor den gik usømmeligt til, og dem hvor det på blot Menneskelig Vis gik skikkelig til, og man vilde på alle Måder tvinge Folk ind i Kirken. Og herpå har vi et godt Eks. i en af Konstantins Efterfølgere, Julian, som i sin Ungdom blev opdragen på streng munkevis med at læse og studere i Bibelen, men han fik herved og ved at se det stygge Liv der førtes ved Hoffet, et sådant Afsky for Kristendommen, at han omsider åbent erklærede den krig og her har vi det samme som når man vil tvinge Børn til at lære Kristendom i Skolen.

Skjøndt vi således må klage over at kristendommen tabte ved, at den blev Statsreligion, idet den nu trængte igjennem Samfundet og gjennemsyrede Tilstanden så Samfundslovene fra nu af blev bygget på Kristen Grundvold og skjønt den ikke var rodfæstet, så kunde den dog ikke omstyrtes i hvor stor Flid end Julian gjorde for at oplive det gamle halvdøde Hedenskab, så kunde det dog ikke lykkes, det kunne ikke rejses mere. Så havde vi tavleregning til 10 1/2. Frikvarter til Kl. 11 så Fædrelandshist. til Kl. 23 navnlig om Toget til Estland og lidt om Valdemar Sejrs huslige Forhold.

Dagmar døde 1213 efter at have været Dronning i 7 År. 2 År efter giftede Valdemar sig så

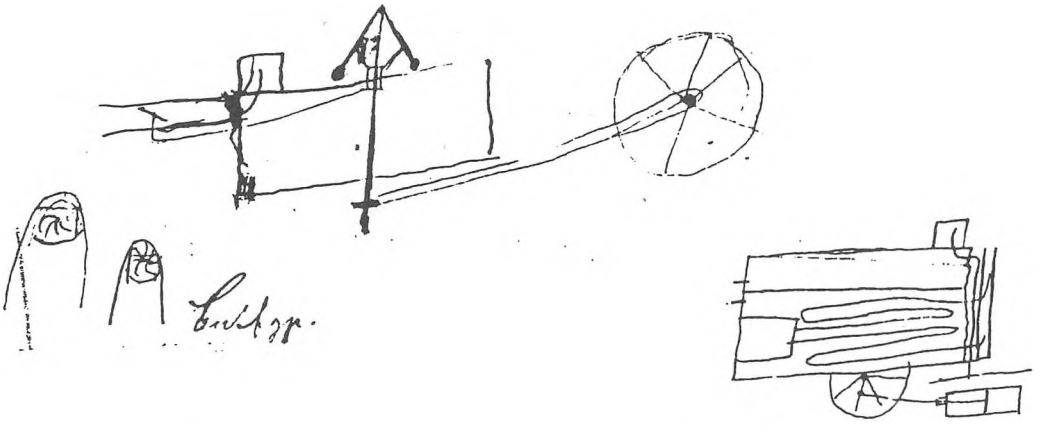

med Bengard, som også var det i 7 År. Så havde vi Naturlove, lidt mere om Dampmaskinen, om Reguleringssystemet, som ser således ud:

Så blev det Middag. Jeg fik en Kasse med for Fru Jensen, som jeg skilte ad, da jeg havde spist til Middag, skrev så lidt i min Dagbog, drak så Kaffe og gik til Skole, jeg fik mange Tak af Fruen for Kassen. Kl. 3 begyndte vi i Skolen. Forst. J. fortalte Bibelhistorie, derpå Geografi. A.J. fortalte om Kolding og Fredericia og de vestjydske Byer, så gik vi hjem og spiste Melmad, så tegnede jeg lidt, spillede og sang lidt i Mørkningen og i Aften læste til Kl. 10 1/4, så i Seng.

Vejret koldt med store Byger, Vinden stærk, S.V.

Fredag, den 8 Oktober 1875. I Skole Kl. 7 3/4. A.J. fortalte om Goterne, som første Gang optræder i Verdenshistorien som et dejligt og kraftigt Natur Folk, som endnu var i sin Barnealder ufordærvet, hvorledes det romerske Rige deles og Goterne trænger derned, og der bliver nu to, et øst og et vestromersk Rige.

Den næste Time Tavleregning, Frikvarter, så fortalte Forst. J. Bibelhist. til Kl. var nær tolv, så vi fik ikke Naturlære idag, vi gik så hjem og spiste, men i Eftermid. skulde vi om til Toldstedet og se Dampmaskinen og vi skulde møde på Skolen Kl. 1, og vi havde travlt med at blive

færdig. Stine var ikke hjemme og jeg måtte hjælpe Pigerne at få vore Melmadder skåren og da vi kom til Højskolen var Kl.snart halv et, de vare lige gået og vi gik naturligvis bagefter og nåede dem ved Præstegården, der havde de fundet et Pindsvin og stod og så på den. Vi mente at kunne sejle over Kanalen og derfor gik vi ind til en Smed, hvor vi kom forbi, og lånte en Stage der, men da vi kom ned til Kanalen var der ingen Båd, vi gik lidt længere og fandt en Båd, men den turde vi ikke tage uden Forlov og der gik så to op til den nærmeste Gård, hvor Ejeren boede for at spørge om at låne den, men de kom igjen med Afslag, altså gik vi videre og blev nu en stor Båd var, som stod under Vand, den vilde nogle prøve at tømme, men andre ville hellere gå udenom, vi var 24 ialt. Halvdelen blev, de andre gik så udenom, og der var jeg med, vi kom også først, men det havde vi ikke meget for, thi da vi kom til Maskinhuset var der ingen Folk. Maskinmesteren var i Byen og kom heller ikke hjem, vi måtte så nøjes med at se ind af Vinduet, så gik vi om til et lille Sted, hvor der var Beværtning, jeg kjøbte et glas Øl og gav 4 øre, spiste min Melmad og da vi havde set os om og set selve Nissumfjorden, og han ikke kom, gik vi hjemad. De sagde, at de havde fået Båden flot og så vilde jeg da prøve at tage den Vej, medens mine forrige Rejsefæller gik uden om, men det vandt jeg ikke noget ved. Nu vi fandt Båden, trådte i den, 8 ialt, men den stod op Grund, så måtte der to have Støvlerne af og i Vandet, at skyde den fra Land, men det kunne ikke forslå, en tredie måtte ud, Sagen

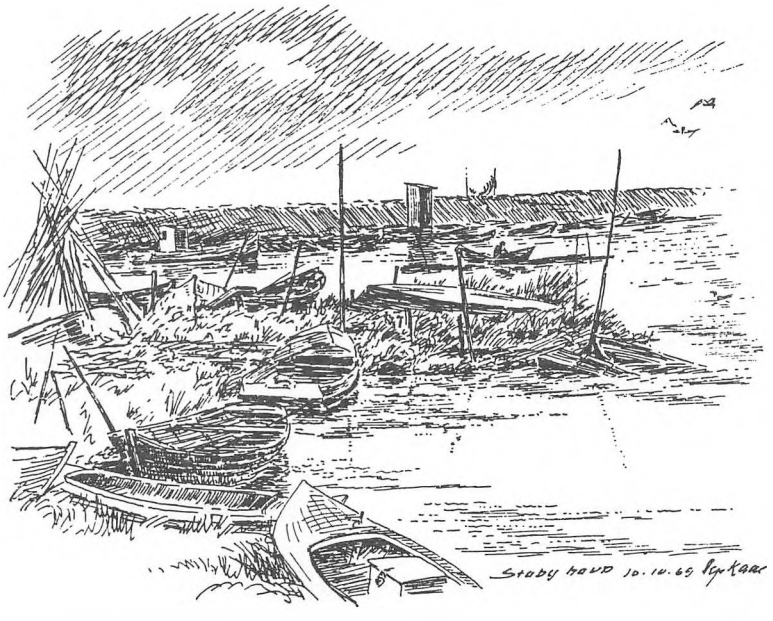

Staby fiskerihavn

var nemlig den, det var en temmelig stor Båd og den var halvfuld af Vand. Nu vi kom da lidt ud, og et Stød gik det nu godt, men snart stødte bi på Grund, da Kanalen kun er meget grund, så måtte en fjerde af og skyde på og det gik så lidt igjen, men det gik snart ikke, hvad var der nu at gjøre; vi 4, der vare i Båden vilde nødig i Vandet, så tage de, som vare i Vandet, hver en på Ryggen og vilde bære os i Land, men da vi var nær ved Land blev vi var, at der var Lergrav ved bredden og da han, som jeg red på, bemærkede et Hul og havde allerede det ene Ben deri og udstødte et Angstråb gik de tilbage til Båden med os igjen. Nu tog de en Stage og undersøgte nøje Grunden og fandt nu et godt Sted, derover bar de nu de to af os, medens jeg og en til trak Støvlerne af og nu tog vi 6 i Båden og fik den så næsten til Land. Det var lidt udpå Aftenen og Månen skinnede og nu kunne vi se at der hvor vi var vendt om, da vi mærkede Hullet, der var Vandet blankt og vi kunne tydeligt se, at det måtte være dybt der, og vi takkede nu Gud, fordi han havde reddet os fra at omkomme, thi blot et halvt Skridt mere,

og det havde vist været ude med mig og min Bærer. Bukserne vare blevne våde, så vandet løb af dem, men Hoserne og Støvlerne vare jo tørre, men da Benene og Bukserne vare så våde, blev Hoserne jo også lidt; vi gik så hjem og var nær gået vild, men fandt det dog,spiste så mælk og Grød og nu har jeg skrevet dette og da jeg er våd om Benene vil jeg gå i Seng Kl. er 9 1/2.

Vejret smukt og tørt. Vinden S.V.

Løverdag, den 9 Oktober. Jeg kom op Kl. 6 1/2, gik i Skole 7 3/4, der fik vi Forklaring over Elektriciteten, som udvikles ved, at man gnider to Ting mod hinanden, der er Elektricitet i ethvert Legeme, men ved nogle forplanter det sig så hurtigt bort, at det ikke kan mærkes, de Ting, hvor gjennem det går hurtigt, kaldes gode Ledere, men det hvor det ikke eller meget langsomt går bort, kaldes dårlige Ledere. Dårlige Ledere ere Luften, tørt Silketøj, ferniseret Glas; gode Ledere ere Metal, navnlig Jern og Messing og Kobber. Når man gnider to Gjenstande af uensartet Beskaffenhed, så udvikles der to Slags Elektricitet: positiv og negativ, ere disse to tilstede i lige stor Mængde, så hæver de hinandens Virkning. Holder man en Gjenstand med negativ Elektricitet i Nærheden af en, hvor der er begge Dele, så vil den positive i sidste stræbe at komme i Forbindelse med den negative og Gjenstandene tiltrække hinanden, medens ensartede Kræfter frastøde hinanden. Så gjorde vi nogle Forsøg med Elektrisermaskinen, vi stod i en Række og holdt ved hinanden og når så den yderste i Rækken rørte ved en Kugle, hvorpå der var overført Elektricitet fra Maskinen, gav det et ganske godt Stød igjennem hele Rækken. Også prøvede vi at stå på en lille Skammel, som stod på ferniserede Glasstolper, som jo er dårlig Leder, når man så med Hånden holdt om en Kobbertråd, som stod i Forbindelse med Maskinen, så kunde man få Elektriske Gnister på ham, hvor man vilde,nærme en Finger til ham, og også fra Piben, han havde i Munden, kunne man få sådanne Gnister.

Nu får det være nok med det, nu var Kl. 11; i den Time der var tilbage skrev vi så nordiske Folkenavne, jeg havde ikke Papir og skrev så på Tavlen. Så gik vi hjem og spiste Pandekager og Mælk og Brød, så lagde jeg mig lidt i Sengen, da jeg ikke er godt tilpas idag efter Turen i Aftes, og læste Verdenshist. - Danmarkshist., så kom Stine med min Kaffe. Da jeg havde drukken den stod jeg op og fik disse Navne skrevet op, så spiste jeg Melmad og gik op på Skolen og vilde have slået Tøj på for Fruen, men hun var ikke hjemme, så gik jeg op på Loftet med min Adressebog og fik skrevet i den, læste lidt i Avisen, så var det Aften og jeg gik hjem. Jeg gik ind til Peder Pedersen og holdt Snak med ham til Kl. 9, gik så hjem og spiste Nadver, skrev i min Dagbog for i Dag og nu skal jeg vel snart i Seng. Kl. 11.

Vejret tørt med Blæst. Vinden S.V.

Søndag, den 10 Oktober 1875. Op Kl 7, læste Geograf, drak Kaffe og spiste Frokost, ordnede lidt ved mine Bøger og læste igjen Geografi, gjorde mine Støvler rene,spiste Suppe til Middag. Peder Pedersen kom og vilde til Kirke, jeg gjorde mig færdig og fulgte med. Det var tyvende Søndag og vi havde Evangeliet om Kongesønnens Bryllup. Da jeg kom hjem, gik jeg ned til Kloster at hilse fra Jens Hedegård, der fik jeg Melmad og Kaffe, da jeg gik hjem var jeg inde på Skolen at høre om der ikke var Brev til mig; da jeg kom hjem var Morten Pedersen her og vilde have Pengene til Læregaverne. Jeg gav ham så de to Kroner, som jeg havde lovet, så skiftede jeg Klæder og læste lidt, men det blev snart for mørk, så lagde jeg mig i Sengen og sov godt en Timestid, så gik jeg ned at spise Nadver, vi fik kold Mælk og Brød, så læste jeg igjen til Kl. 10-1/2, og nu vil jeg snart i Seng.

Vejret koldt med Blæst fra Sydvest.

Mandag,den 11. Oktober 1875. Jeg kom op Kl. 6 1/2, læste på min Geografi, drak så Kaffe

og spiste Frokost og gik i Skole. Forst. J. sluttede Det gamle Testamente med at fortælle om Aleksander Jannæs Tyranni, om hans Sønner Hyrken og Aristobul, og Romerens Indgriben i Jødernes Sager, om Pompejus og Cæsar. Dernæst Forklaring over Balslevs Lærebog. (Frikvarter) A. Jensen fortalte om det danske Sprogs Kår til de forskjellige Tider og det var navnlig i Middelalderen, at det ligesom lå i Dvale og fremmede, Græsk, Latin, Tysk og fransk trængte i Stedet og skjønt der var flere som så dette og søgte at råde Bod derpå som Holberg, Peder Syv og Kingo, så var det dog først ved dette Århundredes Begyndelse at det rigtig blev til noget med Oehlenschlæger, Grundtvig og Ingeman, og det er mærkeligt at se med hvilke Stormskridt at det er gået fremad siden. Han læste lidt af "Julestuen" og "Jeppe på Bjerget" af Holberg til Middag. Så gik vi hjem at spise, men fik noget som jeg lignede ved Hønse- eller Griseføde. Jeg kjøbte Papir af Forstanderen for 5 Øre, da jeg havde spist, skrev jeg lidt op af Lærebogsforklaringen, gik i Skole; der fortalte vi om Skandinavien og om Norges Byer, så fortalte Forst. Jensen Fædrelandshist. Da han var færdig, gik jeg over til Ulfborg til Pastor Gjerlef for at bede om at blive fri for at komme til Eksamen. Jeg gik dygtig rask, da det var nær Aften, og kom der lige i Mørkningen. Der var da heller ikke noget i Vejen, når jeg underkastede mig en Prøve af Lærerne. Jeg måtte bie hos ham ilav han skrev to Breve, som jeg skulde have med, et til Forstander Jensen og et til Pastor Jørgensen. Da jeg fik dem skyndte jeg mig at gå hjem. Jeg gik ind til Fotograf Lund for at høre om Forstanderens Billede til mig var færdig,det var det dog ikke, så fik han min Adresse og lovede at sende mig dem med det første. Jeg skyndte mig så hjem, fik min Aftensgrød og skal nu læse lidt på min Geografi

Vejret tørt og koldt, Vinden S.V.-S.Øst.

Enhver som med Flid gik i Lærdom tilbunds - Latin på Papiret kun malte,

Med Fruerne Fransk og Tysk med sin Hund og dansk med sin Tjener han talte.

Tirsdage, den 12. Oktober. Jeg kom op Kl. 6 1/2, læste lidt, Kaffe og Davre og så i Skole. Forst. J. fortalte om den Kristne Menigheds første Tid, i næste Time Bibelforklaring (Frikvarter), så læste vi af Hammerichs Læsebog til Kl. 23, så fik vi Aritmatik, det havde jeg ingen Lyst til, og jeg gik Hjem, skrev lidt, spiste Middagsmad, skrev igjen lidt. Jeg gik så i Skole, der skulde vi skrive Stil, det varede længe før Læreren kom; jeg skrev over den Opgave: "Hvorledes bør en Børnelærer stille sig til Hjemmet". Det blev næsten Aften før jeg blev færdig dermed, det skulde være min Eksamens Stil og derfor blev den vist også dårlig, så jeg var inde og hjælpe Jensen med at lave Fodskamler til Fruen, holdt Snak derinde lidt, så fulgte Jensen med op at se til Lund. Jeg fik min Melmad. Kage, Melmad og Gåsesteg. I Aften har jeg skrevet lidt og skal nu i Seng, da Lampen ikke vil brænde. Kl. er 9 3/4.

Vejret gråt, i Form. lidt Regn, i Kveld klart. Vinden Syd- Øst.

Onsdag,den 13 Oktober 1875. Jeg kom op Kl. 6 1/2, da jeg var færdig til at gå ind til Davre kom Stine og sagde om jeg ikke kunde kjøre hen efter Doktoren til Lund. Jeg kjørte så efter ham, men da jeg kom hjem med ham, klagede hun over, at det var en dårlig Kudsk, så tænkte jeg, at så skulde jeg nok kjøre bedre næste Gang. Da jeg havde kjørt ham hjem igjen, gik jeg til Skole, det var i Regnetimen, de vare dog snart færdige (Frikvarter), så fortalte Forstander J. Fædrelandshist. og jeg bad om at få Naturlære. Vi fik da også lidt om Elektriciteten, han forklarede Leydner flaskens Brug, der udvikles negativt på den ene Side og positivt på den anden, men Glasset er imellem, når der nu bliver Forbindelse mellem Siderne, vil de to Elektriciteter stræbe efter at komme sammen, og det sker gjennem Ledningen. Og når vi med den ene Hånd nærmer os til Blykuglen og til Flasken med den anden, følte vi Stødet, idet de to Elektriciteter strømmer sammen, hvilket de ikke kunde gjøre gjennem Glasset. Når man føler Stødet ved Lynnedslag, så kan dette komme deraf, at når Tordenskyen er stærk ladt med

positive, vil den samtidig tiltrække den negative i vore Legemer og frastøde den positive, men i det Skyen udlades, vil den overflødige Del negativt, som nu er i vore Legemer søge tilbage til Jorden for at komme i Ligevægt, så et Menneske kan godt slås ihjel uden at træffes af Lynstrålen. Så kom Markus med Bøgene fra Kjøbenhavn, dem havde han fået i Ulfkjær, da han var ved Apoteket for Lund. Jensen forklarede også lidt om den galvaniske Elektricitet som udvikles ved at to forskjællige Metaller berøre hinanden. Så gik vi hjem at spise, men skulde komme straks igjen for at få Bøgerne delte, jeg måtte dog bie lidt for at få noget Bordtøj med til Højskolen, vi fik så Bøgerne skiftede. Der var dog en Time endnu, da skulde vi fortælle Geografi, men jeg skulde have mit Prøveregnestykke gjort, det fik jeg så, jeg fik to Opgaver, som ikke vare meget svære. Forstanderen underrettede os om, at han nok vilde have os til lidt Ekstraarbejde i Aften og så måtte vi møde Kl. 5 allesammen. Nu kom Tiden da og det første Arbejde var da at drikke Kaffe med Hvedebrød til; da vi var færdig med det, måtte vi have nogle Billeder at se, navnlig "Befordingsmidler". Vi sang et par Sange til Fortepianospil. Så skulde vi til at finde Nøglen, og det var morsomt. Dernæst legte vi Ordsprog, f. Eks. "Skoletvang", "Elefanter", "Svendeprøve", "Høg over Høg", o.s.v. Så måtte vi til Bords og først spise Kartofler med Boller og Sauce og så Rumbudding og endelig Puns. Herover holdt først Forstander Jensen en lille Tale og sagde, at det var jo ikke så rart uden videre at ordre Folk til Arbejde, og det var navnlig hans Kones Skyld, at det var blevet til, thi de Kvindfolk er nu sådan, at de sommetider ikke er så meget rare, hvilket vi alt har set (Høg over Høg), men iagtet dette kan man dog ikke undvære dem. Han takkede for det Samliv, vi havde ført i Sommer og "skjønt jeg undertiden har kunnet ønske at somme havde lidt mindre Kvægsølv i Blodet, så tror jeg do nok at de har fulgt Undervisningen med Interesse". Og han ønskede at vi alle måtte gå til vor Gjerning og udføre den med Glæde, så var han vis på, at den vilde bringe Velsignelse. A.Jensen takkede også for de Timer, vi havde tilbragt sammen og ønskede, at vi med Glæde vilde Dvæle ved Mindet om Staby Højskole. De (Lærerne) havde søgt efter bedste Evne at lede os på et godt Spor, og han håbede også, at det for mange vilde blive til Velsignelse, at de kom til at indse at det gjælder om at være Menneske. Knudsen takkede Lærerne, M.K. Jensen ligeså. Forstander Jensen udbragte Sofie Strandbygårds og med den alle, især de unge, Kvinders Skål. Jens Hårh udbragte et Leve for Begge Lærerne. Så så vi igjen nogle satiriske Billeder "Punk", så et Menageri, legte Ordsprog og Katekiserede, sang til Slutning en Sang og nu sluttedes denne fornøjelige Aften Kl. 2. Jeg sagde Farvel til Lærerne og Eleverne for i Sommer.

Givet 20 Øre for Aviser, 10 til Staldkarlen i Ulfborg, 5 Mark 14 Skilling til Tøstesen, 8 Mark som P. Knudsen skulde betale mine Bøger med.

Vejret gråt med Regn og Blæst fra Øst.

Torsdag, den 14 Oktober 1875. Jeg kom op Kl. 5 1/2, drak Kaffe, fik min Regning opgjort, og mine Sager ordnede. Jeg betalte 4 Rdl. til Stine foruden dem, hun havde fået før, og skrev et Kvittering for min Understøttelse, som Jens Kr. Nistrup så skulde hæve. Klemensen og Laursen var ikke oppe, dem tog jeg Afsked med tillige med Husets Folk. Markus og Tovstrup, Peder Pedersen og Nikolaj fulgte med til Stationen. Jeg var inde hos Bageren og kjøbte for 4 Skilling Kager,kom så til Stationen og fik min Kuffert garanteret, fik Rejsekort, så kom Toget, jeg tog Afsked med mine Kammerater og rullede nu afsted. Jeg havde ikke fået Billet længere end til Tarm, men da jeg stod af der, kunde jeg ikke få nogen Billet. Men Konduktøren lovede at skaffe mig en uden Tillæg i Tistrup, det gjorde han også. Den første kostede 1 Kr. 65 Øre, den sidste 80 Øre. Rasmus og Teodor var på Stationen, da jeg kom; der gav jeg 40 Øre ud til Puns og 4 Mark 8 for et Klæde til Teodor, kjørte så hjem. Så var det Middag og Moder havde Suppe til mig. I Eftermiddag fik vi Sengen flyttet ind i det lille Kammer, som de har indrettet til mig. I Aften læste jeg "Jeppe på Bjærget", som de morede sig godt over, og nu skal jeg i Seng Kl. 9.

Vejret koldt, halv Storm fra N. Vest.

Fredag, den 15. Oktober. Jeg sov længe i Dag. Gik til Sækbæk Skole i Regn og Blæst. Var inde hos Lindberg en halv Times Tid. Kom så i Skolen, sang lidt og talte lidt med Børnene, de skrev lidt på Tavlen, læste nogle Vers og blev fri Kl. 12 1/2, da vi ingen Bøger havde i Skolen. Jeg var så inde hos Jørgens og holdt Snak lidt, fik Kaffe og gik så hjem, læste Indbydelse fra Rom om Husvennen, fik nogen Knager slået op o.m. I Aften læste jeg lidt af "Arne", lidt af Barfod,og lidt om Selvhjælp. Jeg skrev til Holm om "Birkedal den hellige Historie" og sendte 3 Kr. 58 Øre til Bollerup, 8 Øre til Forsendelsen; fik 20 Øre af Teodor.

Vejret koldt, med Blæst og Regn. V.N.Ø.

Løverdag, den 16 Oktober. Jeg gik til Skole Kl. 8 1/2, omme i Kroen med Smør og Kaffesager. Der var ikke mange i Skolen i Dag, da Vejret var dårligt. Om Middagen var jeg omme hos Degnens og spiste Kål, holdt Skole til Kl. 4, omme i Kroen efter Sagerne, Stine gav mig Kaffe. Da jeg kom hjem fik jeg noget varmt til Aftensmad, øvede mig lidt i Sang og Spil; så kom Andreas til Gravses med sine Støvler, som skulle gjøres ved under Hælene, men da jeg ingen Sinker havde, fik han dem med sig. Jeg læste: "Jeppe på Bjærget" for ham. I Seng 9 1/2.

Vejret koldt, med stadig Regn, Vinden N.Ø.

Søndag, den 17. Oktober. Jeg sov længe, drak så Kaffe, hjalp med at rydde op i Huset, kogte noget til Davre, gik så i Kirke, men kom for tidligt. Evangeliet om den kongelige Tjener i Kapernaum. Gid vi kunde sige: "Se her er jeg, o Herre, og de som du gav mig." Da jeg havde spist, gik jeg ned til Birkjær og over til Nielses, han tog Lovning på at få Part i "Husvennen". På Hjemvejen var jeg til Eskilds og Niels Peders; da jeg kom hjem, læste jeg lidt af "Arne" og skal nu i Seng Kl. 9.

Vejret koldt med enkelte Byger. Vinden N.Ø.

Her, i denne week-end d. 16.-17. oktober 1875, standser vores beretning fra Hans Th. Pedersens dagligdag, efter at han var kommet godt tilbage til sit hjem i Transbøl og begyndt på sit undervisningsarbejde på Sækbæk skole. Ganske vist fortsætter dagbogen endnu en tid, men vores interesse omfatter jo ifølge sagens natur hovedsagelig det, der angår vor egen lokalitet. Så skulle man undervejs være blevet så interesseret i Hans Th. Pedersens historie, at man har lyst til at læse videre om hans dagligdag, kan man gå til vores lokalhistoriske arkiv på Staby Skole og låne kopien af hans hele dagbog. Afslutningsvis kan dog røbes, at Hans Th. Pedersen var blevet så inspireret af den megen lærdom på Staby Højskole, at han fortsatte med at læse op af "Jeppe på Bjærget" for alle, der ville høre på det.

Eva Krogh/John Smidt

En Rejse til Viborg

om Landmandforsamlingen 2. Juli 1875

Af Hans Thomas Pedersen

Dagbogen er omtrent gengivet med stavefejl, tegnfejl og gammeldagsbogstavering

Det var Fredagen den 2 Juli 1875 at vi Elever på Staby Højskole tilligemed begge Lærere vilde gjøre en Rejse til Viborg for at se Landmandsudstillingen og tillige den gamle By som er navnkyndig fra den tidligste Historie. Første Gang der var Tale om denne Rejse sagde jeg rent nej; ikke fordi jeg ikke havde Lyst dertil men fordi jeg syntes jeg havde ikke Råd til at afholde Udgifterne og fra først af var der ikke mange som meldte sig; af samme Grund, men da det led nærmere mod Tiden blev Lysten stærkere, og da Læreren gjerne vilde have os med fordi han troede vi vilde have Gavn og Glæde deraf og han sørgede for at vi kunde få Prisen på Billetterne nedsat så billig som muligt og der blev da også et Ekstratog tilladt at måtte gå tidligt om Morgenen fra Ringkjøbing og til dette Tog blev Billetterne betydeligt nedsat for at der kunde komme så mange til Viborg som muligt. Billetterne til dette Tog kostede kun 4 Kroner og så fik vi Adgangsbilletten til Udstillingen med det samme og så syntes jeg, at jeg ikke godt kunde blive hjemme vi vare atten Elever som tog med. Toget skulde ankomme til Ulfborg Kl. 5 1/2. Vi skulde gå fra Skolen Kl. 5 og den Dag kunde vi komme op i rette Tid, hvad der ellers kniber lidt for somme til daglig, men et gammelt Ord siger: "Man kan hvad man vil" og der er noget sandt i det thi en god Villie drager et stort Læs, men denne Dag kom alle i god Tid. Vi kom da også for tidlig til Stationen og vi måtte jo så vente, men hellere en halv Time for tidlig end 5 Minutter for sildig, der var så mange Folk at den lille Ventesal slet ikke forslog og Folket stod jo så udenfor på Perronen var det ganske fuldt af Folk som nysgerrig så efter om Toget ikke snart vilde komme, omsider kom Damphesten som pustede i Skjøget og da den var nær ved at skulde standse gav den et Hvin, så det skingrede. Nu giver den holdt og der var mange tomme Vogne også Godsvognen thi dem måtte vi tage til takke med når der ikke var andre. Vi Elever havde aftalt at vi vilde være i en Vogn. Nu råber

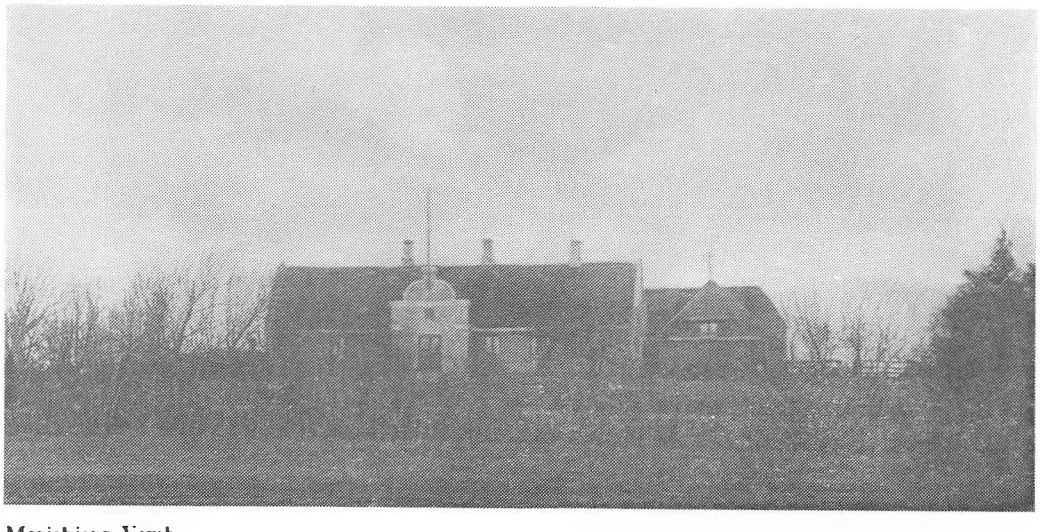

Mariebjerg. Vemb

Konduktøren, "Hvem der vil med Toget må tage Plads" og nu gik det som det bedst kunde, man stimlede på så at den ene ikke kunde komme ind for den anden og vi Elever blev skilte ad fordi nogle var så ivrige og stimlede til så der kom for mange i Vognene. Jeg og nogle flere tilligemed Lærerne gave Tid og vi kom da også i en Vogn hvor der var nogenlunde Plads så vi kom da til at sidde ned det var rigtignok en Godsvogn, men der var da Bænke så vi kunde komme til at sidde. Jeg sad rigtignok ikke meget fordi jeg gjerne vilde se mig om og jeg stod for det meste ved Vinduet når jeg kunde komme til. Vi blev altså indpakket og Toget gik til

Brænderigården - Sønderland - Holstebro

Vemb, der var også nogle som skulde med, men der var ikke så mange som ved Ulfborg, så gik det videre til Holstebro, hvor vi også gav holdt der var heller ikke mange som skulde med

Enghavevej - Ahlgade.Holstebro

Holstebro gamle sognekirke

vi holdt temmelig længe og det gav et lille Sæt i Vognen vi tænkte at det var Lokomotivet som gik for, men siden har man sagt at det var Toget nordfra som løb imod, det varede også temmelig længe inden vi kom afsted og vi vare ved at knurre lidt over at det varede så længe men omsider gik det videre til Struer; der er på vejen der til flere mindre Holdepladser, men da det var et Ekstratog så holdt vi kun ved Hovedstationerne. Hvad Egnen angår på den nævnte Vej, da er der; fra Ulfborg til Vemb, skøn? men nord for Vemb aftager den og der er næsten ikke andet end jævn sort Hede indtil vi kommer hen imod Holstebro, så bliver Egnen lidt bedre. Holstebro er en lille venlig By som ligger i en lille Dal ved Stor Å en del af Byen ligger lidt vesten for den øvrige Del Holstebro er ikke stor og hører heller ikke til de smukkeste Byer. Hidtil har Egnen været temmelig jævn, men lidt nord for Holstebro begynder det at blive bakket og her så jeg i en Banke hvori der var Kalk og hvoraf det også udgravedes hvorledes Kalken lå i Lag mellem Flint omtrent et lige tykt Lag af hver Slags. Efterhånden som vi kom nærmere til Struer blev Egnen også bedre og Korn og græs stod her meget godt. Kløveret var for det meste slået og stod i Stakke da vi kom hen imod Struer som ligger ved Limfjorden kunne vi se denne (jeg så den naturligvis for første Gang, da jeg ikke har været så langt udrejst før,) - Det var smukt Vejr og vi kunne langt ud over Fjorden. til venstre havde vi Vænø og til højre Salling og midt mellem begge i det fjerne kunne vi øjne Kysten af Mors. Nu ere vi nær ved Struer, som ligger ved Limfjorden, denne By har hævet sig betydelig i den senere Tid thi der er jo god Sejlads til den og nu da Banen er kommet i Gang på Vestkysten er der meget stor Færdsel og Handel. lidt før vi kom til Struer kjørte vi gjennem en af de største Banker som vi kom til på hele Rejsen, den var så høj at da vi kjørte i gjennem den kunde vi knap se over den. Nu ere vi ved Struer Station og gjør holdt. Damphesten komme forbi os og løbe hen til den anden Ende af Toget som var temmeligt langt, vi skulde nemlig kjøre i modsat Retning, altså imod syd, da Toget var så stort fik vi to Heste forfra Struer. Da vi kjørte fra Struer så vi en Række Vogne som kjørte fra Struer, der var over en snes små og vi tænkte, at

Struer Station - Struer Arkiv

det var Bryllups Folk, men i Viborg hørte vi at det var Medlemmer af Landmandsforsamlingen som vilde til Vesterhavet. Jeg sagde før at vi kjørte mod Syd, men det var kun kort, vi kjørte i en Bue til venstre omkring Vænø Bugt og kjørte snart i øst og siden i Nordøst der kom vi forbi Vinderup Station og så til Skive imellem Struer og Skive ved jeg ikke noget at fortælle. Kornet var her som de fleste Steder og der var også mange Bakker hvad der iøvrigt er på hele Vejen fra Struer til Viborg. Skive er en temmelig smuk lille By og ligger ved Skive Fjord. Der lå mange Skibe i Havnen og de vare smykkede med Dannebrog vi forundredes os over hvorfor det kunde være, men siden hørte vi at det var til Ære for dem som vi så i Struer der kjørte til

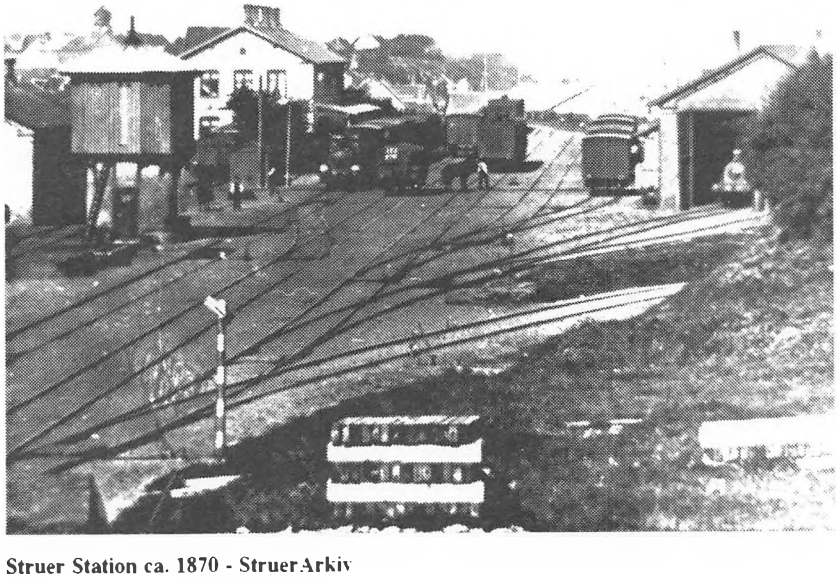

Struer Station ca. 1870 - Struer Arkiv

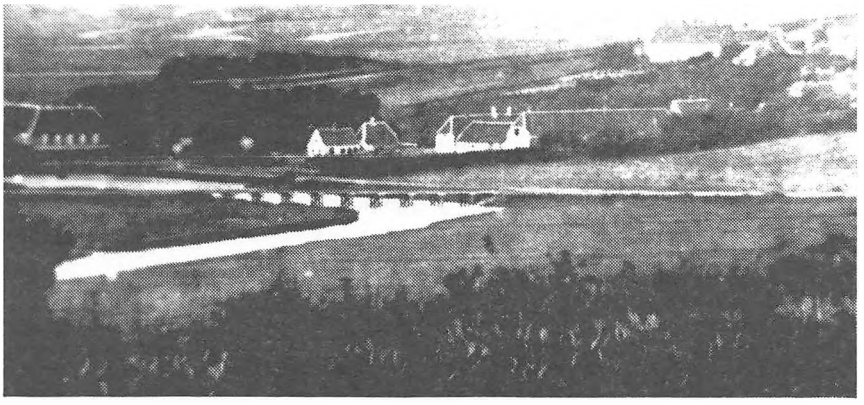

Skive ca. 1865

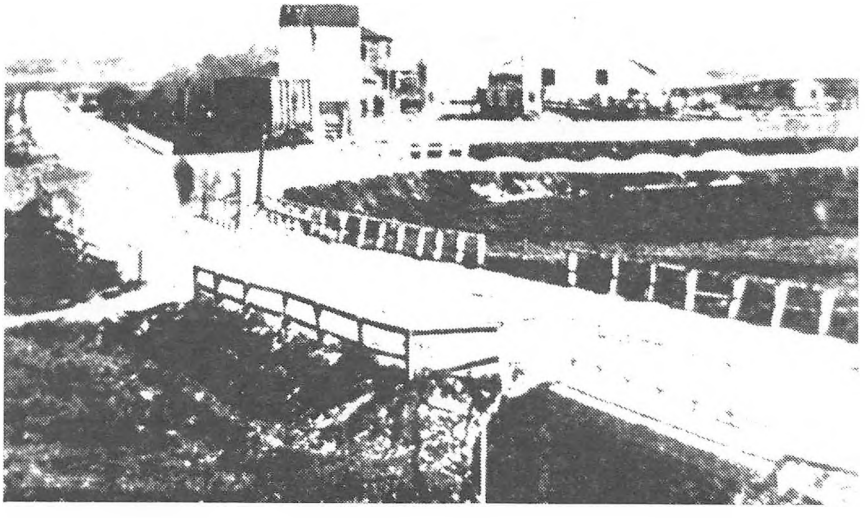

Skive Banegard 1871

Vesterhavet. I Skive holdt Toget også temmelig længe og vi vare ved at knurre så småt over at vi ikke kom afsted og der var somme der gik af Vognen og fik en lille Tår over Tørsten endelig kjørte vi da videre og kunde nu se Skive som lå ret ret smukt Byen er ikke stor, men der er helt net og ved sine skjønne Omgivelser Fjorden og lidt Skov var der også og da den tillige ligger på Skråningen ned til Fjorden tager den sig meget venlig ud. Den næste Station vi kom til er Højslev her var en meget stor Sø "Taitum" bleven udtørret og der var nu en stor Eng som vrimlede af K.? og de var også Høstakke derinde. Den hele Slet er flere hundrede Tdr. Land som nu bærer rigelig Grov og har derved skaffet sig en stor Indtægt og vi ser her at

man ikke skal være bange for at ofre lidt på et sådant Arbejde hvor der som her kan være Håb om at få Bekostningen erstattet. og jeg er vis på at dette Udtørringsarbejde betaler sig godt skjønt det jo har umådeligt meget at få sådan en Sø tør. ved Højslev og de følgende små Stationer holdt vi ikke længe, men sagrede jævn afsted, men det gik ikke meget hurtigt og somme talte om, at man kunde gjerne stå af og løbe bagefter og dog følge med, det vilde vedkommende dog vist nok være bleven kjed af, men rigtignok gik det ikke meget hurtigt, skjønt der var to Heste for på Grund af at Toget var så stort der blev sagt at der skulde være 1500 Mennesker med og der var også en lang Række Vogne måske en af de længste der har passeret den vestjydske Bane, så jeg troer ikke at det ikke var af Mangel på Villie, men Mangel på Kraft, når det ikke gik hurtigere, vi kom da også til Viborg alligevel skjøndt det tog henved en Time længere end vi havde gjort Regning på. Egnen fra Skive til Viborg er har ikke noget videre tiltrækkende ved sig og der er for en stor Del sort Hede, mod Temmelig stor i Bakker så det har kostet meget Arbejde at få Banen sat igjennem der; der er flere Steder hvor man kjører gjennem Bakker så store, at man fra Vaggonerne knap kan se over Bakken.

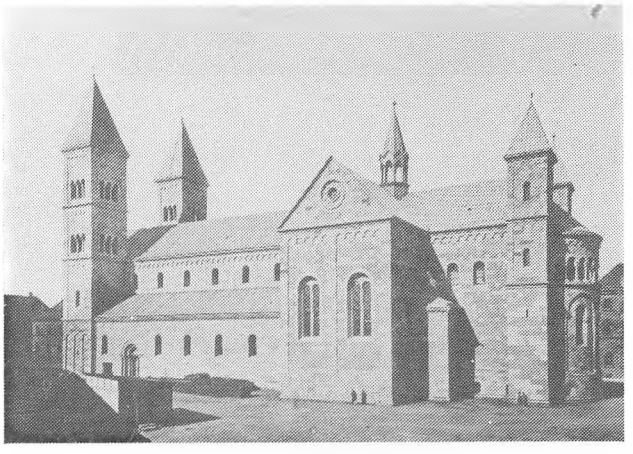

Viborg Domkirke fotograferet mellem 1876 og 1880

Omsider fik vi Øje de to Tårne fra Domkirken i Viborg og så vidste vi da at det ikke vilde vare så meget længe før vi kom dertil, men der var nok henved et. Mil. Snart fik vi Hald Skov i sigte (den eneste større Skov jeg har set). Denne Skov som tilhører Hovedgården Hald,ligger syd syd vest for Viborg og til venstre for Banen når man kommer Syd fra. Skoven er omtrent fra alle Sider omgiven af Hede og den er derfor skjøn. Imod Nord og Øst er der for ikke lang Tid siden plandtet en stor Del navnlig Nåletræer som stode så dejlig grønne mellem Lynget. Den gamle Skov består derimod for det meste af Eg. Nu ere vi komme nær til Viborg og Toget begyndet at sagtne sin Fart og det var helt vel betænkt af det for at vi bedre kunde få tid til at se hvad der nu lå for os. Hvilken smuk Udsigt, til højre lå Viborg Sø, med sine Skjønne Omgivelser som på flere Steder bestod af lidt Skov og det er et herligt Syn for os Vestboere, som ikke ere vant til at se andet end den flade Mark, således at se Sø og Skov bugte sig imellem hinanden. Tilhøjre ligger Viborg denne gamle By, som har været Danmarks vigtigste i en lang Årrække fra den tidligste historiske Tid jeg havde ikke tænkt mig den nær så smuk ja selve Byen i sig selv er det ikke så smuk men dens Omgivelser og det tager sig smuk ud især fra syd og øst. Vi kjørte fra syd ind til Byn, men et godt Stykke før vi kom til Banegården, som ligger i den sydøstlige Kant, kom vi til en Alle som gik langs den vestre Side af Banen og her var Træer så høje og ranke så det var en Lyst og her var en meget stor Planteskole hvor alle Slags Træplanter stode så grønne og friske, nogle meget små andre større. Endelig ere vi ved Stationen og Toget standser og Folket stimler ud af Vognene og vrimler omkring imellem hverandre og man kan jo nok tænke at 1500 Mennesker må være en kjøn lille Flok. Vi Elever havde aftalt at vi ville se at samle os om Lærerne da vi ikke vare kjendte i Viborg det lykkedes os da også at bleve samledet og nu fulgtes vi ad os ad byen og lige hen til Udstillingspladsen som var en stor Plads vest for Byen der var indhegnet med Plankeværk der var kun et Sted hvor man kunde komme derind og her måtte man kjøbe Billet før man fik Lov til at gå ind eller hvis man havde det før, som vi havde, da forevise det. Udstillingspladsen var meget stor og dog stod der

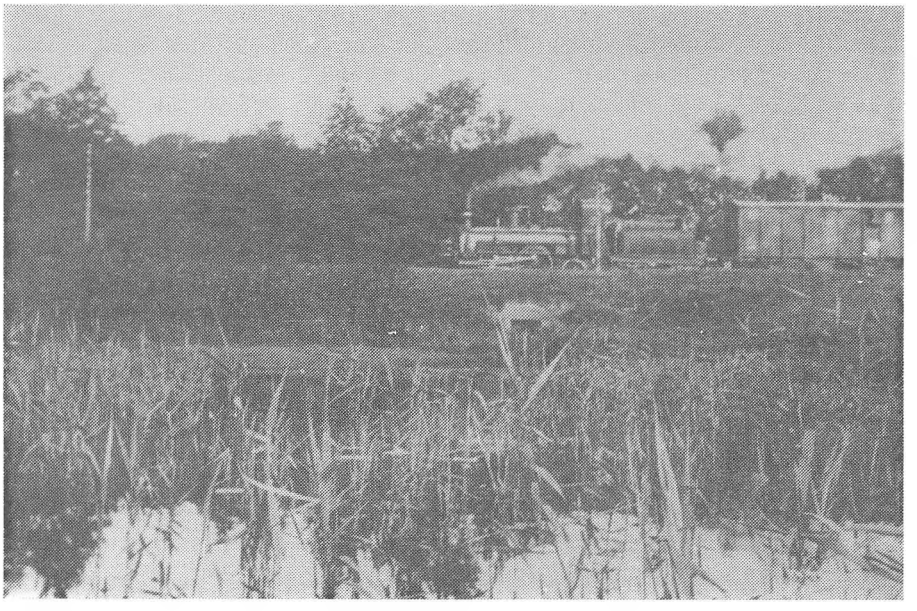

Tog ved Sønderso ca. 1890

næsten ingen Steder tom, der var en Masse af alle Slags Maskiner navnlig Tærske og Høstmaskiner Tærskemaskinerne gik for Damp de fleste af dem var en farlig Støj og Hvissen på de Dampmaskiner som trak dem der var også Tærskemaskiner til Håndkraft Høste- og Slåmaskiner var der især mange af dog var der ikke to lige dan, men jeg kunde dog ikke ? Klynejord mod den går ned i Graven og der kan man blot læsse på så trækker den det selv op og snart kommer det fuldkommen æltet fra Maskinen og så var der en Maskine til at stryge Teglsten på og så var der en Vindmølle til at trække Vand op med, det var meget simpel i den Sammensætning og jeg tror snart jeg kan huske hvordan den var lavet så var der mange Såmaskiner både til almindeligt Korn og til al Slags Rodfrugt. Der var også en Rivemaskine og mange forskellige Slags Plove og Harver, der var dobbelte Plove som kunde tage to Furer, men jeg synes ikke at de vare så rare da de vare så svære så der kunde nok have behov at komme fire Heste for dem og så er der vel ikke meget sparet og det vil dog vist falde vanskeligt at pløje så godt med en sådan som med en enkelt Plov nu tror jeg at have nævnt de vigtigste af de Maskiner der vare på Pladsen ja det er sandt, der var en Tærkmaskine der var sådan indrettet at den selv kunde løfte Halmen op på Loftet - så så jeg også lidt på Dyrudstillingen. For det første var der mange smukke Heste. som stode i dertil indrettede Stalde i en Kreds rund ved den ydre Side af Pladsen. her vare Hoppe med Føl og Hingste og flere det var virkelig smukke Dyr både kjønne og fede især dem fra det nordlige Jylland der var også Fuldblods Heste disse ere meget forskjellige fra den egentlige danske Hest de ere nemlig Tynde og smækkre, have lange og fine Ben og ere ikke meget fede, men ere dog meget kjønne og se ud til at være meget gode til at løbe, hvad de da også ere berømte for.

Indenfor Hestene var der igjen Stalde hvor der var Køer og Får og kort sagt alt Slags kvæg det var virkelig noget der var værd at se der var Får som havde, (ja, nu vil jeg ikke gjerne lyve, men jeg tror nok at der sagdes) Uld der var 10 Tommer langt og der var nogle som vare så brede som en Dør man kunde se at det er ingenlunde lidt eller ringe hvad vi i lille Danmark kan frembringe. i Midten af Pladsen var der oprejst et Slags Telt hvorfra der holdtes Taler og hvorfra et Musikkorps af og til spillede. I et stort Telt ved den ene Side vare en Masse af forskjellige Gjenstande. Der var en Mængde Kjernemaskiner af forskellige Slags. Så var er flere Der var en Kjernemaskine hvori man kunde på enge håndkjerne fem forskjellige Slags

Mælk eller rettere man kunde der var fem forskjellige Rum som kjernede samtidig der kunde man forsøge om hvor Ko gav lige meget Smør. Så var der ostepresser også af forskjellige Slags. Så var der Smørælternaskiner, og der var en ?Aleng?maskine således var der også en hvor man samtidig fik Kornet renset og fyldt i Sække og vejet med det samme, Ja der var så mange Gjenstande at jeg ikke kan huske de halve og derfor vil jeg lade det rent være. Ved en anden Side i Soldaternes Ekserzerhus var Husflidsgjenstandene udstillede og her var ligeledes en broget Mængde og forskjellige Genstande her var både fine og grove der var også Tøjrestager og Studejender flettede af Siv som også fik en lille Opmuntringspræmie jeg tror 10 Kr. nogen fik Præmie for Kurvebinding og der var også kunstige Bihuse men jeg kan ikke huske hvordan der vare indrettede da jeg ikke havde Tid til at se den ret efter. Vi vilde gjerne holde os sammen og blive ved Lærerne for at de kunde forklare os lidt af hvad vi så, men det var vanskelig i den store Folkemængde og vi bleve også undertiden skilt ad. Det var imidlertid blevet langt ud på Eftermiddagen og vi havde nu set det meste flygtigt over da vi dog vare nogle samlede med Læreren, så gik vi med at se Domkirken som er en af de ældste Kirker i Danmark Den er under Ombygning i denne Tid og det lider til Fulde endelser?, men den skulde være i samme Stil og Form som den var før. Det er en meget smuk Kirke og den er også stor i Sammenligning med dem jeg har set den er bygget af bare Kampesten overalt udvendig disse ere pænt afarbejdede og der er mange Søjler af Kampesten således på Tårnet med den østre Ende hvor der står en Rad rundt om og af imod Toppen og indenfor den er der en Gang hvor man kan gå op fra det indre af Tårnet og her har man en dejlig Udsigt over Omegnen mod den Skjønne Viborg Sø. Domkirken har 5 Tårne i alt to meget høje ved den vestre Ende disse rage langt op over Byen og jeg fortalte jo at vi så dem længe før vi kom dertil og kunde se Byen og dog ligger Kirken lavt. Så er der et Tårn ved den østre Ende, som jeg allerede har fortalt og så er der en på hver Side af Koret Kirken selv er vel omtrent så bred som en almindelig Landsbykirke er lang og Længden er i Forhold derefter. Nu går vi ind i Kirken, den er på en Måde adskilt i 3 Rum i Midten er den største Plads, men ved hver Side er der en bred Gang som er adskilt fra det midterste Rum blot ved Søjler som naturligvis ikke stå så nær samlede, så den er jo i Grunden kun et stort Rum. I det midterste Rum var der lagt Gulv af Teglesten sagtens skulde der Sement ovenpå, men ved Siderne var er ikke lagt Gulv endnu. I Koret arbejdedes der endnu og der var dog noget tilbage inden den blev færdig. Fra Koret er der et lille Kapel til hver Side i den ene stod der nogle Ligkister, men jeg ved ikke hvis Lig det er. I den anden var der en hel Mængde af alle Slags navnlig udhuggede Billeder, som jeg tænker havde stået i Kirken, men var flyttet derind da Kirken blev revet ned og på Væggen hang der en Rustning og en Hjelm som der siges at være Kong Erik Glippings, som blev Myrdet i Finnerup Lade sydvest for Viborg. Laden er dog ikke mere, der var også et lille Stump af et Sværd som ligeledes skulde have tilhørt ham, men det var næsten oprustet. Nede under Koret er der en Kryptkirke som er omtalt fra Munkenes Tid og hvor der fortælles at de sang for Erik Glippings' Sjæl da han var død sådanne Steder har det derfor Interesse at dvale selve denne underjordiske Kirke er slet ikke så lille den bæres af runde Kampesten søjler og de ere så glatte som Glas så der er Sandsynlighed for at der er fordedes noget dernede På Grund af Mangel på frisk Luft der lidt uhyggelig dernede og det er tillige halvmørk midt i lidt fra den vestre Ende stod en noget stor 7 Armet Lysekrone som skulde være mange 100 År gammel. Her er ligeledes et lille Kapel til hver Side og her stode også nogle Ligkister. Fra Koret er der Opgang til det østre Tårn man går op ved den ene Side og ned ved den anden gjennem en Spiralgang og nu var vi som jeg før fortalte ude og gik rundt om Tårnet indenfor Søjlerækken. hele Kirken giver et Indtryk af temmelig stor Dygtighed i Byggekunsten navnlig ved sine mange Stensøjler og tillige Stenene i det hele ere meget smukt forarbejdede. Jeg syntes at jeg ikke ret kunde få nogen Forestilling om Kirkens virkelige Størrelse fordi man ikke kunde se den i Frastand. Nu må vi vel hellere være færdig her med. Vi gik nu hen i en Have som lå norden for Kirken og her lå Hans Tavsen begravet. Over Graven stod der en høj Støtte af Sten, men Indskriften kan jeg ikke huske. Her var meget smukt her var store Træer og imellem dem var der Blomster, men mens jeg og et par Elever mere var derhenne blev Læreren tilligemed de andre borte hvad jo let kan hænde i en Kjøbstad, vi gik da op efter

Udstillingspladsen og hen imod Aften traf vi dem igjen. Forstanderen havde havt Umage med at få Logi til os om Natten, vi vilde nok blive der til Dagen efter når vi kunde få Logi foren billig Pris, thi vor Jernbanebillet gjalt til næste Dag og så vilde vi til Lejren om Løverdagen. Vi havde hørt at der kunne nogen Elever få Logi i Tugthuset. Der havde Forstanderen været, men der var ingen Plads, men han havde endelig fået Tilladelse til at vi måtte ligge i Borgerskolens Gymnastikstue på Jorden i noget Halm her lå vi da om Natten det var vel ikke nogen bekvem Seng men jeg tror dog nok de fleste sov godt; thi da man om Morgenen fortalte at de havde tordnet var der ingen af os der havde hørt noget til det. Om Morgenen fik vi Kaffe og Hvedebrød til og vi betalte for det hele 2 øre. det var jo ikke så meget da der var dem der gav over to Daler og vare måske slet ikke bedre tilpas. Det var aftalt at Lærerne vilde møde på Skolen om Morgenen for at vi så kunde følges ad de kom også, men det gav sig nu til at regne meget stærk og vi måtte derfor tøve lidt inden vi kom Afsted. Vi vilde over til Asmild Kloster som ligger østen for Byen og på Vejen kom vi forbi Rådhuset som er helt nyt og et meget storartet Bygningsværk som ligger nordøst for Domkirken. Fra Byen i øst går der en Landevej som på begge Sider er beplantet med store smukke Træer og tilvenstre tæt ved Byen er der en åben Plads med Digterens Sten Blichers Grav med en høj firkantet Mindesten hvorpå der står et Vers som han selv har lavet og lyder således:

Min Fødestavn er Lyngens brune Land
Min Barndoms Sol har smilt på morkin Hede
Min spæde Fod har trådt den gule Sang
Blant sorte Høje bor min Ungdoms Glade
og han synger videre

Skjøn er for mig den blomsterløse Vang
Min brune Hede er en Edens Have
Der hvile også mine Ben engang
Blant mine Fædres lyngbegræssede Grave.

Nu gik vi videre med Vejen mod det over Søen som ligger til hver Side af Vejen. da vi kom over Vejen Søen på den anden Side var det temmeligt højt og herfra havde man en meget smuk Udsigt over Viborg By som ligger i en Lavning ved Søen, man kan helt overse den med sine store Bygninger og Kirker og der er mange Træer i Byen så det er et meget kjønt Syn ved den venlige Sø med de Skovklædte Bredder ja skovklædt er den jo ikke helt rundt, men dog for en Del. Nu gik vi lidt mod Syd og kom til det fordums Asmild Kloster, som ligger i Kanten af en Lund med temmelige høje Trær jeg tror nok det er de højeste jeg har set der ligger meget kjønt ved den østre Bred af Viborg Sø.

Selve Klosteret er vel for det meste ombygget, men Kirken står endnu skjøndt den også er undergået flere Forandringer. Der er også en Kirkegård hvor vi gik først ind, vi vilde dog nok ind og se Kirken og der gik en af os ind på Gården som for øvrigt er bygget sammen med Kirken, for at spørge om vi måtte komme ind at se Kirken og der kom også straks en Pige som lukkede op og vi gik ind. Kirken er forresten som de fleste andre gamle Kirker, den er jo meget gammeldags og der er mange Billeder fra en katolske Tid. I den vestre Ende er der et lille Rum hvor der står nogle Ligkister, men jeg ved ikke af hvem Ligene ere eller hvor gamle der ere. Kirken har intet Tårn. I Haven eller Lunden ved Klosteret er der et Fiskeudklækning-sapperat ved et lille Hus hvor man udklækker Fisk, dette vilde vi da også se men da vi kom

derhen var Døren lukket og vi kunde ikke komme ind, men ind af Vinduet kunde vi dog se lidt af det. Vi gik da igjen tilbage men da vi var næsten ude af Haven mødte vi nogle Mænd af Landmandsforsamlingen som vilde om at se det og havde Nøglen til Huset, så fulgte vi da med tilbage igjen og kom derind, men da der ingen var som kunde fortælle os hvorledes det egentlig gik til derned så havde man ikke noget videre ud af det. Der var en Kalke af ? rundt om ved hver Side og deri var der flere Rum den ene lidt højere end den anden og deri løb stadig Vand således at der stod et tyndt Lag Vand over Bunden og således at der var små Åbninger fra den ene til den anden og Vandet løb således at løbe jevn fra den ene til den anden og i disse Rum lægger Fiskenes Æg og udklækkes her, på en Forhøjning stod et Glashus om jeg må kalde det sådan der var fyldt med Vand og heri vare mange skjønne Fisk af Farve som Guld det var kjønt at se hvorledes de små Dyr svømmede omkring. Udenfor Huset var der Bassiner hvori Fiskene blev kastede når de vare udklækkede inde i Huset, der var var fire Rum som vare adskilte ved Skillerum og der var Fisk eftersom de vare store til de bliver madet med Orm og Kjød og når de så ere omtrent voksne sættes de ud sagtens i Søen. Nu havde vi set det og så gik vi tilbage til Byen. her gik vi, med en Vej beplantet med store Trær syd om Byen der var virkelige dejlig med alle disse trær som stode så grønne og frodige efter Regnen. Nu vilde vi ud at se Lejren ved Hald og tillige de gamle Minder fra Middelalderen Hald er omtrent en Mil sydvest for Viborg og der kjørte Vogne frem og tilbage hele Dagen så hvem der ikke var for at gå kunde for 3 Øre blive kjørt frem og tilbage. Nu der var da også nogen af os som hellere vilde kjøre vi gik som sagt syd om Byen og kom om til Stationen i sydvestsiden af Byen her plejede at holde Vogne som vilde kjøre til Lejren hele Dagen, men da vi kom derom var der dog ingen og vi stode lidt og talte om enten vi skulde gå eller bie til der kom en Vogn, men som vi stod og talte kom der en kjørende med en hvid Hest for og spurgte og vi vilde kjøre til Lejren og nu kom begge Lærerne og 5-6 af Eleverne op og så kjørte de og vi begyndte at gå, men straks efter kom der en Vogn kjørende efter os i fuld Fart og råbte om vi vilde kjøre til Lejren. Ja hvad han vilde have for at kjøre os derud Han forlangte 24 Øre, men det vilde vi ikke give vi bød ham 12 Øre hver, men så slog han et Knald med Pidsken og kjørte tilbage igjen så begav vi os på Rejsen tilfods, vi kunde ikke tage fejl af Vejen for vi kunde se Hald ???. Vejen går igjennem Skoven og da vi kom lidt ind så vi tilhøjre for Vejen en Del af Lejren, det var Arteleriet som her havde sin Plads. Langs med Vejen var der Forrådshuse, naturligvis af Træ og vinkelret herpå stode Hestene i langer Rader ved Siden af hverandre og foran dem var der en eneste lang Krybbe for hver Rad. Vogne med Kanoner stode ligeledes i Rækker ved Siden af hverandre, og rundtom var der Telte til Mandskabet. Disse Telte der ere tjeldede med hvidt Tøj havde form omtrent som en Pyramide helt spidse foroven. Nu gå vi lidt længere så hører Skoven op på venstre Side af Vejen og her har Infanteriet sin Plads. De fleste ad dem vare komme hjem efter at have været ude til Øvelse om Natten og nu var ikke megen Uro blandt dem, da de nok kunde være trætte da det tillige havde regnet meget om Natten. Nogen børstede Tøj andre var ifærd med at lave Mad, men forresten var der meget roligt. Her hvor Infanteriet havde sin Plads på den østre Side af Skråningen var der ingen Skov der kunde afgive Skygge for den brændende Sol og det må vist være ret trykkende at bo i disse små Telte i den brændende Sommerhede der hvor Arteleriet var var der Skov næsten til alle Sider og der var et meget mere køligt alligevel kunde det være strengt nok for de stakkels Heste som måtte stå ude hele Tiden fast bunden til en Krybbe. Nu har vi jo set lidt på Lejren men vi vilde også nok ned og se Hald, med Ruinerne af den gamle Borg Hald hvor den driftige Adelsmand Niels Bugge boede - af den gamle Borg er der nu ikke mere tilbage, men Volden som har omgivet denne er dog tildels endnu at finde og er endnu meget høj og der er Ruiner tilbage af et Slot og en Borgport, selve Volden er omgiven af Vand undtagen på en Side og i den Tid da Borgen var beboet i Middelalderen var den helt omgiven af Vand og Borgen var stærkt befæstet har den vist ikke været let at indtage. vesten derfor ligger en Jorddynge som siges at være samlet opført af Valdemar Atterdag, da han belejrede Niels Bugge på Hald. Borgen Hald har ligget på en både sikker og skjøn Plads. til en Side har man Ager og Eng og til en anden, Skove med Hedebanker i Baggrunden og midt imellem den smukke Hald Sø så her er i Sandhed et meget smukt Landsted, thi her er ligesom en Prøve på de forskjellige

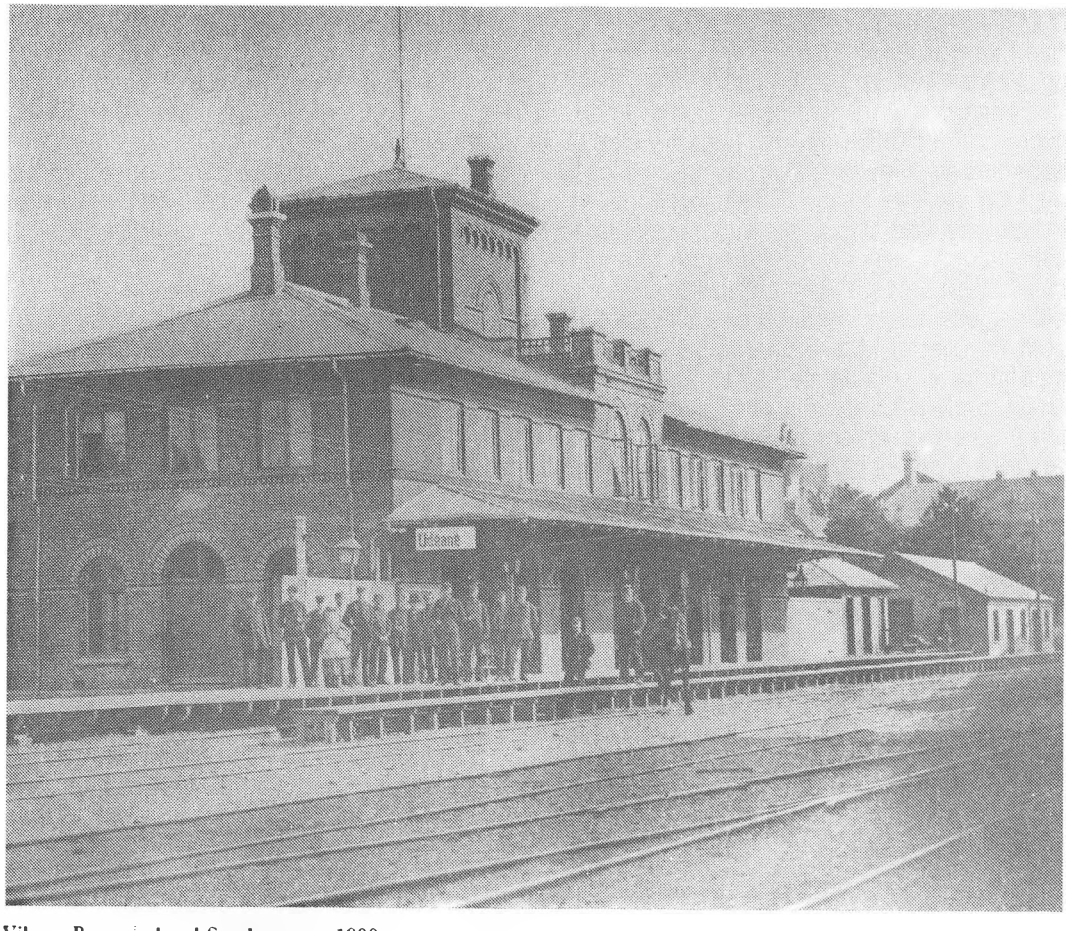

Viborg Banegård ved Sonderso. ca. 1890

Landskaber i hele Landet. Ved det nye Hald som ligger lidt sydvest for det gamle Borgsted er der ikke nogen store Mærkværdigheder uden en stor og smuk Have hvor enhver måtte gå ind (uden undtagelse) her var mange smukke Alleer og Gange og det tykkeste Træ jeg har set, det var så tyk at to Karle lige kunde favne det det var et Lindetræ der stod fire i firkant og de dannede med deres Toppe en stor og smuk Hvælving. Da vi næsten vare færdige og vilde hjem, traf vi Læreren og de Elever som vare kjørte derud og de havde også lejet en Vogn til at kjøre dem tilbage til Viborg igjen og der kom op så mange som der kunde være, men der var ikke Plads til os alle og jeg vilde også nok gå. Vi kom så tilbage til Viborg igjen alle i god Tid og nu havde vi ikke noget videre mærkeligt der. Toget vi skulde med afgik Kl. 4 og da det nær var ved Tiden gik vi hen til Stasjonen, men der var det ikke godt at være thi skjønt der var bygget en stor ny Ventesal, så var det dog så overfyldt at man stod lige op til hinanden og kunde hverken komme frem eller tilbage. og da Toget endelig var færdigt og vi skulde med var der et sådan Stirmen til at man næsten hverken kunde høre og se. Vi, Eleverne og begge Lærerne vare dog så heldige at blive sammen og da vi gav Tid indtil de fleste var komme ind fik vi en Kupe for os selv og vu kunde lige besætte den så vi vare for os selv og det var rart. Det varede ikke længe, før Toget ruldede af det var meget langt, men da der var 3 Heste for gik det dog meget rask og det huede vi godt og vi istemte en Sang til Afsked med det gamle Viborg. Om et Kvarter vare vi ved den første Station Sparkjær som ligger to Mil fra Viborg så det har taget en temmelig god Fart, men her kom en Damphest fra og nu gik det ikke slet så

rask, men dog jævnt godt. -

Da vi kom til Skive skiftede vi Vogne og havde derfra ikke uden en Hest, men Toget var nu også blevet mindre så den kunde nok trække det. Imellem Vinderup og Struer til venstre ligger Herredgården Røjdhave meget smukt omgivet af Skov og i en venlig Egn. Nu kom vi til Struer hvor Toget holdt lidt og man kunde til Nød få Tid at gå ind og få lidt drikke. Jeg og en af mine Kammerater vare også blevne tørstige og gik ind i Ventesalen for at få lidt Vand at drikke, men der var ikke Vand i Flasken og vi gik så ud til Pumpen for at hente noget Vand, men som vi lige vare ved at pumpe ringedes der med Klokken og det kan nok være vi fik travlt og vi kom da også tidlig nok og kom i god Behold på Vognen før Toget gik. Nu tror jeg ikke der var mere mærkeligt på denne Rejse men det gik sin jævne Gang Holdepladserne fra Struer til Ulfborg ere: Hjerm, Holstebro, Naur,Bur og Vemb og den sidste Ulfborg her stode vi af Toget godt fornøjet af at age på Jernbanen og jeg tror også nok at de fleste vare godt fornøjede med at have gjort denne Rejse, jeg for min Part, var det da. Rejsen havde for mig kostet 14 Kr og nogle Øre men det havde vel nok taget mere for de fleste. Klokken var vel omtrent ni om Aftenen da vi kom til Stationen og Rejsen havde altså varet i to Dage. Det er den første længere rejse jeg har foretaget og jeg var godt fornøjet med at have gjort Den.

Iltogets Ankomst til Ulfborg

Staby Højskole den 26. August 1875

Hans Thomas Pedersen

Maren Katborg i Stationsbyen Ulfborg

Af Alfred Kaae

Omtrent over for **det gamle gule hus** lå på østsiden af Herredsgade **en smedje,** men om den var jævngammel med huset,vides ikke.

Syd for byen lå desuden, før banen blev åbnet, to mindre ejendomme: **Drillingsborg,** hvis jord er fra Tranflod, og **Knudstrup,** der ligger vest for kirkegården; den hørte under Ulfkær kro.

Maren Katborg. Ulfboeg

Nordpå, ud efter **Sønderkær-gårdene** lå og ligger endnu en lille ejendom, der hed **Faurholt**; den hørte til **Vestergård**, og i årene før banen kom igennem boede her en mand, der var postkontrahent, han kørte postvogn fra Ulfkær til Holstebro.

Vestergårds jord går på begge sider af Holmegade helt ind til det gamle anlægs sydside og vest for gaden til vejen der fører om til markedspladsen og skolen.

Resten af stationsbyen, nemlig dens centrum ved gadekrydset og hele Harbogade til Staby skel, er gammel Ulfkær-jord.

Også **Niels Katborgs** hus må vi nævne. Det er forlængst revet ned, men det lå mellem apoteket og den nordlige del af stationspladsen, øst for den gamle landevej. Niels Katborg er en af stationsbyens sagnfigurer fra byens barndomstid. Hans far, Peder Jensen, var født i Katborg 1816 som søn af Jens Nielsen Katborg, der igen var sønnesøn af den Peder Nielsen Smed, der boede i Høgsberg eller Lille Vestergård i første halvdel af 1700-tallet. Niels Katborg havde altså så godt som nogen rod i de gamle slægter i Ulfborg sogn. Hvad han tog sig for i sin ungdom, fortælles der intet om, men senere var han en af de mange pjaltkræmmere eller kludekræmmere, der samlede klude til papirmøllen Nymølle i Lem, og på sin færd rundt om i sognene handlede Niels Katborg med alt mellem himmel og jord blot det ikke i værdi oversteg hans såre beskedne valutabeholdning. Engang havde han handlet sig til en gammel udtjent hest og en dertil passende vogn, med hvilken han kørte rundt og handlede og samlede klude; men en skønne dag var både hest og vogn borte. I stedet kunne Niels Katborg fremvise et sølv- lommeur, som blot havde den fejl, at det ikke kunne gå. "Men hwa!" sagde Niels Katborg, "der æ då åltid en ku'en søl o en!" Han var meget brugt som en slags rejsepost, og gik som sådan mange ærinder for folk i Ulfkær, i særdeleshed for apotekeren; og sådanne hverv var for Niels Katborg en stor ære; han satte alt ind på at udrette sådant til fulde tilfredshed. Han mindes som en af disse vindtørre mænd der holder til meget mere, end de ser ud til. Han havde pjusket gråt hår og en ludende gang; men han var udholdende.

Niels Katborgs "kone" kaldtes Maren Bred eller Maren Katborg. Han havde efter sigende ærlig "købt" hende af en anden mand for en flaske brændevin og en dyne, og Maren har formodentlig givet samtykke til handelen, for hun holdt ud med Niels, så længe han levede. Om de nogensinde blev rette ægtefolk, ved ingen, men der gik da engang rygte om, at nu skulle de giftes, og lærer Gjaldbæk sagde så til Niels: "Nå, Niels, skal du nu til at giftes?" "Ja," svarede han, "a æ kyw å'et; men Maren hun vil."

Lærer Gjaldbæks hustru var fra Debelmose i Borris. For mere end hundrede år siden kom der til hendes barndomshjem en ung omstrejferske for at bede om husly. Hun blev benovet stående i døren; for det lange bord i stuen var fuldt besat af mænd, der holdt sogneforstandermøde. Manden i gården så på pigen og sagde: "Gå du blot udi æ køkken til min kone, min bette pige." Og der blev Maren godt beværtet - det var Maren Bred - hun fik en seng for natten og næste morgen en madpakke i posen, inden hun gav sig på vej efter Clasonsborg, hvor hun ville søge arbejde. Nattelejet var i "æ bissekammer", der udelukkende var indrettet til at tage imod omstrejfere. Mange år senere fortalte Maren Katborg historien i skolen, hvor hun jævnligt aflagde visit.

Som Maren mindes nu, havde omstrejferlivet nok taget hårdt på hende. Hun gik ved en krykke og en stok; om dagen sov hun, eller hun lå i sengen; men hen under aften rejste hun sig og drog ud på vandring med sine to tasker, en stor og en lille - den lille var af læder; de blev brugt til det,folk gav hende. Hun havde et sjal over skuldrene og på hovedet et mærkelig monstrum af en hat. Hendes tro hund, Basse. fulgte hende i hælene. Meget langsomt gik det, og kom der en byge, vendte hun ryggen til som kreaturerne på marken, stod bomstille og biede, til bygen var drevet over, så rystede Maren sjalet og de hvergarns skørter,inden hun skred videre. "Mange gange," fortæller en af Gjaldbæksdøtre,"har jeg været hos hende med resterne fra vores middagsmad. Krukkerne blev tømt med en ihærdighed, der var en bedre sag værdig, og til sidst blev de "slikket" med Marens pegefinger. Jeg kan endnu høre svuppet,

det gav, når Maren trak fingeren ud af munden efter først at have gået skålen efter for den sidste rest af sovs.

I Katborgs hus var der kun eet beboeligt rum foruden køkkenet; de andre rum var Niels Katborgs lager. Marens livseleksir var kaffe, og når hun gik efter et besøg, fik hun sine tomme flasker fyldt. Hun ville mægtig gerne have en dram. Jeg husker mine brødre enkelte gang - trods meget strenge forbud - gav hende en puns, når mine forældre ikke var hjemme. Så kom Maren i solskinsstemning og så alt med en regnbuekant omkring. Hendes fortællinger blev endnu mere livfulde, hun sang gamle drikkeviser og kærlighedsviser og optrådte virtuosmæssigt som nogen skuespiller. Men, som vi morede os. En stående bemærkning, når hun gik, var: "A ska endelig huosk å ha mi bagage mæj!" Hun havde meget sin gang på apoteket, og der fik hun noget afkog af forskellige art, der blev lavet til under navnet "Maren Katborgs lakrids". Sidste gang, jeg så hende, var dagen efter hendes firsårs fødselsdag. Hun havde på fødselsdagen sunget en gammel vise for provst Christensen, og hun fremsagde dens nogle og tyve vers for mig.

Maren Katborg hørte til de originaler, der i gamle dage var så mange af; man så ikke ned på dem og havde egentlig heller ikke ondt af det for dem. De levede deres liv tilsyneladende i tilfredshed og var i høj grad med til at sætte et særligt præg på tiden og egnen, ja man kan godt sige, at de var omgivet af en vis "nimbus." Maren døde på De gamles Hjem.

En Sykkelhandel

A fæk mi gammel Sykkel soeld
te jen a Jeppes Kåål,
men no hår Jepp liig sjel fortoeld,
te han vil ett betåål.

Han reest hans Vej i Daw te Måån,
- ham sejr en ett ijen.
Dem Skjællinger, en der hår ståån,
- ja, di er båer kylt hen!

ww Kroner sååj a, a vild ha,
- han prutt en fååle Ti!
Hur war er åsse tompe da,
te han sku slepp mæ ni!

For hååj a vidst er, han vild snyyr, _
så ved a lissså nyww,
om åsse en håj wat nåj dyyr,
- han skuld ka gin di tyww!

Steffen Steffensen

Der tales så meget om markante personer.

Når jeg har læst bogen: Vemb by og dens borgere, som blev udgivet af Vemb-Borger og Håndværkerforening i anledning af foreningens 50 års jubilæum den 8. april 1944 er jeg ikke i tvivl om, at Vemb by, ja Gørding-Vemb-Bur kommune havde en meget markant person i Karl Kristian Jensen født den 1. maj 1871 i Gudum og død i Vemb, den 6. august 1951 80 år gammel. Karl Kristian Jensen flyttede til Vemb i 1896.

Som det står i efterfølgende artikel, blev han i daglig tale kun kaldet for K.K.

K.K. blev udnævnt til æresmedlem i Vemb Borger- og Håndværkerforening. Borger- og Håndværkerforeningen rejste senere en sten i anlægget til minde om en af byens stovte mænd.

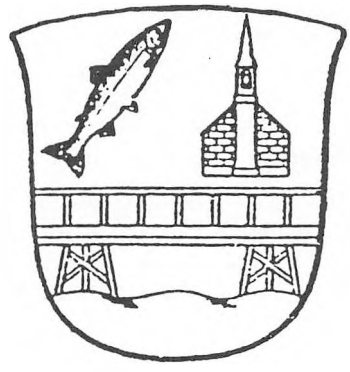

Vemb byvåben

Hvem i Vemb kender i dag K.K?

Kun de ældste af byens og kommunens borgere, derfor denne artikel.

K.K:

Overskriften kan ikke godt være kortere, men alligevel ved ethvert Barn i Vemb, at det drejer sig om Karl Kristian Jensen, født den 1. Maj 1871 i Gudum ved Lemvig. K.K., som han i daglig Tale kaldes, begyndte ved landvæsenet og blev senere Uhrmager i Nr.Nissum, hvor han var fra 1889 til 1896. Herfra kom kan saa til Vemb og begyndte Uhrmagerforretning tillige med at han fungerede som Barber. Efter nogen Tids Forløb fik han ogsaa Bevilling som Guldsmed. I 1914 overtog han Vemb Tømmerhandel, og i 1920 solgte han saa Uhrmager- og Guldsmed-forretningen til Uhrmager og Guldsmed Alfred Lauritzen, Lemvig, og fortsatte med Tømmer-handelen, som han stadig driver. Det er dog ikke Forretningen, som har gjort K.K.s navn kendt, men derimod hans rent personlige Indsats paa mange Omraader, hvor der har været virket til Gavn for Vemb og Omegn. I Vemb Borger- og Haandværkerforenings Protokol fra de første Aars støder man første Gang paa K.K.s Navn 1896, hvor det kort og godt staar følgende:

"Ved det ordinære Møde Løverdagen den 5. Juni 1896 optoges som Medlem Uhrmager K.K. Jensen."

Der var sikkert ingen, der dengang anede, at med denne Mands Optagelse i Foreningen fik man et Medlem, som senere vilde blive den førende Kraft i Vemb Borger- og Haandværker-forening gennem mange Aar og dermed som ingen anden gavne sin By. Thi ingen har som K.K. uselvisk kæmpet for Foreningens og dermed sin Bys Interesse og Udvikling. Lykkedes en

Sag ikke første eller anden Gang, men blev afvist eller negligeret af forskellige Myndigheder, kunde der gaa et Stykke Tid, men saa var K.K. der igen som en utrættelig Boomerang: Om man da ikke o.s.v. Til sidst endte det da også gerne med, at hans vestjydske Stædighed sejrede og brød alle Skranker, saa Sagen gik igennem. Saa glædede K.K. sig paa sin stille Maade og fulgte senere interesseret Sagens videre Udvikling, mens han begyndte at pusle med nye Idéer, som kunde udløse andre Sider af hans enorme Virketrang. For ham er Vemb ikke blot Byen, hvor han bor, men ogsaa hans store Arbejdsplads. Byens Liv og Fremgang ligger ham paa Sinde. Han har da også beklædt flere Tillidshverv, end nogen anden Borger i Byen. K.K. har saaledes været Formand i Borger- og Haandværkerforeningen i 25 Aar. Formand for Vandværket, Formand i Sygeplejeforeningen, Medlem af Sygekassens Bestyrelse, i Elektricitetsværkets Bestyrelse, Næstformand i Sogneraadet i 6 Aar, Kasserer i Sogneraadet i 10Aar, Formand for Den personlige Friheds Værns lokale Afdeling, i Bestyrelsen for Historisk Samfund for Ringkøbing Amt, Statens Tilsynsførende ved Nationalmuseets 3. Afdeling, Museet Nørre Hedegaard ved Vemb. Endvidere er K.K. Æresmedlem af Vemb Borger- og Haandværkerforening siden 1933. Skønt K.K. med Rette kan Rose sig af at være en af de mest fremtrædende Borgere i Byen, lever han et beskedent og tilbagetrukket Liv uden større gestus. Sine egne Fortjenester omtaler han nødigt. Da jeg kom til ham for at faa Oplysninger til nærværende Bog, saa han hvas paa mig og sagde: "Du skal ikke skrive noget om mig". Det bedyrede jeg naturligvis ogsaa, at jeg ikke havde til Hensigt, men jeg kunde ligesaa godt have lovet ham, at jeg slet ingen Bog vilde skrive. K.K. er ikke ude efter Reklame. Bag sit stilfærdige Ydre er han et særpræget Talent, der tumler med Planer og Idéer og ogsaa forstaar at udføre dem i Praksis. "Man kan sommetider være heldig at faa en lys Idé", siger han beskedent, "og saa gælder det om at bringe den til Udførelse straks". Han ejer en meget udviklet psykologisk Sans og forstaar at sige de rette Ord på rette Sted. Vemb har Grund til at være taknemmelig for hans mange lyse Idéer. Det er ikke faa Fremskridt vor By gennem Borger- og Haandværkerforeningen kan takke K.K.for. Vi nævner i Flæng: Kloakeringen i Byen, Fortovene, Asfaltering af Gaderne, Vemb Lystanlæg, Teknisk Skole, Markedspladsen, Elektricitetsværket, Gadebelysningen, Nørre Hedegaard Museum, "Vemb Folkeblad" og m.m.fl.

I alle disse Foretagender har K.K. været primus motor. Det er ikke ubegrundet, at Forfatteren Hakon Mielche i en af sine fortræffelige Artikler i "Jyllands Posten" har kaldt ham for Vembs Kannitverstan, hør blot:

"- Til al Held for Vemb respekterede K.K. ikke det gamle Ordsprog, som anbefaler en Skomager at blive ved sin læst. Jeg tror forøvrigt, at Skomager er det eneste han ikke er. Han udvidede Forretningen. Han blev Barber ved Siden af Uhrmageriet og startede en Tømmerhandel. Han fik Lotterikollektion og Agentur for Gdynia-Amerika Linien, grundlagde "Vemb Folkeblad" og er selv baade Administrator og Bladets førende Journalist. Han repræsenterer Dansk Spare- og Byggeselskab og ejer Gaarden Mariebjerg i Udkanten af Byen. Endvidere har han skabt Byens Museum som Nationalmuseet har overtaget, og i Øjeblikket skal han først have udtørret et Par Tusind Tønder Land af Nissum Fjord og derefter sørge for, at hans By faar en fin og bred Vej ud til Stranden. Det skal nok komme, alt skal nok komme, bare man ikke har for travlt, siger K.K. Hvis han var af den Formening, at det vilde interessere hans Medborgere at se, hvordan Planeten Mars ser ud, saa vilde han sørge for at hendte den ned fra Himmelen og udstille den bag et Rækværk mellem Vemb og Nørre Vosborg. - K.K. har gjort Vemb inde i Landet til en Søkøbstad. Han har anlagt en Havn dernede ved Vejen, hvor Lilleaa støder til Storaa, inden de forsætter ud mod Nissum Fjord. Hvis han bliver ved, som han har begyndt, vil Vemb i Løbet af kort Tid have baade Lufthavn, Svømmehal, Endestation for Orient-Ekspressen, Verdens højeste Skyskraber og Universitet. Der findes ikke et Menneske Mage til K.K: i hele Jylland. - Naar man saadan kommer brasende ud til en Stationsby paa Heden og har et Par Timers Ventetid, er man tilbøjelig til at se K.K. over Hovedet, fordi man selv er saadan en Pokkers Karl fra en stor By og har en Overfrakke af sidste Snit og en Masse Hotellers Mærkesedler paa sin Kuffert. K.K. er ikke ret stor han er klejn af Bygning og hans Hatteskygge bølger som en Rutchebane. Han ligner alle mulige andre Bønder herude fra

det af Guder forladte Hedeland - indtil man kommer til at kigge ind i hans kloge, poliske Øjne og studser over de Meninger og Anskuelser, der pludselig kan komme frem under det røde hængende Overskæg. Saa føler man, hvor man selv krymper under sin moderne Overfrakke, saa holder man op med at fremsætte sine uforgribelige Meninger og nøjes med at lytte til Hr. Kannitverstand fra Vemb - en fattig Dreng ude fra Heden ved Gudum, som kom til en lillebitte By og begyndte at hæge om den og saa den vokse og vokse uden Ophør baade udadtil og indadtil. Saadan er K.K.Jensen, Kongen fra Vemb."

Og Hakon Mielche har Ret. K.K. og Vemb hører sammen. Han er Vembs grand old man, populær uden selv at ville det. Man kan stole på K.K. Han siger maaske ikke meget, men det han siger, passer. I 1932 tog Borger- og Haandværkerforeningens Bestyrelse Initiativet til at faa K.K. hædret med Ridderkorset, og det overdroges daværende Forretningsfører ved F.D.B. Fr. Svenningsen og malermester S.H.Sørensen at ordne det fornødne hertil. Den 9. Februar modtog K.K. sin Orden. Det skal siges, at han bærer den med Rette. Han har fortjent den som en god Borger i sin By og en Hædersmand i sit Land. Vi er stolte af ham, og vi vil slutte vor Omtale af ham med nogle Linier fra en gammel Revyvise, der om ham siger:

Han er en af Heltene, som endnu findes.
og til ham vi sætter stadig al vor Hu.
Vi har holdt af ham saa længe, vi kan mindes,
og vi holder meget mere af ham nu.
K.K.Jensen taber for os aldrig Glansen,
nej, han straaler som en mild og venlig Sol.
Det er JENSEN, ikke Petersen og Frandsen,
der for os er Dagens Mand i Dagens Stol.

Rasmus Bilde-Kjeldsen

Formandsberetning

Da vi åbnede mindeudstillingen for Alfred Kaae d. 12. sept. blev vi glædelig overrasket over det store fremmøde og de positive reaktioner, og der har da også siden været mange på besøg i week-enderne. ved dens åbning fortalte jeg om arven efter Alfred Kaae. Han forærede os sine betydelige samlinger i håb om, at det skulle lykkes os, de arvtagere han overdrog værdierne, foreningen, der kom til at hedde "Egnshistorisk Studiecenter", at få egnens historie fortalt og lagt tydeligere frem, især for børn og unge, som ikke længere, som en naturlig ting, får slægts- og lokalhistorie fortalt i hjem og skole. Vi drøftede tit en mulig fremtid for denne grundlæggende værdi i almindelighed; men først og fremmest i forhold til vores egen kommunes befolkning.

Ved åbningen af udstillingen fremdrog jeg emnet: Historieformidling omkring en af Kaaes jydepotter, der stod i en fornem lånt montre for sig selv. Symbolsk var forløbet af Kaaes virke og tanker omkring historie i det hele taget lagt i denne gamle og ikke særlig kønne gryde. Det brændte ler er nok det ældste af naturens materialer, som vi til alle tider har skabt brugsgenstande af gennem ildens proces. Kar, urner, potter, gryder har været brugt helt tilbage, hvor landets første beboere vandrede ind.Kogningen af muslinger og rødder, senere af vildtets kød og markens grøde har været grundlæggende forudsætning for danskernes liv helt frem til vor egne tid. Familierne, stammens medlemmer har i lange vinteraftener, ved solhvervsfest og ved gravøl siddet sammen om gryderne, som helt frem til 1921 var jydepotten. Når jeg nævner et bestemt årstal, så er det, fordi der endnu da Kaae kom til Kronhedeskolen 1921, stadig var enkelte sorte potter i brug i Thorsted. Gennem årtusinder har jydepotten været midtpunktet ved arnen, hvor menneskene oplevede og drøftede nuets begivenheder og gøremål,men også genfortalte fortidens, stammens kamp for overlevelse. Her undervistes i /fortaltes om sejre og nederlag om det nødvendige fællesskabs uskrevne love. Vi er her i 1993 alle klar over, at vi er kommen ind i en afgørende anden situation på grund af medierne. Bedstemødrene fortæller ikke for deres børnebørn. Historien bliver ikke givet videre, hvis vi ikke bevidst holder den frem på forskellige vis. Vor generation har svigtet i uhyggelig grad, og megen pophistorie har forvirret begreb og endemål desværre.

Alfred Kaae vidste, hvad han gjorde, da han gik ind i historiens tjeneste som forsker, kunstner/tegner og fortæller. For ham måtte skolens historieundervisning ikke stå alene. Han vidste, at han tilhørte tiden, hvor det endnu var muligt at skrive lokalhistorien for et sogn, han var utrolig flittig omkring sit mål. Tre til fire år med intensiv arbejde, opsøgende og undersøgende måtte bruges for at kunne give et sogn sin historie på tryk, så den aldrig blev glemt. Hvad et sådant værk betyder i fremtiden for nye former for fællesskab er ikke muligt at bedømme, men næsten alle, som er heldige at have et sådant Kaae-værk, slår tit op i det, og vil ikke undvære det for meget. At Kaaes sognehistorier så er ekstra værdifulde p.g.a. hans fine tegninger er blevet påskønnet, da han i 1973 lige før sin død modtog "Fortjenstmedaljen i Guld". Historien om jydepotten er her tydeliggjort: Vi må formidle historien i en moderne verden, vel vidende, at folk uden historie/uden identitet er farlige tillidsmænd i et demokrati og vel i det hele taget.

Vor udstilling kommer til at give et klækkeligt underskud, til trods for at vi fik hjælp såvel fra kommune som banker (Unibank, Ringkøbing Landbobank og Ulfborg Sparekasse). Mange tak for denne store hjælp. Det har selvfølgelig besværliggjort opstillingen, at lager og udstillingslokale ligger så langt fra hinanden, men Ringkøbing Museum gav ganske gratis en hånd med, idet cand.mag. Palle Eriksen opstillede den fineste del af udstillingen og skrev en dejlig artikel om Kaae som arkæolog. Montrene har vi også lånt ganske gratis, ligeledes lokalet på Skærum Mølle, som netop blev færdigrestaureret. Tak til alle der hjalp os.

At historie kan formidles levende også i 1993, oplevede i, en flok, der var med på busturen til det nye museumscenter på Dybbøl Banke. Hans Ole Hansen, som er kendt for at have skabt Lejre, har gjort det igen; Dybbøl har fået et af verdens mest avancerede museer, et gennemført hele, der levende udnytter lydeffekter, panorama, nye medier, fortællingen, de nære skanser/slagmarken fra 1864, selve bygningen, der fremstår uhyggeligt i krigens billede, men altså bringer os på nært hold af de forfærdelige begivenheder her, som den oplevedes af de danske soldater, der tappert gjorde deres pligt; men blev mejet ned og måtte lide nederlag. Det var sidste gang Danmark var i direkte krig. Her kommer mange lejrskoler og får praktiske opgaver som i 1864, her får man lov til at føle bagladegevær og bliver ført tilbage til de forfærdelige lidelser, som vore unge danske mænd måtte igennem før krigen blev opgivet. Her hører man om soldaternes tanker, bønner og angst gennem de breve som igen er fundet frem og nu er med til at give et virkeligt billede af elendigheden.

Som vi i Dybbøl oplevede fortidens drama kunne man her i Vestjylland skabe et levende vikingemuseum, så turister og vor egen befolkning kunne engageres.

Den 18.sept. var vi på busturen også på Koldinghus, hvor nogle af os for første gang, så den utrolige restaurering af ruinerne der, men også udstillingen af klenodierne fra det gamle kejserrige Kina; de vises uden for Kina for første gang.

I februar havde vi besøg af Palle Eriksen og Jens Aarup fra Ringkøbing Museum, der for en stor flok fortalte om deres iagttagelser fra luften i tørkesommeren 1992. Det blev en fin aften. Udgravningerne af vikingebopladsen ved Staby Kirke på Jens Thorups mark, må vente til efteråret 1994, idet andre udgravninger har forsinket projektet. I skrivende stund er vejret heller ikke indbydende til større arkæologiske studier i marken.

Det er altså lykkedes at gennemføre enkelte aktiviteter trods begrænsede forhold. Vi har jo ikke længere udstillingsmuligheder. Vi står meget usikre over for næste års skæbne for vore samlinger og arkivet, idet jo Staby Centralskole har brug for vore lokaler, som jo i alle tilfælde begrænser foreningens muligheder så meget, at det er spørgsmål om nytten af vor eksistens. Vi håber vel stadig at kommunen som lovet skaffer os rum - Staby Andelsmejeri's tomme bygninger havde kunnet være ideelle, men sover stadig tornerosesøvn. Hvis nogen har ideer i Staby- Ulfborgområdet, vil vi gerne vide det. Blot så meget, flertallet i vor bestyrelse vil ikke i fremtiden kunne se nogen grund til at fortsætte, hvis ikke vi sammen med Ringkøbing Museum kan komme igang med vor egentlig opgave. Vi er jo nok den sidste kommune, som ikke på en eller anden måde gør noget ud af sin egen historie.

Birgit Sørensen arbejder stadig flittigt med arkiveringen. Fam. Ernst og Karen Nygaard, der har overtaget Albertsens ejendom har, efter aftale med kommunen, indvilget i at lade museumseffekterne stå i nogle år, hvad vi takker for og er meget glade ved.

Vi takker også for gaver til arkiv og museum i året der gik, men vi er blevet mere forsigtige med at modtage sådanne gaver, da vi ikke længere kan se en fremtid, som måske er der alligevel; men så længe kommunen er repræsenteret i vor forening, må vi jo tro, at de også har en ide med denne repræsentation. I indeværende år har vi til Kaae udstillingen og tryk af årsskriftet fået 10.000 kr. fra kulturudvalget, og det er en udmærket hjælp, som vi takker for; men det er ikke meget, hvis vi sammenligner med andre kommuner, hvor tilskuddene jo næsten alle steder er mere end 10 gange så store. Dog ved vi at man i 96 har sat 200.000 kr på budgettet, så det kan jo være, at man har en plan, vi ikke kender?

Vore store samlinger står dels som anført hos Fam. Nygaard i Staby, en Mælkevogn fra Ulfborg hos Svend Sørensen, Staby, et møblement hos fam. Rindom, Staby. Hos Kaj Larsen opbevares de to sjældne sjægte fra Nissum Fjord. Vi har udlånt flere læs antikviteter til "Strandgaardens Museum". Disse sidste gør jo gavn i udstillingen der,så de udgør ikke et problem.

Når jeg tænker tilbage på 24 års samarbejde med Chr. Albertsen, der sidste år døde som 96

årig, vil vi i taknemmelighed mindes hans indsats; hans lade var i alle årene stillet næsten vederlagsfrit til rådighed for oplagring og imprægnering.

Det haster med at få en konkret melding fra kommunalbestyrelsen. Vi mærker jo, at I faktisk har råd til at pleje også denne del af kulturen.

Rudolf Uhre

Selv om formandsberetningen var afleveret, bliver jeg nødt til at tilføje følgende. Vi har netop modtaget et forslag til opbevaring af arkivaler og museumsgenstande fra kommunen

Opbevaring af arkivalier og museumsgenstande

Udvalget for undervisning og kultur har opfordret Egnshistorisk Studiecenter til at komme med forslag til opbevaring af museumsgenstande.

Egnshistorisk Studiecenter meddeler,

at man ikke kan pege på en bestemt bygning, men at man ønsker en bygning beliggende i enten Staby eller Ulfborg,

at der skal være gode parkeringsforhold,

at sikkerhed med hensyn til brand, fugt og tyveri skal være i orden,

at Egnshistorisk Studiecenters lager bør ligge i tilknytning til udstillingslokaler,

at der skal være telefon og kopimaskine,

at der skal være mulighed for indretning af mørkekammer,

at der for arkivets vedkommende skal være ca. 80 m^2 med fast loft.

Egnshistorisk Studiecenter gør opmærksom på, at fundatsen efter Harald Steffensen kun kan opfyldes, hvis der gives mulighed for museums- og arkivudstillinger sammen med maler Madsens billeder.

Til udvalget for undervisning og kulturs møde den 14.06. 1993 blev brev af 14.05.1993 fra Egnshistorisk Studiecenter udsendt.

Jens Aarup, Ringkøbing Museum har på kultur- og socialforvaltningens anmodning i brev af 24.09.1993 gjort rede for sit syn på samlingerne, deres ejerforhold, værdi m.v.

Udgiften til foreløbig registrering af samlingerne skønnes at andrage maksimalt 5.000 kr.

Registrering igangsættes.

Der søges frigivelse af tre lokaler over lejlighed på Ulfborg Hovedskole pr. 01.02.1994.

Det meddeles Egnshistorisk Studiecenter, at lokalerne på Staby skole skal være klar til renovering til Staby skoles brug pr. 01.04. 1994.

Forvaltningen for teknik og miljø anmodes om at udarbejde forslag til indretning af lokalerne til skolebrug.

Først vil jeg fremhæve, at Staby Centralskole har overholdt deres del af aftalen, der går ud på, at de skal have et lokale mere fra sommeren 1994. De er altså uden skyld i, at vi bliver sagt op, idet man har valgt at flytte vore forhold ud i stedet for at bygge et lokale til skolen.

Man kan selvfølgelig flytte vore arkivalier og museumsgenstande til et andet lokale et sted i kommunale lokaler, men man kan ikke uden at forhandle med os udpege disse lokaler.

Sagen er, at vor forening skal kunne fungere efter en flytning, og der er faktisk lovgivning for sådanne foreningers forhold, som fungerer ud fra kommunale lokaler. Der står bl.a. at en forenings forhold ikke må forringes, hvis man har brug for en ændring.

På bestyrelsesmødet d. 18. okt., hvor foreningens udpegede repræsentant Karen Nørgaard var til stede, drøftedes kommunens oplæg, hvor man lægger op til, at det hele kan placeres på loftet i en lejlighed i Ulfborg Kirkebys produktionsskole. Vi har set rummene, og fra bestyrelsesmødet kom det klart frem, at vi ikke kunne acceptere en deponering i disse rum, idet de jo selv med store udgifter til brandsikring, aldrig kan blive sikre. Sagen er jo, at vi med kommunens tilsagn og underskrift i to omgange, har fået stillet sikre rum til rådighed i dels Staby Skoles lægeværelse og i de tidligere garderobe- og toiletrum fra Sognegården. Vi har i begge tilfælde stærkt pointeret, at vi kun ville modtage Kaaesamlingerne, og kun ville lave en forening, Egnshistorisk Studiecenter, hvis kommunen ville stille sådanne lokaler til rådighed. Vi kan ikke være medansvarlige for at de mange gamle protokoller, fra kirke, skole- og foreningsområdet, som andre har passet på i mere end to hundrede år eller mindre, nu samlet placeres på et ikke sikkert træloft. I øvrigt er der slet ikke plads nok til det hele i disse rum,så foreningens muligheder for at fungere vil være umulige.

Det undrer os, at man har rådslået sig med Ringkøbing Museum, der aldrig har villet lade sig repræsentere i vor bestyrelse, men jeg har så forelagt museumsdirektør Aarup dette forslag om placering på loftet i Hovedskolen. Hans kommentar var da også: "Det går jo ikke." Vi drøftede samtidig en eventuel overtagelse af ting fra vore samlinger, men dette er ikke aktuelt, idet bestyrelsen har vedtaget at foreningens samlinger skal holdes samlet.

Vi har fået oplyst, at opbevaringen, hvor det end kan blive, er noget foreløbigt, og vi drøftede da andre muligheder. Hvis kommunen vil bekræfte, at det f,eks, er to år, man vil have det deponeret, så kunne vi måske gå med til at tingene blev placeret i den foreslåede lejlighed; men arkivalier og Kaaesamlingen skal der findes sikre rum til. Til kommunen vil vi fremsende forskellige muligheder, hvis vi efter undersøgelser, kan finde sådanne.

Endelig forstår jeg ikke, hvorfor der er sat penge af til registrering. Frank Lauridsen havde jo en aftale med os om, at vi en dag eller to i sommerferien skulle få det klaret sammen med en kommunal ansat, der med skrivemaskine sammen med to fra foreningen bedst kunne klare opgaven.

Tilbudet står stadig ved magt.

Vi håber på en nogenlunde løsning. Hermed tak til alle personer, medlemmer og institutioner, der fremdeles støtter omkring foreningen.

Rudolf Uhre

EGNSHISTORISK STUDIECENTER

Regnskab 1/10 93 - 30/9 93

Indtægter	92/93	91/92
Medlemskontingent	6940,00	5650
Salg af årsskrift	1685,00	2030
Renter	20504,72	631
Gaver	4500,00	5104
Kommunalt tilskud	3000,00	11000
Salg af kopier	802,00	221
Kaae udstilling, salg og entre	500,00	
Deltagerbetaling, Dybbøltur	1925,00	
Arv		278990
	39856,72	
Kassebeholdning 1/10 92	303049,52	
Balance	342906,24	
Udgifter		
Film, bånd	1651,50	1989
Porto, kontorartikler	866,50	3166
Indkøb til arkiv	1431,50	4442
Annoncer	892,21	120
Medlemskaber	1125,00	1054
Trykning af årsskrift	9645,31	10722
Udflugt, udstilling, møder	7083,25	
Givet gaver	150,00	293
Fragt	324,00	
Telefonpenge	300,00	
Diverse	434,00	
	23903,27	
Kassebeholdning 30/9 93	319002,97	
Balance	342906,24	
Status		
Formue 30/9 93	319002,97	
- formue 1/10 92	303049,52	
Formuefremgang	15953,45	

Ulfborg d. 6/10 1993

Kristen Bro

TAK

Arkivet siger tak til følgende

for indleverede arkivalier og museumsgenstande

oktober 1992- 1993

Helen Jørgensen, Vemb
E. Kloster, Korsør
Anne Bank, Husby
KFUM-Spejderne, Ulfborg
Kresten Bro, Ulfborg
Egon Brondbjerg, Staby
Ester Aastrup, Ulfborg
Jens Kirkeby, Staby
Herning Arkiv
Aage Arnoldsen, Ulfborg
Arne Skibsted, Silkeborg
Svend Kaae, Ulfborg
Segrun Nielsen, Ulfborg
Grethe Schubert, Thorsminde
Erik Rex Christensen, Fjand
Jytte Rex Christensen, Fjand
Mogens Walther, Nr. Nissum
Anne Alise Villemoes, Vemb
Helsinge Arkiv
Marie Madsen, Ulfborg
Marie Kjærgård, Nykøbing S
Kaj Larsen, Staby
Ingrid Bennedsgård, Staby
Marie Holm Rasmussen, Staby

Meget nødvendig økonomisk støtte har vi fået og takker for

Unibank
Ringkøbing Landbobank
Ulfborg Sparekasse
Markedsudvalget
Bojsens Mindefond